

ЖУВА

місячник присвячений церковним і суспільним справам.

Адреса Редакції і Адміністрації :
Львів, Корняків ч. 1.

З М І С Т :

Преосвящ. Йосиф, луцький єпископ, львівським суфраганом	325
о. Ігумен Климентій Шептицький: Про значіння св. Йосафата в нашій церковній історії, теперішности й будучині (док.)	327
о. В. Лициняк: Доля вдовиць і сиріт по священниках	330
о. С. Біленький: Пляни науки релігії в народніх школах (далі)	334
М. С.: Жонатий священник у відповідь нежонатому на його письмо п. з. „Жонатий клир а безженство клиру“	338
о. М. Ч.: Загальні Збори вдовичо-сиротинського фонду львівської Архідієцезії	359
Ювілейна подорож до Риму	360
о. Кучкуда: Розвязка Аепархіяльного вдов.-сир. фонду	362
Місії (Деканати: Бережанський, Бобрєцький, Болахівський, Грималівський, Глинянський, Гусятинський, Залозецький, Зарваницький, Зборівський, Калуський, Камінецький, Любінецький, Перемишлянський, Микулинєцький, Мединицький, Новосільський, Підгаєцький, Поморянський, Радехівський, Рогатинський, Стрілєський, Скільський, Тернопільський, Терєбовельський, Унівський)	364
Зі світу	375
Нові книжки	377
Всячина	380

ЛЬВІВ, 1924.

З друкарні Видавничої Спілки „ДІЛО“, Ринок 10.

Зближається кінець року, а нам ще дуже багато ПТ. Предплатників залягає навіть цілорічною передплатою. Дуже просимо сейчас вирівняти всі свої грошові залежності (се число „Ниви“ видане на довг!). До сього числа прикладаємо поштовий переказ з обчисленням довгу за 1924 р. для кожного Передплатника. Якщо хтось не дістав переказу, значить, що він нам нічого не винен. А коли на деяких переказах є подана сума-висша як 10 зол., то ся надвишка се залежить з 1923 р. (Чеків не висилаємо для того, бо після „кресових законів“ чеки треба виповняти по польськи; звичайні грошові перекази можна виповняти по українськи.)

Адміністрація.

На пресовий фонд „Ниви“ зложили: о. Теод. Сапун, Колодруби 4 зол., священники дрогобицького деканату: о. дек. Шевчик 2 зол., о. Л. Шумський 2 зол., оо. Василяне 2 зол., о. М. Єднакий 2 зол., о. Баранецький 2 зол., с. Юзв'як 2 зол. і о. Венгринович 1 зол., священники самбірського деканату на руки о. декана Д. Гординського з Кульчиць 18 зол., священники бориславського деканату на руки о. декана П. Мекевити 34 зол. і священники стріліського деканату на руки о. К. Доновича з Боринич 11 зол. — **Щиро дякуємо!**

Приложений до сього числа стінний календар, „Нива“ висилає як дарунок для ПТ. Передплатників.

НИВА

місячник присвячений церковним і суспільним справам.

Ч. 10—11. Львів, за жовтень і падолист 1924. Рік XIX.

Преосвящ. Йосиф, луцький єпископ, львівським суфраганом.

В останніх літах актуальною була номінація львівського єпископа суфрагана, який був би до помочи Ексцеленції Митрополитови Кир Андреєви. На днях та справа вже порішена: львівським суфраганом Папа іменував Преосвящ. Йосифа Боцяна, оставляючи йому титул „луцького єпископа“ (на домагання Митрополита Кир Андрея).

Чому справу так полагоджено, не тяжко відгадати. Ватикан у польських політичних чинників не міг переперти, щоби вони згодилися на зреалізування титулу гр. кат. „луцького єпископа“. А Ватикан високо цінить своїх достойників, і тому не міг глядіти на се, щоби єпископ ще довше пробував у такій „ніяковій“ позиції, в якій Преосвящ. Йосиф дійсно пробував через повних 10 літ свого єпископства. З другогож боку певне, що польські чинники за всяку ціну хотіли позбутися немилої для них справи з „гр. кат. луцьким єпископом“.

Не можемо сего скривати, що ми (без сумніву всі Українці-католики) радше бачили би Преосвящ. Йосифа на єпископському престолі в Луцьку. Але й сего не хочемо скривати, що без порівняння радше бачимо Його на становищі львівського помічного єпископа, чим у такій ніяковій позиції, в якій пробував дотепер. Тішимося, що Преосвящ. Йосиф матиме нагоду працювати в винограді Христовім на ширшій арені, і своєю саможертвенністю, всесторонною наукою й досвідом принесе, про що ми переконані, обильні плоди для нашої Церкви й страдаючого українського народу.

Супроти Преосвящ. Йосифа „Нива“ має давний довг. Він жеж віддавна був її чільнішим співробітником і вже як єпископ збогачував її сторінки своїми статтями про св. Іосафата, а „Нива“ ще не привитала Його як єпископа. Не було нагоди, бо спершу Його єпископський чин оставав у тайні, а опісля ми ждали „порішення“, вияснення ситуації. Аж ось тепер справа повернулась так, що Преосвящ. Йосиф приходить до нас — саме в 10 літню річницю свого єпископства.

Преосвящений Владико! Витаємо Тебе ширим серцем, повним синівської відданости для Тебе і повним надії на Тебе.

Просимо Всемогучого Бога, щоби кріпив Тебе здоровлям і ласками в Твоїй праці для сповнення Твоїх і наших надій. На многая літа!

* * *

Преосвящ. Йосиф Боцян родився 10. III. 1879 р. в Буську. До гімназії ходив у Золочеві. Богословські науки кінчив у Львові, в Інсбруці та в Відні, де докторизувався. Рукоположений на презвитера 21. VIII. 1904 р. Був префектом у дух. семінарії у Львові, опісля через якийсь час сотрудникував у Любині Вел., а від 1910 р. до 1920 р. був ректором дух. семінарії. Як звісно, р. 1914. був він Москалями вивезений у Росію jako сповідник Митрополита Андрея, і в Києві в готелі, де митрополита спершу ульоковано, він і бл. п. о. Д-р Яремко були Митрополитом потайки поставлені в єпископів 10. IX. 1914 р. Опісля Преосвящ. Йосиф перебував на Сибірі (в Минусинську) аж до розвалу царської Росії 1917 р. По уступленню з ректорського становища (в наслідок недуги) перебував у монастирі ОО. Василіян в Підгірцях. Jako префект у дух. семінарії бував він членом Виділу Т-ва св. Ап. Павла. Відзначається широким і основним знанням нашої літургії, церковної історії та знанням чистої української мови. Нанисав „De modificationibus in textu Slavico liturgiae S. Ioannis Chrysostomi apud Ruthenos subintroductis (Romae 1908)“, а на історичні — літургічні теми багато дописував до „Ниви“ та до „Богословія“, переложив на українське „Наслідування Христа“ Томи Кемпійського, євангеліє на неділю Пасхи і ин. Єпископ Йосиф чоловік витривалої праці, та на жаль не тішиться кріпким здоровлям, одначе побут в Підгірцях дуже Його скріпив. Маємо в Бозі надію, що Преосвящ. Йосиф у тих тяжких і скрутних часах для нашої Церкви, jako помічник Митрополита і під Його проводом, успішно боронитиме нашу Церкву, а в ній самій поведе енергійну акцію для більшої консолідації та належного уформування відповідно до нових обставин, в яких ми знайшлися по світовій війні.

Зближається кінець року, тому дуже просимо всіх П. Т. Предплатників вирівняти свої залеглости за 1924 р. До сього числа залучений грошевий переказ!

О. Ігумен Климентій Шептицький.

Про значіння св. Йосафата

в нашій церковній історії, теперішності і будучині.

(Відчит на соборчику в Вишнівчику деканату унівського дня 12. VI. 1924.)

(Докінчення.)

В хвилі смерті св. Йосафата була в Римі для Унії критична і небезпечна година. Під впливом польського єпископату так тоді, як і тепер в своїй більшості противного Унії, в оточенні папи поширилися вагання та сумніви, „чи се дійсно діло, що має будучність?“ Трудности видавалися більші, чим надія на успіх. Унія була поборювана зі всіх сторін: і від *можнїйшої частї українського народу*, яка хотіла православія, і від *Поляків*, які хотіли *латинського кашолицизму*, а в собі убога і немічна ставала з кожним днем убожша через дезерцію руської шляхти, вже в Римі призадумуванося над тим, чи не вибрати би якусь иншу дорогу? Аж тут *смерть* св. Йосафата дала *доказ* найбільше наглядний, що се діло, якому *благословить Бог*, коли дає йому *святих і мучеників*.

Кров священомученика сталася певним *задатком майбутньої перемоги*, і в ту перемогу *повірено в Римі*. Папа Урбан VIII. видає наказ, що ніхто з Русинів, ані світський, ані духовний не може переходити на латинський обряд, навіть із найважніших причин — хіба за особливим *дозволом папи*.

Декрет сей через завзяту опозицію польського правительства не міг бути оголошений. По довгих пертрактаціях мусів папа обмежити сей закон лиш до духовних, а що до світських видав лиш поручення латинському клирови, а саме Єзуїтам, щоби перестали перетягати світських на лат. обряд поручення однак не було виконане, як то і тепер буває, коли в відносинах до нашої Церкви нашим сусідам щось не на руку. Ворожий настрій до Унії в Польщі і по смерті св. Йосафата не змінився. Як передтим, так і пізнійше верховодячі польські круги протегували і числилися з православ'єм, яке після їх погляду для Польщі вигіднійше від Унії; но всеж таки для самого декорум мусіли справі, за яку помер мученик, оказувати менше погорди, легковаження і незичливости; зрештою вони полагодили річ по свому: політики зглядом Унії в сущности не змінили, лише св. Йосафата собі присвоїли яко „*patrona Polski*“,—так, як безнастанно присвоювали собі і присвоюють до тепер, що лиш доброго можуть від нас взяти. Нинішнє положення в Польщі і в Римі дуже аналогічне до того, яке було при смерті св. Йосафата. В Польщі ворожнеча ще остільки острійша проти Унії і Українців, що нема короля Жигмонта, правдивого християнина і католика, а на його місці є народова демократія і „*orga-*

nizacje narodowe". Ся ворожнеча ще остільки острійша і для того, що треває воєнна психіка і засада, що „сильнішому все вільно“, тепер царить в Європі. В Римі вплив Польщі в послідних двох роках став великим і на кождім кроці старається шкодити і підкопувати Унію і її робітників, а Польща може декому видаватися сильною, може здаватися, що її погляд на релігійні справи Востока є авторитативний; розвал православія в Росії і в наддніпрянській Україні великий, а ми так немічні — так пригнетені! В тій критичній хвилі св. Йосафат знов пригадує Своїм ювілеєм в Римі, що се є правда, за що Бог каже святим поносити мученичу смерть.

Хоч ми позбавлені можних опікунів і заступників в Римі — то однак в році ювілейнім св. Йосафата, наша правда і справа Унії не тратить терену, а якоюсь надприродною силою двигается, чого доказом н. пр. номінація двох єпископів до Америки та письмо папи до примара Венедиктинців в справі зєднання Славянського Сходу.

Крім того св. Йосафат пригадує своїм ювілеєм і прочим народам католицьким, що ми існуємо, що не в однім потребуємо їх помочи і та поміч приготовляється. Під покровом св. Йосафата пригтовляються місіонарі, пригтовляються згромадження харитативні і люди науки, щоби прийняти наш обряд, його скріпити і учинити спосібним до притягнення в католицьку єдність всіх до сего часу незєдинених.

Значіння св. Йосафата в будуччині нашої Церкви в її відношенню до незєдинених, — щож о тім можна сказати?! Для зєдинення всіх відорваних св. Йосафат жив, працював і своє життя віддав. Є отже річю неможливого, щоби для тої справи не працював в небі; і дійсно много є признак, що Всевишний якраз нашому Святому призначив задачу керманіча і провідника в сій боротьбі.

Св. Йосафат своєю смертю вратував розпочате діло Унії, коли то під натиском козацтва і незичливістю Польщі вона вже мала загинути, коли московське православє запанувало всевладно на широких просторах царської імперії. Св. Йосафат скрився на 50 літ в підземелля Білської церкви і на причуд дивним способом вийшов з них в хвилі, коли то панування православя малося разом з царизмом повалити. Опустив границі Польщі в хвилі, коли вона мала воскреснути до нового життя, але життя — на жаль знов ворожого Унії; опустив Польщу, бо хоч вона собі Його присвоює, то Його ідей вона не приймає і їх поборює; Опускає св. Йосафат Польщу і іде ділити долю наших емігрантів.. На еміграції обходить Своє ювілейне торжество, і там дожидає будучих подій. дожидає тої рішучої розправи, яка наближається — розправи між католицькою церквою восточного обряду, а між большевицьким атеїзмом.

Св. Йосафат, як добрий вожд, збирає свої сили, шукає

помічників на широкому світі. В різних народах будить покликання до того апостольського діла і в нашій народі збуджує чимраз більше простих, але прегарних покликань; одним словом приготує собі військо, яке попроведить до перемоги — але до перемоги не *кервавої*. Не силою ненависти хоче Він ще воювати, але хоче, щоб ми під Його прапором зєдинення — разом з іншими — йшли з *любови* до наших братів, що остають ще в темі розлуки і роздору і *силою пожертвування себе* принесли їм те велике, те найцінніше, те конечне добро і релігійне і національне, *добро зєдинення, добро повної правди*, що то „*має освободити нас*“, як сказав Христос.

На закінчення ще треба навести одно з точок божественної, чи містичної, але не менше реальної. „*Біжте проповідувати Євангеліє в ім'я Господа*!“ Довкола престолу Всевисшнього є совіт — великі ради Святих!

Бог може обійтися без нічийої ради, однак *хоче*, щоб і та рада була, бо та рада *прославляє* Його, бо вона *помагає* черпати в тім бездоннім морю дарів, ласк і багатства, яким є Божество, де Бог хоче тих рук, якіби черпали і розливали Його доброту по цілому світові.

Бідний той народ, що в раді державній, в соймі, не має представників, не має *своїх* заступників, які би *точно* знали його потреби, про нього *дбали*, *вміли* за нього *упінутися і виступити* се, чого йому треба. Тому *при виборах* так *дбаємо* о добрих заступників і *уважаємо* великою прогріхою, якщо таких переперти ми не були в силі.

В совіті святих, в тій великій раді у Бога, де *рішуються* справи світа, доля одиниць і доля народів, *там маємо* того великого нашого — *рідного заступника*. І дивна річ! Той заступник мусить бути великий на тій раді і голос Його важкий і задача, яку має ще сповнити на землі, велика, бо *дьявол, вічний противник Бога, не перестає йти наперекір проти нашого святого*. Іншим святым, що давно в тій раді, дає спокій, але на св. Йосафата *заєдно організує* нагітку, *шукає* собі помічників як раз *зпосеред* нашого народу, щоб не допустити до поширення Його почитання на Русі-Україні.

Бо чи ж можна *інакше* пояснити собі сей факт, що чоловік тої міри і моральної вартости як св. Йосафат, великий святий, почитаний високо *цілим* католицьким світом, муж, яким *гордівби* кождий інший народ, чоловік *великий і під кождим оглядом і наш з крові і з кости*, а все і все по наших селах темні якісь духи хочуть його понизити. Кольпартуються плюгаві очернення і клевети на Нього, оперті на чім? — на осуді одного польського урядовця, (Льва Сапіги) і заїлих фанатичних прихильників роздору церковного — московського походження! Ся обставина для мене є доказом, ось чого: Наш народ має якусь велику за-

дачу до сповнення в історії церкви і християнства і для того то діавол так знущується над ним, так великих сил добуває, щоби нас згнобити, щоби відобрати віру і надію в Бога, щоби задержати нас в темноті і нужді. В тім післанництві нашого народу св. Йосафат либонь має перше місце. Його слава і Його почитання, я сильно увірений, є стисло звязані з побідою Царства Божого і в нашім народі і на Востокі. Для того, чим більше темні сили хочуть відвести наш нарід від св. Йосафата, тим більше всіми силами повинні ми старатися поширювати Його культ.

Думаю, що в тім ділі св. Йосафат сам нам допоможе і через випрошені ласки у Бога здобуде Собі серця нашого народу. „Душехват“ за життя, тим більше по смерті зуміє собі здобути не лише честь, але й довіря і любов нашого загалу, помимо всіх противних затій.

Від побіди Його між нами залежить також і побіда ідей, Ним репрезентованих, побіда *не лише* в цілім нашім українським народі, але через нас і між усіми братами Славянами, ще незєдиненими.

Пророчі слова Урбана VIII. „per Vos, o mei Rutheni, Orientem convertendum spero“ сповняться колись нашими жертвами і заступництвом св. Йосафата. Ось у тому найбільше Його значіння для будуччини нашої Церкви.

О. Василь Лициняк

Доля вдовиць і сиріт по священниках.

(Реферат виголошений на Загальних Зборах вдов.-сирот. Фонду у Львові дня 29. вересня 1924).

Від 1915 року займаюся сиротами нашої архієпархії. Ся праця дала мені нагоду зіткнутися безпосередно з кількома сотками вдовиць і кількома тисячами сиріт, вглянути в їх матеріяльне положення і розкрила передо мною велику та дуже небезпечну рану на нашім церковнім і народнім організмі. Сеї рани наша суспільність на жаль або не бачить, або не розуміє її небезпеки, бо не розвинула інтензивної акції ратовання сиріт і для того значна їх часть дістається з konieczности під чужу опіку та пропадає на все для нашого народа.

Поміж тими незабезпеченими жертвами судьби заслугоють на окрему увагу вдовиці і сироти по священниках. В марті 1921 року представив я сю справу на Загальних Зборах Тов-а св. Ап. Павла у Львові, які однодушно признали її важною і поручили Виділові, щоби нею занявся. Виділ видав відозву до духовенства, щоби складало жертви на закупно дому у Львові — а треба знати, що тоді можна ще було дістати дуже гарну реальність за невеликі

гроші — але як то у нас звичайно буває, соломяний вогонь з початку спалахнув, однак скоро потах. Жертви перестали впливати, тай скінчилося на тім, що закупили маленьку площу у Львові, яка лежить тепер облогом, а вдовицям і сиротам не прийшло ніщо з того. І так ся проба завела. Що правда, Тов. св. Ап. Павла могло би сказати: се властиво не наш обов'язок, журба про вдовиці і сироти по священниках не належить до нашого товариства*). Для того я постановив собі відкликатися до тих, що є комісарями вдовичо-сиротинського Фонду, або бодай відпоручниками деканатів, отже з титулу свого уряду мають моральний обов'язок розважити сю справу і придумати способи, якби злomu зарадити. Користаючи з ласкавого дозволу Управи вдов.-сирот. Фонду, хочу в імени численних вдовиць і сиріт по священниках, що остають в крайній нужді і розпуці, промовити при нагоді нинішних зборів до Вашого, Впр. Отці, розуму, совісти і серця, а через Вас до всего нашого Духовенства.

Думаю, що не маю потреби подавати в подробицях викінчений образ положення вдовиць і сиріт по священниках, бо Ви, Впр. Отці, і ціле наше духовенство має його в щоденнім життєві поред очима, тільки Ви так вже привикли до нього, так з ним освоїлися, що він не робить на Вас вражіння і не розбуджує у Вас відповідних почувань. Я тільки наригадаю, який є хронологічний розвиток справи: Отже доки священник жиє, то Ви, як сусіди, буваєте в його хаті, користуєте з гостини, одним словом тоді для жени священника все гаразд, є сусіди, є приятелі і є родина. Але як тільки священник замкне очі, то нараз мовби грім ударив в хату. Тоді справджується прикра приповідка, яка є між нашими людьми, що „попові дзвонять, а попадаю з хати гонять“, вона ще раз побачить Вас усіх в день його похорону, а відтак роби собі, небоже, що хочеш, і йди з дітьми, куди хочеш. Дуже часто ще молодий завідатель дасть їй на відході відчути, що скінчилося її панування, що він тут має власть і силу, — й вона опущена сусідами, приятелями, а деколи й свояками, пририта недолею, стає безрадна і не знає що робити, щоби ратувати себе і дітей від нужди.

Мушу з жалем сконстатувати, що дуже мало стрівув я до тепер таких вдовиць по священниках, які в хвилях не долі не дали себе зломати; або мали до чогось кваліфікацію і обняли якусь посаду (учительки в школі, управительки захоронки), або здобулися на енергію і власною працею заробляють на себе і дітей: одна отворила кравецьку роботу, інша приймає на станцію учеників, а знов деяким, що

*) Тво св. Ап. Павла взяло на себе тільки акцію, щоби купити чи збудувати „священничий дім“, а не щоби забезпечити всі вдови і сироти по священниках (бо се було би понад його сили). А що в тодішніх часах польська марка горендально летіла в пропасть, то згадана акція не могла увінчатися успіхом. — Ред.

не мали дітей, удалося дістати місце господині у священників — вдівців. Але се виїмки. Переважаюча більшість наших священничих вдовиць не була до життя приготована, мала кваліфікацію тільки на „їмосць“, а поза тим не научили її нічого практичного і вона в хвили неволі не бачить іншого виходу, як плакати, нарікати і — жебрати. Замешкує в селянській хаті, а як не хочуть ніде прийняти, то на цминтари в трупарні і починає їздити за жебраниною. Все те конкретні факти. А що роблять діти? Переважно марнуються, бож прецінь вдова не є в силі навіть їх вижити, а не то убити, обути і післати до школи.

На примір бл. п. оо. Содомора і Ванчицький лишили по девятеро сиріт, Троян і Ковальський по 8, Рудакевич 7, Курдидик 6, Стадник 5 і т. д., а навіть і ті вдовиці, що мають двоє або троє дітей, то чи в нинішніх обставинах є вони в силі дати їм удержання і виховання?

Крім сего знаю і такі випадки, що ще живуть обоє родичі, але обоє хорі на сухоти, дітей у них девятеро, а сам дріб, бо батько доперва 13 літ священником! Другому також недалеко до смерті, хорий на горляні сухоти, а дрібних дітей має шестеро. Питаюся, хто тим всім має зайнятися, на чию голову лишать вони їх?

З якою совістю будуть вони на вічний сон замикати очі, коли знають, що стільки дітей лишають в крайній нужді? Пощо вони їх на світ приводили, коли не уміли, чи не хотіли подбати про їх забезпечення?

Перед війною діставала вдовиця бодай 50 кор. дару ласки; воно було небогато, але принайменше не примирала з голоду. Нині й того нема. Польська держава кинула деяким нашим вдовицям по 12 чи 13 золотих на місяць, іншим під всілякими претекстами і сего не дають, просто кажуть: *niema cesarza. to niema i daru z łaski!*

Отже на що може числити нещасна вдова? Чи допоможе їй родина? Навіть якби була родина, то дуже рідко можна на неї числити. Родини є багато, доки ти, брате, в живих і можеш їх у себе приймати, а особливо коли маєш щось до роздання. Але як тебе нестане, то родина дуже часто ані не подивиться в сторону своїх сиріт, оден на другого спихає і кожний оправдуєся, що він має свої діти і свої обовязки.

А може брати священники заопікуються твоїми сиротами? Дотеперішній досвід каже, що слаба надія.

Брати священники дивилися довгі літа, як донька пок. пароха з Городка, Трещаківського, сиділа жебрачкою при вул. Шептицьких ч. 68. у Львові аж до самої смерті і то їх не зворушувало!

Брати священники дивилися, як донька по о. Богачевським з Білого Каменя скінчила у Винниках сего року голо-

довою смертю і жид позичив 10 доларів на домовину для неї — і то також нікого не зворушило!

Брати священники дивляться і читають в дневниках, як донька бл. п. Данила Танячкевича витає руку за милостиню, а донька пок. о. Василика з Гозієва в наймах у жидів. І воно нікого не вражає. Все те бачимо і чуємо від ряду літ і нічого не робимо.

Всі стани вже об'єдналися, створили свою організацію і зробили щось для забезпечення своїх родин, в останній часі навіть рубачі у Львові, з виїмком одних-однісеньких українських священників!

Чи се не сором для нас? І ми претендуємо собі право на провідників народа, причислюємо себе до його еліти. А тимчасом св. ап. Павло каже про таке як ми: „Аще кто о своїхъ, паче же о приснихъ не промышляетъ, вѣры отвергся естъ и невѣрнаго горшій естъ“ (Тим. гл. 5, 8).

На когоч ми властиво чекаємо, хто має поладити за нас сей обов'язок? Один з священників сказав мені: „а чому наші влади нічого не зарядять?“. Хто так говорить, сей дає новий доказ свідчення убожества нашому духовенству. Як то? То єпископи мають журитися нашими жінками і дітьми? То вони мають моральний обов'язок дбати про забезпечення наших дітей, а не ми, їх батьки? А впрочім нехайби так котрий єпископ спробував взяти сю акцію в свої руки і наложив поголовний податок на духовенство, то я ручу, що стрінувся з неодним протестом, а може й до Риму пішлиби жалоби, що мовляв єпископ мішається в несвої справи.

Отже положення наших вдовиць і сиріт є таке страшне, що не може вже бути гірше, а духовенство мовчить. На все маємо час — і політикою займаємося і економічними справами і просвітними, на всі цілі будемо давати і збирати жертви, на які тільки нам кажуть, лише про своїх найближчих подумати, для них щось зробити — на то нема часу. Як се назвати? чи се недбальство, чи рівнодушність, чи непорядність? І то триває не рік, не два, але десятки літ. Світські люди то видять і здвигають раменами, бо не уміють пояснити причини такого стану.

Нема що дивуватися, що супроти таких відносин панночка, хоч трохи думаючи, не хоче вже тепер за питомця виходити, і наші питомці зачиняють женитися в невідповідних кругах. Яка гарна перспектива для священничих родин! А ще одно скажу: в останній часі стала дуже актуальною справа введення безженности клира в нашої церкві. Проти сего підносять протести і деякі світські круги і священники на соборчиках. Але з нашої вини справа так стоїть, що якби не було ніяких інших аргументів за celibатом, то вистарчивби сей оден, що наше духовенство протягом століть не зробило нічого для забезпечення своїх родин і лишає їх на

крайну нужду, отже таким легкодухам требаби рішучо не позволити женитися!

Але се лишім на боці. Я поставлю інші питання: Чи є ще яка рада, щоби положення наших вдовиць і сиріт улекшити?

Розуміється, що є, але під умовою, що ціле духовенство нашої архієпархії сего схоче і скаже собі солідарно: робім щось! Може бодай на тій платформі чисто гуманітарній виявимо спосібність до станової організації. В тій цілі повинен би кождий делегат вибрати собі повновласника, але з правом диктатури: що він зарядить, будуть всі мусіли виконати. Ті делегати зідуться, уложать плян праці, виберуть тіснійший заряд і до року може стати наша питома інституція, яка отре неодну сирітську слезу. Евентуальна друга розв'язка моглаби бути така: нинішні Загальні Збори дадуть повновласть новій Управі і зобов'язуться виконати без застереження всі її ухвали, що будуть стреміти до поправи долі наших вдовиць і сиріт. Впрочім може хтось подасть ще иншу раду.

Моя нинішня ціль була тільки пригадати Впр. Отцям сю болючу, все отворену рану в організмі нашого духовного стану в тій надії, що наше духовенство поучене гірким до свідом послідних літ здобудеться вкінці і на такий крок, щоби зробити щось також для своїх найближих. Прошу, щоби Впр. Отці були ласкаві над тим подумати і висказати свій погляд в сій справі, бо дотеперішній стан довше тревати не може і не сміє!

Свящ. С. Біленький

Пляни науки релігії в народних школах.

(Продовження).

Перше св. Причастя.

Вінцем науки релігії в низших клясах народних шкіл є перша св. Сповідь і перше св. Причастя. І коли катехит приготував дівтору, як належить, до сих св. Тайн, то вже сповнив найважнішу часть своїх обов'язків.

Правильником у тій так важній практиці релігійній був до недавна декрет конгрегації для св. Тайн з 8. серпня, 1910 р. затверджений папою Пієм X. Тим декретом був між иншим означений вік, від которого дитина була зобов'язана приступати до великодної сповіді і великодного причастя, пересічно від смого року життя, „в котрім вона починає приходити до розуму“. Головний натиск кладено на се, щоби дитину чим скорше припровадити до сих св. Тайн та заправити її до як найчастішого, по можности щоден-

денного св. Причастя. В декреті доказується, що до приняття св. Причастя не конечне повне й досконале знання християнської науки, бо ще до XIII. віку подавано в цілій церкві, а подекуди на Сході ще й тепер подається після св. Хрещення маленьким дітям св. Причастя під видом вина. Дальше говориться в декреті, щоби дитина приступаюча перший раз до св. Тайн знала ті правди віри, котрі до до спасення конечно потрібні — та щоби відріжняла св. Причастя від звичайного хліба і вина.

В практиці стрінулися були зарядження декрету з чималими труднощами. Показалося, що головну роль у припущенню до св. Тайн відграє не вік дитини, але її умовий уровень. Ся трудність виринула особливо у нас, де звичайно пізнійше приходять діти до розуму, чим у семім році життя. На се складаються відмінні умовини нашої полоси землі, підсоння та клімат, які у нас не такі, як прим. в Італії.

Та згаданий декрет утратив свою силу ще в 1918. р., коли то почав обовязувати новий кодекс канонічного права — промультгований папою Бенедиктом XV. Дотичні канони сього кодексу, які управильнюють перше св. Причастя і першу св. сповідь, наводжу в дослівнім тексті.

Can. 854. §. 1. *Pueris, qui propter aetatis imbecillitatem nondum huius sacramenti cognitionem et gustum habent, Eucharistia ne ministretur.*

§. 2. *In periculo mortis, ut sanctissima Eucharistia pueris ministrari possit ac debeat, satis est, ut sciant Corpus Christi a comuni cibo discernere illudque reverenter adorare,*

§. 3. *Extra mortis periculum plenior cognitio doctrinae christianae et accuratior praeparatio merito exigitur, ea scilicet, qua ipsi fidei saltem mysteria necessaria necessitate medii ad salutem pro suo captu percipiant, et devote pro suae aetatis modulo ad sanctissimam Eucharistiam accedant.*

§. 4. *De sufficienti puerorum dispositione ad primam communionem iudicium esto sacerdoti a confessionibus eorumque parentibus aut iis, qui loco parentum sunt,*

§. 5. *Parocho autem est officium advigilandi etiam per examen, si opportunum prudenter iudicaverit, ut pueri ad sacram Synaxim accedant ante adeptum usum rationis vel sine sufficienti dispositione; itemque curandi, et usum rationis assecuti et sufficienter dispositi quam primum hoc divino cibo reficiantur.*

Can. 859. §. 1. *Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis, id est ad rationis usum, pervenerit, debet semel in anno, saltem in Paschate, Eucharistiae sacramentum recipere, nisi forte de consilio proprii sacerdotis ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinentium.*

Can. 906. *Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis, id est usum rationis, pervenerit, tenetur omnia peccata sua saltem semel in anno fideliter confiteri.*

Can. 1330. Debet parochus peculiari omnino studio, praesertim, si nihil absit Quadragesimae tempore, pueros sic instituere ut sancte Sancta primum de altari libent.

Can. 1331. Praeter puerorum institutionem, de qua can. 1330, parochus non omittat pueros, qui primam communionem recenter receperint, *uberius ac perfectius catechismo excolere.*

Як бачимо, нове церковне право зриває з передвчасним, механічним уділюванням дітворі св. Тайн і вимагає належного їх зрозуміння і приготування до них. А таке приготування можливе лише тоді, коли дитина сяк-так умово розвинена.

Отже найвчаснішим реченням припущення дітей до св. Тайни Евхаристії і Покаяння у нас є дев'ятий рік життя, що у шкільної дітвори відповідає третій класі — і то при кінці шк. року. В міру потреби належить пересунути сей реченець на десятий рік життя, згідно на четверту класу. Винятково можна і треба поступати з дітьми надзвичайно спосібними і надзвичайно тупими.

На урядження першого св. Причастя для шкільної дітвори найкраще надається час п'ятдесятниці.

Крім віку і умового урівня велику роль у приготуванню дітвори до св. Причастя відіграє також сам спосіб приготування. Тут не було би ніякої труднощі ні для катехита, ні для дітей, якби всі діти маючі приступити перший раз до св. Причастя, належали до одної і тої самої класи. Тоді в плянах науки релігії на дотичну класу припав би матеріал стоячий у тісній звязи з приготуванням до св. Тайн. Відповідно до сього був би уложений також учебник релігії на сю класу.

Однак катехит має тут до діла з дітворою не одної, але принаймі двох клас, і тому не може безпосередно лущити приготування до I. св. Причастя з пляною класовою наукою, бо научний матеріал у кожній класі інший. Для того мусить катехит в поодиноких класах користати з кожної нагоди і доривочно вказувати дітям на їх майбутнє перше св. Причастя та на услівя, під якими вони опісля будуть могли до нього приступити.

Та сама трудність виринає і при укладанню підручників. Чи і в котрім підручнику помістити доклад о приготуванні до св. Сповіді і до св. Причастя? Поміститься такий додаток в підручнику для третьої класи, то утерплять на тім пляни, по яким розділений научний матеріал на поодинокі класи. Колиж поміститься сей додаток в підручнику для четвертої класи, то що буде з третьою класою? А колиб помістилось його в обох підручниках, тоді знов увійшла б у підручники прикра тавтологія, а трудність і так не була би цілковито усунена, бо винятково можуть зголоситися до до I. св. Причастя і діти з інших клас.

Одинока рада, видати осібну, маленьку книжочку про св. сповідь і св. Причастя тай у відповідну пору дати її

кождїй дитині в руки. Тільки вона мусілаби бути по діточому, се є дуже приступно зложена. Всі схолястичні дефініції і терміни можна дарувати. За примір нехай послужить катехізмова дистінкція жалю на *досконалий* і *недосконалий*, яка зовсім непригожа, бо діти, а часто і старші, її не розуміють. Недосконалий жаль беруть вони за недостаточний, а се не вірно. Колиж їм скажемо, що є двоякий жаль: *жаль з любови* до Бога і *жаль зі страху* перед вічною карою, — до того, коли сказане зілюструємо відповідними примірами, то вони всьо зрозуміють. Їх буде легко поучити, що оба жалі добрі, хоч перший о много ліпший.

Слід замітити, що така книжочка-летючка зробить велику прислугу і загалови нашого народу, між яким, на жаль, ще багато таких, що не вміють порядно висповідатися. Кілько то труду і здоровля коштує нераз священика така сповідь? — А так, замість силуватись при сповіді на доразові поучення — звичайно безуспішні, бо приголомшений пенітент ані руш не може їх поняти, нехай священик дасть йому в руки сю маленьку, діточу книжочку! Нехай він дома поволеньки собі її перечитає, а коли він неграмотий, нехай читає дитина або хто інший!

Потреба такої книжочки у нас впливає з надзвичайної ваги і надзвичайного значіння св. сповіді і св. Причастія так у нашім життю церковнім, як і суспільнім.

У. Кляса.

Основою науки релігії в чотирох низших клясах є біблійні оповідання поширювані з року на рік в концентричний спосіб. Що року прибувають нові оповідання і то такі, які для пояснення научного матеріалу в дотичній клясі найбільше пригожі. І тому в чотирох низших клясах народних шкіл немає ні потреби ні місця на біблійну історію в ціло-сти. Хто лише трохи має досвіду, не стане сумніватися, що дітворі сих низших кляс до якоїнебудь історії ще не доросла. Про науку біблійної історії — і то в невеликім об'ємі — може бути мова доперва при пляні на п'яту клясу.

Через незначне поширення біблійних оповідань з попередних літ та через їх синтезу в систематичну цілість повстане властива *біблійна історія Старого і Нового За-вита*. З поодиноких частий вирине органічна цілість, а поза концентричними колами клясової науки з попередних літ зарисується нове коло.

Сей цілорічний научний матеріал поділім на відповідні чотири часті, і одержимо подрібний плян на квартали.

Молитви і пісні: Безустанно повторяється молитви і пісні з попередних літ. В міру потреби і спромоги додається інші, довільні.

VI. Кляса.

Як ві злуки біблійних оповідань виростає біблійна історія, так з катехізмових елементів, розділених на всі низші кляси дасться утворити учебник віри і обичаїв, або *катехизм*. Такий катехизм буде найвідповіднішим підручником і правильником науки релігії для VI. кляси по таким причинам: 1) шкільна молодіж VI. кляси є вже відповідно розвинена і на передодні укінчення школи повинна повторити і утравалити собі в пам'яті всю науку християнсько-католицької релігії в цілості; 2) як цілість науки релігії опирається на цілій біблійній історії, вивченій в V. клясі

Що до детальнішого поділу, молитов і пісень: — так само як у V. клясі. В особливий спосіб заохочувати молодь до релігійних практик.

VII. Кляса.

Щоби зі шкільної молоді, після укінчення школи вийшли правдиві, практикуючі християни, треба вказати сій молоді на найвисшу, найгіднішу і найкрасшу ціль людини, се є на почитання Бога. Рівнож треба її відслонити надзвичайну знеслість та красу наших богослужень і обрядів. Катехит виважається із сього важного завдання в I. півроці семої кляси, подаючи молоді найважніші і найпотрібніші віломости з *Liturgiku*. Особлившу увагу зверне і на се, щоби ученики семої кляси вміли послужити до Служби Божої.

Для заокруглення і довершення семи-дітної науки релігії, оповість катехит в II. шк. півроці найважніші події з історії церкви, з особливим узглядненням української церкви.

(Дальше буде).

Жонатий священик у відповідь нежонатому священикови на його письмо під заголовком „Жонатий клир а безженство клиру“*).

„Sine ira et studio“.

Можна бути вдячним авторови брошури „Жонатий клир а безженство клиру“, виданої накладом „Товариства безженних священиків ім св. Йосафата в Станиславові“, за її написання і розіслання, чим відслонив нам тайну думок всіх

*) Хоч у „Ниві“ вже була випечатана відповідь „безж. священикови“, одначе отся відповідь, яку тепер печатаємо (її автором є старший священик), цінна тим, що наводить багато повчаючих споминів із нашого недавно минулого. А що квестія введення обовязкового celibату в нашому духовенстві незвичайно важна, тому домагається вестронного вияснення. — Ред.

реформаторів нашого клиру і дав нагоду до дискусії над порушеним питанням. Бо це питання стало від якогось часу у нас злобою дня, як сам автор зазначає — товчється у нас всюди і по часописах і по наших домах, а навіть уже по хатах нашого селянства, по дорогах і вагонах, та викликає протести і гнів, обурення, а навіть уличну лайку цілком невідповідну, що обиджає і понижує цілий католицький стан духовний, а особливо наше українсько-католицьке духовенство. Та що ця брошура написана з більшим спокоєм, то і надається більше до річової і вичерпуючої дискусії. Стоїть вона значно вище від пашквілю, написаного свого часу д-ром Щепковичом, крилошанином і професором богослов'я в Станиславові під заголовком: „В ім'я правди“, тої майже першої ластівочки, що заспівала дуже немило під вікнами нашого духовенства та для сильнішої аргументанії в брутальний спосіб обкидала болотом та обілляла помиями ціле наше жонате духовенство на пожиток і радість ворогів. Нема що і дивуватися, що написання і поширення друком такого пашквілю зродили не тільки протести, але і обурення та упередження до тих всіх, котрі заговорили про потребу celibату духовенства в нашій клирі і жадають його обовязкового впровадження.

Я хотівби вести свою дискусію з безженним священиком спокійно і об'єктивно, обминати всьо то, що давало би підозріння, що гнів або упередження заставили мене писати отсю відповідь, та однак мушу совісно зауважити та зазначити, що і його брошурка грішить також упередженням, а навіть, обуренням, хоч і маскованим, що значно зменшує, а навіть цілком нищить силу її аргументації та переконання.

Бож запитаю шан. автора: де і коли чув або вчитав шан. автор це, що так аподиктично твердить, немов то жонатий клир засадничо є противний безженному духовенству, його ненавидить, кпить собі з нього і плюгавить його загально і без розбору? — Я признаюся, що ціле моє життя я обертався в сферах нашого жонатого духовенства і то всіх трьох дієцезій нашої митрополії, знаю добре всі давні традиції, звичаї і обичаї нашого духовенства, знаю всі добрі і злі сторони того клиру, його спосіб думання, його змагання і праці, та однак я не стрічався з тим, мовляв жонатий клир а priori відкидає celibат, а навіть св. дівицтво. Противно, колиб шан. автор був собі уважно прочитав акти і ухвали Львівського Собору, бувби наглядно переконався, що він грубо помиляється, бо на тім соборі хтож, як не жонате духовенство, явно і славно визнало висшість дівицтва і celibату над станом жонатим. — І тому не розумію, по що тут було аж цитувати ухвали Тридентійського Собору і пригадувати цензури, якими він грозить тим, що інакше училиби, або знов покликуватися на св. священомученика Йосафата, про котрого знаємо напевно, що як найсовісніше

придержувався звичаїв і привілеїв східної грецько-католицької церкви, отже не пропагував офіційного celibату. Протинно: ше був великим оборонцем нашої гр.-кат. церкви і св. нашого обряду, її звичаїв та привілеїв, затверджених буллями Свя-тійших Вітців Папів римських, Урбана, Климентія і других, проти напасти не тільки незєдинених, але також і латин-ського польського клиру. А шан. автор жадає з легким серцем, щоби того всього так наше духовенство, як і цілий нарід мовчки зрікся на само бажання чи приказ нових ре-форматорів нашої гр.-кат. церкви і духовенства.

Я не перечу цілком шан. авторови брошури, що нашого клиру не можна назвати ідеальним, бо і сам знаю про многі недостачі не цілого, а значної частини нашого духовенства. Та мимо того не можу погодитися з його висказом, що на ці недомагання клиру одиноким ліком мало би бути запровадження загального celibату нашого клиру мов якого універсального еліксіру на відмолодження. Та шан. автор посунувся ше дальше, бо думає, що celibат нашого духовенства має бути одиноким середником до двигнення цілого нашого народу з того упадку, політичного нещастя, убожества духового і матеріального, в котре попав у великій части не зі своєї вини, а тим менше і не з вини жонатого його духовенства.

Така аргументація шан. автора є тільки доказом, як дуже поверховно він знає історію свого народу, його пси-хольогію і світогляд, а також: як дуже слаба є його обсер-вація в тій справі і веде до блудних заключень. Бо інакше зрозумів би шан. автор, що наше жонате духовенство, коли і воює, то не проти celibату, а тим менше проти св. ді-вицтва, а лише проти насильного і примусового накидання celibату нашому клирови, а також прийшов би до переко-нання, що нашому народови і нашій церкві треба безжен-ного і жонатого духовенства. Це зрозумів наш великий мученик св. Йосафат, котрий тільки старань і трудів положив для піднесення одинокого тоді нашого монашого чину Василянського, сподіючися при його допомозі і цілий то-дішний клир двигнути з того упадку і пониження, в якім він находився. Відчув це і зрозумів як найкраще і теперішній наш Митрополит Андрей, котрий, маючи до того змогу і великі власні засоби матеріальні, взявся до поширення і по-глиблення нашого монашого життя, уважаючи монаші чини вицвітом релігійного життя, розсадником християнської етики і сподвижником правдивої християнської культури та не-висихаючим жерелом освячування людей. А чинив це наш Митрополит Андрей не в иншій ціли, як і св. Йосафат, і в значній мірі цю ціль осягнув знайшовши і відповідну почву і людей до тих своїх змагань. Тимчасом шан. автор відважно твердить, що у нас нема відповідної і догідної почвы до розвою таких інституцій — чи то монаших чи харитативних — а навіть: що на перешкоді тому розвою стоїть жонатий стан нашого духовенства, та ше з емпазою

кличе: „Нехайби так св. Вінкентій а Паульо або Дон Боско були жонаті, чи змоглиби вони двигнути такі великанські інституції, яким вони дали почин і зріст“. — Я одначе цьому мушу категорично заперечити. Здається, шан. автор не знає зовсім того, що межи нашим жонатим духовенством знаходяться героїчні сподвижники, як пр. о. Сілецький, котрий став і ініціатором і самовідреченим подвижником так вельми позитивної церковної інституції, як Згромадження Сестер Службниць Пр. Д. Марії. Він ходив і переконував, просив і жебрав — так, як це робив о. Боско — одним словом: вложив цілу свою душу в те своє діло, що нині так сталося не лише пожаданим, а просто konieczним для релігійного життя в нашій греко-кат. церковній провінції. І чи не признає шан. автор того, що до розросту цієї інституції, як на нашій убогій обставині і короткій час, досить уже великої, причинилося у великій мірі якраз наше жонате духовенство, збираючи фундації, дари і т. п. в хосен тих захоронок. — Я радивби шан. авторови розглянутися в хроніці Згромадження Сестер Службниць Пр. Д. М. і пошукати, чиїми то заходами, ба і коштом повставали в многих селах і місточках захоронки Сестер Службниць. Я знаю многі імена тих священників, і бачив їх заходи, хоч вони ділали все в тиxости, без розголосу, крику та самохвальби, полишаючи всі свої особи в тіни. Дійсно справджуються на них євангельські слова: „інній трудишася — а інній в труд їх внійдоша“. Правда, що дальшу організацію і надзир над тим згромадженням перебрав оо. Василяни, а тепер Пр. Єпископ Станиславівський, та це є тільки доказом, що безженне і жонате духовенство тільки себе доповняє, і коли разом іде і спільно працює, може витворити з нічого таку силу і організацію, котра з часом і шан. автора і цілий світ переконати зможе, що нам потреба і жонатого і безженого клиру.

Нестійною є дальше теза шановного автора, що жонате духовенство неспосібне до більших і вищих подвигів, бо воно звязане родиною та розділене межи церквою і жінкою.

Та здається, шановний автор не знав про се, що на поклик митрополита Йосифа Сембратовича цілий клир нашої провінції підняв велику борбу проти пиянства і корчми, та поборов його. Знайшлися многі жонаті священники, як о. Струтинський, о. Мох, о. Залозецький, о. Мардарович і інші, котрі полишивши жінки і свої господарства, до чого по думці автора жонате духовенство виключно привязане, пішли на місії від села до села, від міста до міста, не жалуючи ні часу, ні кошту, ні здоров'я, щоби лише сповнити свій святий обов'язок. — Чи той самий жонатий клир на зазив свого єпископа Григорія Хомишина зі Станиславова не пішов знов разом з ним вдруге на місії в Гуцульщину ратувати від морального занепаду наші гори, як прим. о. Тео-

дорович, о. Добрянський і інші. — Ті жонаті священики сповнили дійсно героїчне діло, бо знана річ, що не один з них за ту працю і труд особливо за борбу проти корчми мусів до смерті пересидіти на найгірших парохіях, як дістався на чорну лісту „врогуф пропінації“, і засуджений був панами коляторами на вічну голодівку. — Знаю одного такого священика з перемиської єпархії, що 105 подань вніс на парохію і аж за 106 разом одержав маленьку і то від Єпископа. А і найновіші факти, котрих вже і безженний священик шан. автор, мусів бути свідком. Кілько то наших жонатих священиків опинилося в сибірських снігах і тундрах за обстоювання св. католицької церкви і оборону свого стада перед вовками? Я не можу без зворушення згадати того часу, коли начальник борщівського уїзду, москаль Бондарук, скликав дооколичних священиків до Боршева та строго заборонив їм сповідати і обслуговувати парохіян зі Стрілковець і Пищатинець, бо там вспіли вже насадити православного, і то під загрозою тюрми, Сибіру, а навіть стричка. А мимо того ті отці духовні піддержували ті два села при своїй церкві, працюючи для них нишком ночами, щоби уникнути чуйного ока охранки і московських жандармів. Та може відповість на це безженний священик, що це одиниці, але не загаль. Та я тверджу, що не одиниці, а загаль за виїмком одиниць так поступав, не зважаючи навіть на це, що Єпископ їх покинув і лишив без проводу.

А часи большевицької інвазії? Кілько тоді витерпіли жонаті священики, а не покинули своїх стад, як це учинив латинський польський безженний клир, що з дуже малими виїмками втік, полишаючи своїх вірних на „проізвол судьби“. Скажіть самі, безженний отче, чи наш жонатий клир не спосібний до героїчних діл? Той жонатий клир опинившись в Росії і там не сидів з заложеними руками, а нераз в голоді і холоді працював на користь св. Унії, отже католицької церкви, — та виказав певні успіхи полишивши на Україні як найкрасші спомини по собі не тільки між світськими людьми, але і православним духовенством, насадивши там перші зерна до здійснення слів великого папи: „O mei Rutheni, per vos Orientem convertendum spero“. — Приходять мені на гадку слова польського поета: „Cudze chwalicie, swego nie znacie, sami nie wiecie, co posiadacie“. — Таке діється і з нового типу реформаторами нашої церкви і духовенства. Виховані в чужім для нашої церкви і народу дусі, задивлені і захоплені чужою дисципліною не знаючи, ані не розуміючи ані устрою нашої східної церкви, ані її дисципліни та обряду, знаходять у себе всьо не таким, як треба, всьо радіби змінити і перевернути, а насадити західне, мовляв ліпше, красше, доцільнійше і т. п. Пішов і шановний автор по тій утертій дорозі „самооплевання“, як сказавби московський поет, і каже: „наша церковна організація є рознуздана, а церковна нива лежить облогом...“ „іzza пре-

данія старец“ ми не добачуємо правди живої... а навіть противимося прямо покликови Божого Провідія“. Страшно подумати, до чого може дійти засліплення чоловіка, а особливо нашого реформатора нового типу, коли він береться до своєї роботи! Таку роботу вів свого часу Єпископ Йоан Ступницький, коли борючися з трираменними хрестами, не вагався сам лично лазити по престолах сільських церков і ломати прилюдно ті хрести, на соблазн сільського люду, що ті хрести купував, ставив, ними дорожив і віками перед ними молився. Так боровся цей Єпископ і з бородами, хоч нині борода нікого не гіршить, а противно нинішній Митрополит і Єпископи і монахи, а навіть деякі з реформаторів, носять бороди, і ніхто тим не соблазняється. Мені здається, що цей Єпископ робив це в добрій вірі, воюючи зі схизмою під диктатом цісарсько польських намісників в роді Альфреда гр. Потоцького і других. *)

Правда, цей Єпископ жалувал при кінці свого життя тої своєї роботи і пізнав, що був тільки сліпим оруддям в руках тих, яким залежало на робленню як найбільшого заколоту в нашій гр.-кат. церкві і які старалися застрашити цего Владику тим коротким рефреном: „А со Rzym na to powie“.

При кінці свого життя побачив сей Єпископ овочі своєї праці, що саме там, де сам Єпископ ломав хрести, нарід став від нього відвертатися тай став доброю почвою для агітаторів в душі Евлогія і Антонія і їх сподвижників. — І недавно були ми свідками такої самої роботи з календарем. Ме помогли і австрійські жандарми і вкінці треба було цю роботу покинути. Та на жаль по ній полишилися сумні наслідки і рани, що не так легко дадуться загоїти.

Нині діється те саме з насильним насаджуванням целібату. Який кінець возьме ця реформа, покаже будучність, боюся, чи не скінчиться лише великою шкодою для св. Унії, а ще більше для спасення душ і тут у нас і там, куди звернені наші очі і бажання, на сході. — Боюся, чи наші новітні реформатори, не могучи нічого добитися своїми силами і видуманими собою ліками на наші хиби, не будуть мусіли бігати до Риму, а ще більше до Варшави, щоби там очернюванням і оплюгавлюванням свого жонатого клиру добитися того, чого самі не могли зробити, на радість тих

*) Хто хоче, може знайти багато документів в наших консисторських архівах, що починаються словами: „doszło do naszej wiadomości, że w N. ksiądz N.N. szerzy szyzmę w swojej parafji — nie przenosi ewangelji i t. d... Proszę Wielebnego Księdza Biskupa udać się na miejsce albo posłać zaufanego delegata w celu wdrożenia ostrego śledztwa i ukarania tego księdza. — Тут залучено донос якогось жандарма або подібного сторожа чистоти католицизму в нашій церкві, а кінчиться такий документ стереотиповим: „o rezultacie śledztwa proszę mnie powiadomić do 14 dni“. — Відписи таких документів, розуміється, їхали безпереривно до віденської нунціятури, де їх можна також подибати. — Розуміється, в слід за тим ішла нагінка і канонічні процеси.

ультра-католиків з „Газети косцельної“ і т. п., котрі волять і штунду як „пул-католикуф“ — „унітуф“, а на котрих так залюбки покликуються шан. автор. „Клир наш подібний до схорілого чоловіка, якому полишено гарну одіж.“ Дійсно треба бути вдячним ультра-католикам з „Газети косцельної“ за то, що полишають нашому жонатому клирови принайменше гарну одіж, бо наші питомі ультра-католицькі реформатори навіть і ту одіж з нас стягають.

Помимо цього годжуся цілком з висказом шан. автора, що у нас шириться хаос і замішання — тільки не там треба шукати його жерела, де знайти його хоче шан. автор, і ту свою думку ще в других вмовити.

Безженний священик, автор обговорюваної брошури, ставить дальше ще один аргумент на попертя своєї аксіоми, і говорить о вищих обов'язках і ідеалах католицького священика, додаючи, що жонате духовенство не може мати їх зрозуміння, а коли і має яке поняття, то не може їм відповісти, не то вповні їх сповнити. — Тут покликуються шан. автор на самого Христа Спасителя, на його примір, як також на примір святих Апостолів і всіх тих героїв, що посвятилися апостольському життю, тай твердить, що сам Христос вимагає для апостольського звання свободи від всяких узів і переконань, які спричиняють жонатий стан. — Правда, як влучно і на голову побиваючо! А однак я не можу зрозуміти, як священик повний Духа Божого і певно також великої ерудиції в інтерпретації св. Письма, отже і висказів Спасителя Христа, може підсувати власні думки і переконання під авторитет самого Христа і св. Апостолів, орудуючи при тім в свій спосіб цитатами св. Письма. — Забув, здається, шан. автор, що Христос є правдивим Богом і нікого не змушував ані насилував, і що передання св. Церкви учить нас, що Ісус Христос покликавав на своїх апостолів не самих целебсів, бо лише один з них, св. Йоан Богослов, був дівственником, а о св. Петрі виразно каже євангеліє, що мав тещу, яку Ісус Христос уздоровив. — О інших Апостолах нема навіть згадки, чи вони були жонаті, чи покинули свої жінки, чи може не розходячися з своїми жінками сповняли свій апостольський уряд. І це послідне, здається, є найправдоподібніше, коли зважимо, що це були жиди, у котрих було великою ганьбою не мати дітий, отже і не мати жінок. А впрочім і історія католицької Церкви свідчить, що багато соток літ в тій Церкві духовенство було жонате і то не тільки низше, але і самі Єпископи. — Шан. авторови, здається, також відомо, що на той час припадає найкращий розцвіт католицької Церкви, яка в тім часі звела тяжку борбу з юдейством, з поганством і всілякими єретиками та їх світло побідила, що в тім часі виросло на лоні Церкви найбільше героїв мучеників і святців, котрі реалізували світло і доцільно ідеали і завдання св.

кат. Церкви та що в тім часі повстала і розвинулася як найгарнійше християнська культура.

При чімже тут такі аргументи шан. автора за безженством чи проти жонатого духовенства? Протівно, може пригадає собі шан. автор висказ Ісуса Христа, коли говорив о „скопцях“ і додав: „могий вмістити, да вмістить“. Знов же на іншій місці сказав, що „тільки той недостойний його, хто більше любить жінку, чада, як мене“.

Тож висказ шан. автора, що целібат є головною умовиною правдивого розцвіту життя кат. Церкви, є неправдивим, а висказ, що католицька Церква добуває свою силу тільки завдяки безженству священиків, не є влучним, бо Церква католицька одержала і далі черпає свою силу від Духа святого і з присутності в Церкві самого Христа „і се аз з вами єсмь, до скончання віка“.

Однак задля тих похибок шан. автора я не можу відсуджувати його від розуму, як це він учинив кілька стрічок нижше в своїй брошурі зі своїми противниками, а се тому, бо я цілковито признаю рацію йому о доцільности заведення целібату світського духовенства в західній Церкві, коли Папи римські боролися за висість духовної влади над світською, бо в борбі о владу треба війська, котре собі утворив церковний голова римської церкви з безжених клиру. Та, здається, безженному священикови і всім його одномишленникам дуже далеко до того, щоби боролися зі світською властю о верх над нею. — Однак саме безженство клиру не запевнило світлого розцвіту католицькому духовенству і плекання високих ідеалів церкви, коли треба було в недовгій часі скликати Собор тридентійський і ухвалювати стільки канонів „de reformatione“, щоби видвинути католицький клир західної церкви з глибокого упадку, в якому він опинився. Отже жерела сили і розмаху католицької церкви до повного життя духовного не треба шукати лише в целібаті західно-кат. духовенства.

Говорячи о задачах і обов'язках клиру, повинен був шан. автор звернути свою увагу на певний поділ в тих обов'язках, а то, що інша річ є священство, а інша душпастирство, бо хоч ті дві річі і як тісно зі собою зв'язані, то однак не кожний добрий священик є zarazом і добрим душпастирем, але не навідворот. — Тому, коли я буду далі розглядатися в думках і висказах шан. автора, то буду узгляднювати цей поділ, а роблю це для більшої ясности, для скорішого виявлення правди, о котру і шан. авторові ї мені ходить. Вправді безженному священикови, шан. авторові, здається, що він вже знайшов ту правду в офіційнім целібаті нашого духовенства, і в тім своїм погляді він фанатично засліплений, однак я, як і подавляюча більшість нашого духовенства, а також майже цілий загальний народ з цим погодитися не можемо.

Шан. автор, безженний священник, застановляючися над станом нашого духовенства, церкви і народу, старається виказати, що у нас брак організації, бачить всюди рознузаність дисципліни, обурюється на брак узнання авторитету Єпископа — особливо станіславівського — та спротив проти його змагань, з яким він всюди стрічається. Вкінці називає це борбою поганою і злочином не тільки проти Єпископа, але й церкви і народу, що веде до викликання межиусобиці, ненависти, а вкінці до цілковитого упадку. Я згодивбися вповні з шан. автором, колиб не одно, на що він — здається — забув звернути увагу, а то, що устрій нашої кат. церкви — чи східної чи західної — є того рода, що Єпископат є головним і рішачим чинником в церковній дисципліні, та що від проводу, починання і праці Єпископату залежить в великій мірі і дух, який панує в організації церкви. — Консеквентно Єпископат стає у великій мірі причиною розцвіту або упадку духовенства. Отже мусить собі приписати або вину або заслугу зглядом церкви та її розвою. На це дає церковна історія дуже багато доказів, я хочу звернути увагу безженного священника тільки на нашу провінцію.

Безженний автор певно не памятає часів Єпископа перемиського Йоана Снігурського. Та колиби він хоч побіжно прочитав собі спомини про цього Єпископа, написані його капеляном о. Желехівським, хоча може і не в дусі новітніх реформаторів нашої церкви, то здивувавбися в тій великанській праці, яку той Єпископ зробив в своїй єпархії та подивлявби способи і великі успіхи тої праці; дальше пізнавби, як тогочасне духовенство перемиської єпархії прилипло було до нього і з ентуязмом виконувало його розпорядки. А чому так? Бо він був не настоятелем — а батьком, не Єпископом а братом свого духовенства. Він знав кожного лично не тільки з вигляду, але знав прикмети його душі і тіла, до чого він спосібний, а що йому не під силу, і то не з актів деканальних і консисторських, не з нашіптувань заушників і підлизників, а з власного досвіду. Він старався заставити кожного після його спосібности до відповідної праці. — Він знав не тільки кождому приказувати, але порадити і помочи, де того було треба, одним словом — він був не тільки єпископом священником, але і єпископом душпастирем. А хоч часом і розбігалися його наміри з поглядами йому підчиненого духовенства, то не громами і насильством, а наукою, переконуванням і любов'ю умів він зеднувати собі душі і серця за собою потягати.

Можна бути найкрасшим, ідеальним священником, повним Божого Духа, повним науки, повним духа молитви і т. и. а притім лихим душпастирем. — Хто добре знає людське життя, знає добре о тім, що для доброго душпастиря треба чеснот і любови, смиренности і милосердя, бо як каже св. Іван Золотоустий в своїй гомілії — „ті чесноти навіть чи-

стоту перевищують". Добре отже душпастирство виключає всякий примус і насильство, бо воно веде з одної сторони до гордості і упертості, до розчарування і апатії або навіть цілковитого зломання, а з другої сторони воно родить негодівання, протести, а навіть явний бунт.

Отже не дивота, що такий душпастир став голосом вопіючого во пустині. — „Не вдіє він нічого ані з тими карликами, котрі його обступлять і оплюють“, а противно навіть здеморалізує своїх прихильників і приятелів, які побачивши його слабість і розпучливість положення, що з нього не уміє вийти, використають його для своїх личних цілей, користей і вигод.

Не хотівби я бути голословним, а однак дуже мені прикро давати докази на то, що висказ мій не є тільки моєю теоретичною комбінацією, а дійсно реальною правдою. Загально відома річ, що нині в одній з наших дієцезій займають безженні священики „безсумніву многі не з переконання, а з примусу, хоч може і дуже строгі celibси“ що найкращі і найбагатші парохії без огляду на то, чи вони там відповідні чи ні. — Щоби того доконати, уживається різних способів, як спеціальних конкурсів, декларацій і т. п. Способи ті після мертвої букви канону легальні, а часом і незаконні, що їх однак все жонате духовенство мусить уважати за болючі для себе і т. п. — З того родяться конфлікти і різні порушування „авторитету“, з чого знова виходять протести і, як каже шан. автор, „яничарська робота“, на котру ображений „авторитет“ реагує репресіями і т. п.

Такий примус і насильні репресії доводять дуже легко до зловживання влади. — А що гірше — та процедура входить з гори вниз і доводить до курйозів. Лучилося приміром таке, що на нерозважне бажання безженного пароха на одну з найкрасших і найбільше релігійних парохій кидає Єпископ інтердикт і то за це, що якась дитина, нарочно чи не нарочно, вибила шибу в вікні на попівщині чи щось подібного. — Не хочу робити з цього факту якихсь дальших загальних висновків і застерігаюся рішучо від генералізування поодиноких фактів і кидання наклепів і очернків, бо я хочу бути далеким від „яничарської роботи“, о котрій говорить шан. автор, а навів я тільки приміри для того, що я висше сказав; що добрий, побожний священик ще не конче є добрим душпастирем, тимбільше, що того пароха пізнав я як дуже працьовитого і побожного та діяльного в церкві, в школі і в народній роботі, а станиславського Єпископа я шаную не тільки як Єпископа, але як вельми релігійного, повного Божого Духа священика, від котрого і я мав нагоду навчитися много, що тикається життя духовного, аскетичного і релігійного загалом. — До того я особисто ще переконаний, що, як на загал, саме жонатий священик має далеко більше даних на доброго

душпастиря. як безженний. Чому так — я буду старатися в коротці виказати. — Це тому, що 1) безженний священик, хочби найідеальніший і з найбільшою посвятою, виїмково лише є в можности зрозуміти як слід обставини родинного життя. А що воно так є, доказом може нині послужити сам шан. автор і його розуміння життя подружого і родинного, яке він виказав в своїй брошурі, мовляв „супруже життя то тільки заспокоєння полових потреб“; а родинне життя — то продукування і плекання дітей та змагання до вигідного життя. Не може шан. автор, безженний священик зрозуміти того єднання душ в добрім подружю і тої любови і стремління до загального добра не тільки матеріального, але і духового в родиннім життю, того змагання до відроджування самих себе в своїх наслідниках та виховування будучих поколінь, членів не тільки родини і суспільности, але і добрих синів церкви. Певно, що се труд і тягар не під силу і змогу многим, однак які великі і чудові плоди тих трудів і змагань! Прошу собі представити хочби тільки в уяві такого жонатого священика, що не тільки словом, але живим приміром проповідає то ідеальне життя супруже і родинне. Що значить хочби і золотоуста проповідь, що ділає хвилево, проти неустанного ділання приміру взірцевого життя на людські уми і серця, що мимоволі спонукує до наслідування. Чи може бути більша і красша атракція не тільки в одній парохії, але в цілій околиці, котра родить пошанівок, а навіть подив та веде до загального освячування не тільки поодиноких душ, але і цілого загалу. — 2) Шан. автор твердить, що жонатий священик, поділений між церквою і жінкою, зглядно родиню, не в силі в тім роздвоєнні відповісти всім тим вимогам і завданням, які ставить до нього його священничий стан. — Та я спитаю, чи безженний священик цілковито вільний від тих всіх перешкод, які шан. автор добачує у жонатого священика? Я відповідаю, що ні, хиба в монастирі або в подібнім згромадженню, бож безженний священик мусить так само провадити дім, господарство і т. и. — загалом промишляти над удержанням себе і тих всіх, що замешкують його дім і він ними опікується. Певно, що коли такий безженний священик захопить до кількох літ свого священства „*pingue beneficium*“, то йому може переливатися, але нехайби такий целебс опинився на голодівці — далеко від світа і людей — життя його буде таке тяжке, а навіть праця неплідна, бо його скоро огорне розчарування, апатія, а навіть зломання. — Він буде скоро утікати від своєї біди, занедбає себе і свою парохію, буде шукати відради межи людьми поза своїм домом і своєю парохією. Мені здається, що життя безженного священика в тім напрямі буде далеко тяжше і більше утруднююче йому сповнення священничих і душпастирських обов'язків, як життя жонатого священика, у котрого всі ті тягарі поділені між ним і жінкою. — Бо сказати

правду, жінка нашого священника — то безплатна робітниця, кухарка, швачка і т. д. Вона мусить заступати свого мужа, священника, коли він зайнятий в парохії, в школі, при молитві і т. п. — Вона отже несе цілий тягар або більшу часть заряду і надзору господарства домашнього і пільного на своїх плечах. — А що більше — вона мусить не раз помагати евому мужеві в парохії, бо ж знаною є річю для того, що добре обзнакомлений в життям нашого жонатого духовенства, особливо на селі, що вона і повірницею і порадницею і лікаркою парохіян в многих случаях, вона стає для своїх парохіян добрим приміром і в родиннім життю і при вихованню дітей та в різних інших нагодах. — Вона і прачка церковного білля і та, що удержує лад і порядок та чистоту в Божім домі і т. д. — Правда, що не всі „попаді“ відповідають тим своїм тяжким задачам, але ті рекрутуються по більшій части зі світських то є тих, що попали в „попаді“ не з попівського роду, отже не знають і не можуть зрозуміти тих завдань, звичаїв і традицій наших попівщин особливо по селах. А що за те має жінка священника? Каже шан. автор, що вона богатиться церковним добром. Ні, безженний отче! Бо коли і яка священнича родина жие достатно і вигідно, то тільки або завдяки віну, яке внесла жінка або завдяки тому великому трудови і праці, які вона мусить поносити ціле життя. — Звичайно однак так буває, що коли вона лишиться вдовицею з сиротами, то мусить нераз жити жайже о жебрачім хлібі або на ласці свояків і добрих людей. Не дивуйтеся отже, безженний отче, тим „попадьам“, що вони найбільше обурюються на таке їх трактування через тих давних і новітних реформаторів, що пускають на них затроєні стріли в роді бл. п. Дра Черлунчакевича, проф. богословія, який з університетської катедри голосив, що жінки священників — то наложниці, а їх діти — байструки. — Чому він це голосив, знають всі, що його ближше знали, бо він думав собі, що в той спосіб скорше доскочить мітри, котрої не міг дочекатися, і не дочекався. — Дальше треба памятати, що жінка священника на селі звичайно була і є тою одинокою інтелігентною особою в його домі, з котрою священник може поговорити о річах не буденних, а о висших, ублагородняючих серце чоловіка. — Вона нераз мусить рефлектувати слова мужа і справляти його похибки, що їх допустився у відношенню до своїх парохіян через свою горячкову, не відповідаючу священникови вдачу і темперамент. — Вона мусить нераз лагодити спори і непорозуміння межи парохіянами, а своїм мужем і т. п. Вона являється сим „маточником“ християнської культури і добрих обичаїв, котрі несе між парохіян свого мужа своїм приміром, науками і порадами, своєю любовію і милосерними вчинками. — І наш нарід любить і хоче мати „попадю“ на своїй — „попівщині“, а дуже жалує такого священника, що „попаді“ своєї не має, не довіряє йому

або навіть прямо не любить і сторонить від нього. Попробуйте, отже, безженний отче, приглянутися ближше і зрозуміти життя жонатого священика, особливо на селі, а певно самі скажете, що се свята правда.

Шан. автор, безженний священик, вишукуючи всілякі перепони, що перешкоджують діланню св. Духа в серцях і душах жонатого духовенства, нарікає, що через жонатий клир терпить і безженне духовенство в своїм змаганню до освячування себе і своїх вірних і через це не може доконувати нічого великого і надзвичайного, та кличе з розпукою: „де є в нас ідеальні сімі християнські, котрі перші виховують кандидатів духовного стану? Де є ті катехити, котріби в молодих серцях заціплювали високі ідеї? Де є в нас ті виховуючі інститути, котрі хоронять молоді душі перед впливом зіпсутого світа? Де є в нас ті парохі, під котрих руководством моглиби молоді священики продовжувати даліше практично духовний семінар?“ Дійсно страшні закиди! А всьому тому винувате жонате духовенство! Та будьте ласкаві, шан. отче авторе, вислухати і мене, а може неоднo, на що нарікаєте, вам виясниться. — Одного разу зійшлися в Перемишлі два ректори семінарів духовних, оба старенькі, що ціле своє життя виховували молодий клир: бл. п. д-р Ільницький гр.-кат. і кс. Сквірчиньські, римо-кат. Я був свідком такої їх розмови: о. Ільницький нарікав, як звичайно кожний настоятель на своїх питомців, що мусить поборювати великі труднощі в вихованню їх на священиків. — Кс. ректор лат. семінара в Перемишлі на то йому відповів: „Księżę rektorze, co ksiądz mówi! Ach, żeby ja miał choć połowę tych chłopców, co wy macie. Wy macie na ogół dobrze wychowanych, samych inteligentnych, zdolnych i dobrych obyczajów młodzieńców, z domów waszych księży. A ja kogo? Albo ludzi, którzy już przeżyli się i wyzbyli się wszystkiego szlachetnego w swoim rozpustnym życiu, które prowadzili, nim przyszlі do seminarjum, i wstąpili do niego li tylko dlatego, by móżd bez trudu i spokojnie dokonać swego żywota — albo materiał na pół dziki, bez wychowania, bez najmniejszej oglądy z pod mazurskiej strzechy tak, że ja muszę ich uczyć nawet jak siąść, jak stać, jak łyżkę brać przy stole, a cóż dopiero mówić o jakichś ideałach kapłańskich i t. p. Ile to starań i pracy kosztuje zrobić z tych ludzi dobrych kapłanów, ile jeszcze więcej rozczarowań i zawieżeń w nadziejach i zgryzoty, a ile wyrzutów muszę wysłuchać od księży biskupów i proboszczów za moje pomyłki w kwalifikowaniu tych młodych przezemnie wychowanych księży.“ — Той ректор, що виховав сотки латинського клиру перемиської єпархії просив о. Ільницького, щоби він дозволив приходити його вихованкам до гр.-кат. семінара і навідворот „żeby się zapoznawali i dawali sposobność moim klerykom poznać dobre obyczaje i zwyczaje dzieci ruskich księży.“

Коли не вірите, спитайте, чи це правда, тих, що ще

жують і бували з наказу о. Ільницького у о. Сквірчинського та його клириків в Перемишлі. — Так оцінював добрий священик і педагог не свій, а чужий сімю наших священиків і її значіння для нашої церкви, яко „маточника“ доброго, ідейного нашого клиру. — Та наші священичі сімї можуть бути „маточниками“ навіть аскетичного, монашого життя. На це вкажу вам, безженний отче, сімю о. Теодоровича з станиславівської єпархії, котра віддала до монастиря оо. Василян трьох синів, а дві дочки, одну внуку, одну сестру до С.С. Василянок, а вкінці і сама жінка о. Теодоровича по його смерті вступила до монастиря, здається в Словіті. — Чи це щось звичайного?

Ви нарікаєте, безженний отче, де є ті катехити і т. и.? Даруйте, отче, може ви не знаєте про такого катехита як о. Ясеницький зі Самбора, о. Желехівський з Перемишля, о. Торонський з Дрогобича, ще живучий о. Юрик і інші, котрі були не катехитами, — законоучителями, але дійсними рідними батьками своїх учеників. Про це найкраще можуть сказати їх ученики. — А що не всі такі катехити, то чи винувате тому жонате духовенство, чи ті, що не з огляду на добро церкви і народу, а з інших всяких причин, навіть з протекцій, назначували катехитами людей невідповідних і без Божого духа, що були посміховищем для учеників та своїх товаришів — учителів. — Що гірше, вони нераз були глухі на скарги і прошення родичів і інших священиків і тримали їх на тих становищах.

Нарікаєте, безженний отче, де ті виховавчі інститути і т. и.? А я питаю вас, чиїм заходом і коштом повстали майже всі ті інститути, бурси, інститути для дівчат і т. п., як не заходом жонатого духовенства. Погляньте тільки на Інститут Дівочий в Перемишлі, котрого устрій подивлями свого часу навіть Німці і Французи, особливо за часів Епископа Чеховича, що горячо займався ним разом зі своїми крилошанами і другими священиками та світськими людьми.

Не знаю, що тепер там діється, але знаю то, що жонате духовенство поставило дуже високо той інститут і якраз в тій цілі, щоби свої дочки виховати на добрі „попаді“, будучі матері добрих і ідейних священиків.

А і виховання нашого молодого клиру чи в руках жонатого духовенства? Чи, коли діялися або діються в наших духовних семінарах „геци“ і т. п., чи і то вина нашого духовенства? Чи винувате жонате духовенство, що свого часу сидів ректором у Львові д-р Слимаковський (вульго Заяць), що щасливий був тільки того дня, як не бачив на свої очі ні одного питомця, що обривав питомцям кошти на їх харчах і т. п. та щадив гроші на те, щоби їх відвозити до намісництва і за те одержати цісарський ордер? Чи винувате жонате духовенство також в тому, що перед питомцями замикано на чотири спусти семінарицьку бібліотеку замість

дати їм нагоду набиратися науки і заохочувати їх до глибоких студій богословських так потрібних кожному священикови і дати змогу під проводом оо. настоятелів збогачувати так бідну нашу в тій ділянці науку і літературу? Впродовж о. Митрополит Андрій полишив для Станиславова велику бібліотеку, а на кілька сантиметрів припала вона порохом? Чи знайшовся в Станиславові хоч один настоятель, що отворивби ту скарбницю для молодого клиру, котрий показавби той незнаний світ і заохотивби до праці і користання з тої скарбниці молодь, що все і всюди так легко запалюється до всього, що нове і незнане.

Чи може і це не чиста правда, що виховання молодого клиру, отже і жонатого духовенства, було, є і буде в руках безженного клиру? Отже якраз те духовенство в першій мірі відповідає за те, яке тепер у нас духовенство і до чого воно спосібне. — Питає автор, де є в нас парохі, під котрих руководством і т. д.? Мій Боже, причім тут жонате духовенство і що воно може вдіяти, коли теперішній молодий клир — особливо безженний — вихований в станиславівським семинарі, а може і інших, погорджує тим жонатим і нежонатим парохом, показуючи на кождім кроці свою мниму висшість, не то що не слухає рад і пересторог своїх парохів, але дуже часто не хоче навіть виконувати припоручень свого Єпископа і то того Єпископа, що те саме безженне духовенство так дуже протегує і всюди попирає та ним засадничо опікується.

Дарує шан. автор, але він за далеко в своїх обвинуваченнях жонатого духовенства загнався, бо стріли, пущені ним на жонатих, обертаються саме проти безженного священика і його думних фраз і деклямацій. Шан. автор так дуже захоплюється всім західним, що аж мене це дивує, а до того настирливо насувається мені думка, що він знає цей захід тільки з оповідання і присягає „in verba magistri”. Правда і я захоплювався многим на заході, коли ще молодим мандрував по цілій Австро-Угорщині, Німеччині, Італії, подивляв много і многе, та признаюся, що найменше я захоплювався безженним світським західним духовенством, з яким я старався стикати, жити і в той спосіб пізнавати його життя і буття. Що там дуже високо стоїть монаше духовенство, це правда. І то не під кождим зглядом, а що трудно це сказати про світське духовенство, це також правда. — А я добре пізнав польське, чеське, німецьке в Баварії і Тиролю, в части хорватське і словінське духовенство, з ним довгий час лично стикався і переписувався. — Не можу тут широко розказувати про свої пригоди, враження і досвіди, бо це мене за далеко завело, скажу тільки загально, що тамошнє світське духовенство загалом тільки люде звичайно, як і у нас люде, жонаті чи безженні. — Більше сподобалося мені тамошнє монаше духовенство, його змагання і діяльність. Та мушу зрадити шан. авторови,

безженному священникови, одну незнану для нього і для многих нашого клиру тайну, яку раз оповідав бл. п. єпископ Чехович, повернувши з Відня з конференції австрійського Єпископату, в тіснійшій кружку священників, між котрими і я був. Він говорив, що коли в розмові з кардиналом віденським він жалувався на труди і перепони, що їх мусить поборювати у підчинених собі священників, той відповів йому: „Ваше Преосвященство, даруйте, але ви грубо помиляєтеся, коли нарікаєте на свій клир. Що я маю казати, коли у мене під моїм боком мої священники так дуже заражені протестантизмом і масонством, що впроваджують в своїх костелах попри культ божий також культ диявола і кажуть своїм вірним зі собою до нього молитися.“ — Кардинал пражський, що слухав тої розмови, також її потвердив. — Певно, що цього не можна генералізувати і це булоби простим очерненням, а однак велика апостазія підчас і по війні чеського безженного римо-кат. духовенства і інших дає дуже багато до думання.

І сам я багато бачив і пізнав на заході такого, чого нема між нашим жонатим духовенством не тільки під оглядом моральности, християнської етики та святости життя, але навіть під оглядом вірування і духовного світогляду, що шан. автор називає „противленням діланню св. Духа.“ А вже наші сусіди, польські священники і світські і монахи, котрих я мав нагоду пізнати, а певно і шан. автор зі всего знаного мені лат. клиру, цілком не стоять на висоті свого звання. Я знаю цілі деканати лат. клиру, де трудно знайти кількох священників, правдивих целебсів, що не малиби своїх „родин“, які таки при собі держать. Тому я ще раз повторю: люде всюди людьми і на заході і на сході і безженні і жонаті, всі подібні, мають свої похибки, але мають і добрі сторони. — Тому і закиди роблені шан. автором жонатому духовенству не можуть бути аргументом за офіційного впровадженням цілібату в нашій клирі.

Коли наше жонате і безженне духовенство має хиби і слабі сторони, то не длятого, що більша часть нашого духовенства жоната. Коли наші вірні не ідеальні і багато ще треба праці вложити для поправи тих відносин, то не длятого, що мають жонате духовенство. — Склалося на це дуже багато ріжнородних причин: довговікова неволя нашого народу, а з нею ідуча в парі темнота, його убожество, непорядність, забитість, апатія (що наш селянин коротковияснює: та що я зроблю, видко така воля Божа, або так вже нам Бог дав!)

А до того ще брак у нас висших верств суспільности, котрі більше положилиб засобів матеріяльних і духових на піднесення правдиво християнської культури, котрою в першій мірі чоловік зближається до Бога.

Тому я категорично тверджу, що не безженний або жонатий стан нашого духовенства є причиною розцвіту або

упадку релігійного життя, а ще до чого много більшого. Робити закиди або писати похвали з того згляду є зовсім неумісне і шкідливе, бо це родить певного рода несмак, а навіть незгоду між нашим клиром. — Не дивуюся цілковито, коли це роблять Поляки і їх клир — вони мають до того свої причини і цілі, але така межиусобиця в нашій клирі — це злочин проти своєї церкви і народу.

З бесіди шан. автора виходилоби, що між жонатим клиром трудно знайти святців, бо вони жонаті і поділені, а забув шан автор, прим. на це, що здається і він був в семінарі під ректором о. Вальницьким, жонатим священиком в Станиславові, котрий свято жив і свято умер, — як це прилюдно посвідчив сам Преосв. Єпископ Хомишин. Було, є і буде таких більше осіб навіть і серед жонатого духовенства, лише вони жили і живуть в тиxості і укриттю і так сходять з цього світа незнані, а тільки всевідучий Бог колись виявить їх праведність і святість.

Шан. авторови, безженному священикови, здається, що духовенство жонате знаходиться в далеко гірших умовах з огляду на релігійне і духовне життя через то, що має жінки і жиє серед своєї родини. А річ мається протинно. — Цеж ясно, що безженному священикови грозить далеко частійше велике небезпеченство утрати божого духа і святости життя і якраз тому в латинській церкві розвинулася так велика і широка література аскетична і контемплційна, котра в першій мірі має остерігати свій клир перед цим небезпеченством, а з другої сторони давати поміч в борбі, яку мусить безженний священик зводити зі самим собою і зі світом в далеко більшій мірі як жонатий, котрого його родинне життя в многих случаях хоронить, хоч що правда, не забезпечує цілковито від упадку. Хоч і це правда, що, коли упаде жонатий священик, то його упадок далеко тяжший і страшніший і багатший в злі наслідки.

З тих всіх причин після мене найвідповіднійше місце для безженного священика в монастирі, бо він заступає йому родинне життя. — Там сам чин і його члени взаємно себе між собою піддержують, остерігають, спомагають і картають, коли заходить потреба. Не хочу я сим сказати, що і жонатому духовенству не грозить небезпека упадку, що воно не потребує піддержки і помочі, та однак в певній мірі родинне життя стає йому до помочі, бо любов родинна і житеві інтереси тої родини його вяжуть і повздержують якраз тоді, коли йому грозить небезпека забути на своє становище і обовязки зглядом Бога і своєї пастви. Безженний священик, що стоїть самітно, полишений виключно на свої сили, далеко скорше, як жонатий, може захитатися, а навіть упасти і мусить видобути із себе дуже багато енергії і сильної волі, щоби з упадку піднятися. — Тому ми всі, що живемо в сусідстві і стикаємося з безженним латин-

ським духовенством, і бачимо його життя, знаємо, що далеко більше сумних випадків є між тим духовенством, як між нашим жонатим. Тому то також ми бачимо, що загал вірних в західній церкві не так обурюється і соблазняється, а більше толерує, а навіть не перестає шанувати своїх духовних помічників їх упадку. Протинож у нас повстає зараз велика соблазн нарікання і скарги. Це діється для того, бо той загал в західній церкві бачить велику трудність і тягар життя безженного священника та великі небезпеки, які йому грозять, і тому жалує свого священника і оказує йому співчуття в його нещастю. Протинож же наш вагал зараз пнтує і відвертається від поблудившого, а навіть схильний генералізувати, підозрівати, а вкінці безчестити свого упавшого духовного провідника, бо бачить його в кращих умовах духовного життя. — Вкінці треба ту ще мати на оці і психологію та світогляд нашого українського народу що до свого священника і душпастира. Він ставить о много більше вимоги як прим. Німці, Чехи, наші сусіди Поляки і взагалі на заході. У нас особливо на селі уважають священника за свого провідника не лише в церкві, але і в щоденнім життю, публичнім і суспільнім. А коли священник не хоче або і не може з яких небудь причин дати свого проводу своему народови і то в тім дусі, як нарід собі бажає, то дуже скоро відвертається від свого священника, а навіть стає його ненавидіти та уважати причиною всіх своїх невдач і нещастя. Знана у нас приповідка: „вся біда від попів“ дуже наглядно і переконуючо може потвердити це. — Не дивнож, що той нарід, звичайно плохий і послушний, нараз стає таким приступним для всяких „антипопівських“ агітацій і затій і легко може ворого поставитися до свого священника чи Єпископа, але лише так довго, як довго той нелюбий священник не змінить свого поведення або як довго він в селі перебуває. Приходить инший священник після бажання народу і той самий „радикальний і безбожний“ парохіянин іде сліпо за своїм священником, його любить, поважає, і йому вірить. — З тої то причини наш парохіянин так дуже інтересується всім, що діється на „попівщині“, стежить і підглядає життя того священника і перед його очима не укривається ніщо з того, що там робиться і говориться.

Тому то у нас небезпечно ставити клич, який тепер часто — найбільше між безженними священниками — дається, що полем ділання священника має бути виключно церков і захристія, а позатим має священник здалека стояти, що твориться на інших полях суспільного, політичного і економічного життя нашого народу. — „*Nos faciendum, sed illud non emittendum*“ — треба сказати по думці неликого папи Льва XIII. Воно є дуже вигідно замкнутися в захристії, але я певний того, що такий священник ніколи не добуде собі впливу на своїх парохіян, хочби і не знати яким був проповідником, сповідником і святим священником. — Цего за

мало. І здається безженному священикови шан. авторови, що жонате духовенство не уміло і не уміє добути собі належного впливу у своїм народі. А це діється виключно тому, що многі з нашого духовенства „страха ради юдейского“, особливо в останніх часах, усуваються до захристій, полишаючи поза церквою нарід самому собі. Противно історія нашого народу учить, що наше духовенство (жонате більше як безженне бо його все було мало у нас) має величезний вплив на свій нарід і буде його мати доти, доки потрафить провадити його не тільки в церкві, але і поза церквою, бо той нарід і нині на наших очах дав великі докази того, як великий інтерес має він в своїй церкві і як він вірний своєму духовенству та як дуже схильний навіть боротися за віру і церков у нас, де він католицький, чи як Збручем, де він православний або сектарський.

Особливо коли приходять на наш нарід скрутніші хвили — от якби і тепер, — тоді він звертає очі на своє духовенство і від нього сподіється ратунку. Тому то на публичнім вічу у Львові сказав один дуже визначний діяч на народнім полі: „була у нас ера професорів, потім ера адвокатів, а тепер наступить ера попівська“.

О, коби тільки наше духовенство так жонате, як і безженне зуміло знайтися на своїм місці, зрозуміти вагу хвилі, і пішло по тій дорозі, яку вказує інтерес церкви і народу! Тому не пора тепер у нас впроваджувати інновації, що можуть викликати великий заколот і замішання та межиусобиці в народі, якої страшні наслідки годі нам предвидіти.

Нестійний отже також і цей аргумент шан. автора, безженного священика, що у нас надійшла пора впровадження в церкві celibату духовенства хочби насильно, бо таке насильство може спровадити найбільше нещастя на наш нарід. Недивно отже, що наші вороги зтирають руки і тішаються вже заздалегідь тай привиджується їм вже марево тої хвилі, коли їх проєкт „na zniszczenie Rusi“ стане dokonаним фактом. — Знаю один повіт, в котрім на кожних зборах селяне з жалем і огірченням питають: „де наші отці духовні“?, де світська інтелігенція просить і взиває священників до роботи на полі шкільнім і церковнім та взагалі народнім. Та знайшовся молодий священик, станиславівський целєбс, що кричить: „не підемо під їх команду — вони нас використають — а потім копнуть“. — Яка неумісна гордість і засліплення і упередження. — Чогож іти під команду, беріть самі команду в руки і ведіть, а то і самі не хочете вести і других не хочете слухати і іти за ними. І якжеж зможе шан. автор і кожний чесний Українець назвати таку роботу інакше як не „роботою яничарською“, отже найбільше шкідливою та неморальною.

Дійсно признаю велику рацію шан. авторови, безженному священикови, що у нас зачинає панувати хаос і замі-

шання, та на жаль такі брошури як ця, що її обговорюємо, і такі змагання, які заступає шан. автор, роздувають як найбільше огонь ненависти, гніву, межиусобиці і оливи до нього доливають.

Хто уважно перечитає отсю мою відповідь шан. автору, безженному священникови, певно зауважає, що її пише сільський жонатий священник, що вже багато видів, досвідчив і передумав в своїм життю, але також і зауважає, що відповідь та писана доривочно і не по науковому, а хочби публіцистичному звичаєви. І я вповні признаю йому слушність. Я ще додаю навіть, що кілька разів кидав я вже перо з думкою залишити ту всю дискусію, бо вона нічого не може, а може ще й зашкодить і додасть більше вогню в завзятости нашим новітнім реформаторам та спонукає їх до сильнішого і нахабнішого наступу на жонатість нашого духовенства, а може і втисне кому перо до рук до написання ще більше безоглядної, як ся, що її обговорюємо, і обиджаючої брошури. Така вже видно природа і психологія людська.

Та однак скажу отверто, що я жонатий сільський священник — „поділений“ — ні зимний, ні горячий“, — що стою на розпутьті і не в силі піти „ні в право, ні в ліво“, ні вперед ні ззад, бо прикований мов той Прометей, але не до скали, тільки до своєї жінки, маю часом „*lucida intervalla*“ і тоді роздумую над своїм сумним положенням і шукаю з нього виходу. І беру до рук брошуру безженного священника, щоби винайти лік на свою тяжку недугу. Та скільки разів вчитуюся в неї, огортає мене за кожним разом великий жаль і смуток не тому, що шан. автор засудив мене на погибель і то не лише дочасну, але і вічну, бо на шож иншого заслугує „род лукавий і невірний“, що сам без світла св. Духа заслонує те світло ще і другим нещасним повіреним собі душам, що не зумів витворити в собі внутрішнього духового життя та забиває те життя і в душах своїх парохіян, що сам з обтяженими крилами не зноситься в небесні простори, а падає шораз глибше в безодню та тягне там людей за собою і безвинні людські душі? Як кажу, не жаль мені того, що я, невідродний син свого народу, шукаю собі потіхи не в тім його погляді: „так видко Бог мені дав“, але в християнській надії на милосердя Бога, що простив і розбійникови на хресті. Але жаль і смуток огортає моє серце на думку, чому мій нарід а з ним і моя церков, якій я, як умію, цілим серцем і душею служу, чому разом і наше духовенство таке бідне і нещасливе? Я тішився і радувався душею, коли почув, що наша молодь загріта великою любовю до Христа і свого народу, готова на всякі хочби і найбільші жертви, забувши на всі приємности житейські, піде як безженний клир зєдиняти нас розєднаних всіх разом на лоні св. кат. церкви, стане невичерпаним жерелом християнської культури для свого бідного українського народу, для його

відродження, зелектризує його новими кличами і працею до нового життя, свого рідного не поневоленого а свободного життя, пiрве нас всіх і молодих і старих до діл, якими наш так відроджений нарід задивує цілий світ і стане світочем між другими народами Європи.

Мені жаль, великий жаль, що надії мої так болючо розвіялися, що безженний священик, шан. автор, замість цілий нарід зединити — приносить нам ще більше замішання і заколоту, замість будувати — бурить і ті основи, котрих не встигли ще нам зруйнувати наші вороги, що шан. автор, безженний священик, не пішов на борбу за великі ідеали, а засівши собі спокійненько тепле і вигідне містечко задумав безмилосердно плювати і то не хочби собі на бороду, але в очи жонатому духовенству — ба, і цілому своєму народови.

Жаль мені великий, що той, на котрого я покладав свої старечі надії, шан. автор безженний священик, ставши на котурни реформатора і спатителя свого народу присягаючи, що любить і дорожить тим народом та радби йому неба прихилити, пхає той нарід в ще більшу безодню роздінання і помагає його ворогам задоптувати його живцем в темний гріб без просвітної неволі і недолі аж до цілковитої загибелі.

От чого мені жаль і що мені все втискає на ново перо в руки, хоч я його від себе відкидаю — щоби писати відповідь шан. авторови брошури „Жонатий клир а безженство клиру“.

Нагадується мені хвиля, коли я перед кільканацять літами їхав залізницею в однім переділі з о.о. Єзуїтами зі Старої Веси до Хирова — між ними був також о. Баудіс і здається о. Заленьскі, з котрими я свого часу був знакомий і кореспондував. По дорозі всідали і висідали священики і наші і латинські та, як звичайно, багато всякого говорилося. — Між иншими звернено увагу на те, що в тих часах побудовано багато гарних і величавих церков, які ми по дорозі стрічали. Наші священики, особливо один десь з заходу з Лемківщини звернув увагу на те, що, міжтим як у нас будують нові церкви, на мазурах будується дуже мало костелів, що багато сіл без домів божих, а в декотрих вони дуже старі і маленькі, та поспитав котрогось з о.о. Єзуїтів, чому воно так? На це відповів подразнений цим питанням о. Баудіс: „*Budujcie, budujcie, to wszystko dla nas*“. Та відповідь відразу зробила на наших священиків пригноблююче вражіння, а польські священики і Єзуїти в голос розсміялися. Мене діткнуло це дуже болючо і признаюся, що це було причиною, що я перестав кореспондувати і носитися з Єзуїтами. — Тепер по перечитанню брошури шан. автора пригадалася мені та наша розмова з польськими ксьондзами в залізничім купе. — Чи дійсно вже я дожив до

того часу, що наші реформатори захоплені заходом і вихваляючи його, пруть уже не силою пари, але електрики до златинізовання нас і ополячення? Приходить мені на думку таке питання, чи з нами не починає діятися те, що діється звичайно в життю пчіл, котрі нападені чужими наїздниками завзято борються і життя своє кладуть в обороні свого гнізда, та коли перемога велика, самі покидають своє гніздо та помагають наїзникам грабити своє майно і працю тай самі добровільно в засліпленню ідуть в чужу неволю служити чужим богам. — О Боже! Чи дійсно надходить вже той час? От таке питання ставлю я собі і прошу шан. автора, безженного священика, себе про це запитати.

Коли я не прав — не гудіть мене, а коли прав — послухайте мене.

М. С., жонатий сільський священик.

Р. С. Не підписуюся повним іменем не „ради страху юдейського“, але тому, що не хочу стати причиною соблазну і приводити кого до гріха, хто хотівби за цю мою відповідь безженному священикови на мені пімститися і покривдити і так вже покривдженого долею жонатого українського католицького священика.

Загальні Збори вдовичо-сиротинського фонду львівської Арх. дієцезії

відбулися 29-го вересня 1924 року в духовнім семінарі. Прибуло 41 відпоручників деканатів. Зі звітів о. секретаря і о. касієра довідалися присутні, що вдовичо-сиротинський фонд майже не існує. Наслідком девальюації в послідних літах, як також ізза малого заінтересування фондом зі сторони духовенства (а мабуть також ізза невмілого адміністрування фондом), фонд топнів щораз лужше так, що дійшов майже до зера. Корінний фонд, що в 1918 р. виносив пів мільона австр. корон, виносить тепер 18 грошів!!! Духovenство залягає на суму 65,150 К. до 1918 року, а за самий 1923 рік 19,723-40 зол. Ухвалено залеглости з 1923. р. стягнути в повній висоті, а з залеглостий давніших 10 % звальоризованої вартости в відношенню 1 зол. = 1 К. В оживленій і в більшій части малорічевій дискусії-вибився голос-рефента о. Лициняка, що до сліз зворуша, ючими словами змалював нужду священичих вдовиць і сиріт. Рішено цей реферат видрукувати і розіслати Урядам деканальним в цілі відчитання на Соборчиках*. Ухвалено висоту надзвичайних датків (пр. з нагоди інституції кан. 50 сотиків від морга поля, за звільнення від іспиту конкурсового 60 зол. і т. д.). Постановлено, щоби за цей рік зложило духовенство до фонду по 50 гр. від морга поля, а сотрудики

*) Він випечатаний у сьому числі „Ниви“. — Ред.

і невживаючі поля по 15 зол. річно. Проєкт датків наслідуючі літа, як взагалі проєкт санації вдов.-сир. фонду мав подати реферат о. Кучкуди. Реферат цей прийнятий зразу дуже скептично, в часі дискусії зєднав собі прихильників. Проєкт полягає в тім, щоби в основу фонду поставити не гріш, але ерект. ґрунт. Поодинокі парохії малиби відступити по 3% ґрунту на річ вдов. сиріт. фонду, а деканальний комітет рядив би цим полем. З приходів діставалиби підмоги вдови і сироти, можна би будувати приюти, школи і т. д. Деякі священики пропонували, як лекшу до переведення, складку в грошах що місяця від пенсії, інші додавали, щоби вести рахунки в долярівій валюті. — Збори в тім згляді не повзяли конкретного рішення, Вибрали нову Комісію вдов.-сир. фонду, котрій поручили взяти під увагу подавані на зборах проєкти. Комісія має право кооптувати на засідання фахових людей світських і декотрих з дієцезального духовенства та до 3 місяців має повзяти конкретні рішення і предложити їх як також новий статут на Надзвичайних Загальних Зборах. До нової Комісії увійшли: о. Пр. Войнаровський, о. пр. Пясецький, о. крил. Томович, о. сов. Лициняк, о. сов. Лопатинський, о. дек. Гіряк, о. дек. Фединський. Заступниками: о. дир. Дзерович і о. др. Костельник. Секретарем фонду вибраний о. Евз. Бачинський, касієром о. канц. Яцковський, контрольором о. Гаврилюк, скрутаторами: о. дек. Еліяшевський, о. сов. Дом. Садовський. Дай Боже, щоби нововибрана комісія перевела так конечну санацію фонду і зділала з нього інституцію гідну найважнішого стану в нашій народі.

о. М. Ч.

Ювелейна подорож до Риму

Підписаний Комітет з рамени Марійського Товариства у Львові улаштовує за Архиєрейським благословенням нашого Митрополита і всіх наших Єпископів з весною 1925 р. Ювелейну подорож до Риму.

Подорож потріває приблизно три (3) тижні і дасть найширшим кругам нашого Громадянства спромогу взяти участь у величавих торжествах ювелейного церковного року (annus sauctus), що саме припадає на 1925 рік, та на які зізджає до Риму весь католицький світ. Учасники подорожі будуть мати також нагоду оглянути принагідно кращі міста Італії, як Венецію, Медіолян, Фльоренцію, Неаполь і інші.

Комітет буде старатися про всі можливі пашпортові, залізничні і корабельні знижки, як рівнож про тані приміщення і таний харч для учасників подорожі та про можливо як найінтезивніше використання її часу.

Кошти всієї подорожі виноситимуть всього 350 до 500 золотих, залежно від клас поїздів і кораблів.

Тому, що Комітет вже в найближчому часі буде мусіти устійнити точно загальне число учасників і постаратися про генеральну пашпортову полекшу для них, на основі якої будуть вони опісля мусіти старатися індивідуально про пашпорти в своїх компетентних політичних властях, проситься тих ПТ. Громадян і Громадян, які безуслівно на подорож рефлектують, щоб найдалше до 1. грудня 1924 р. надіслали на руки генерального секретаря Комітету, адвоката *д-ра Олександра Надрага, Львів, Домініканська 11*, свої писменні заяви участі з точним означенням імені, назвища, місця, дня і року уродження, місця приналежности, місця замешкання (точна адреса) та звання. — Мушини обов'язані до військової служби мають подати дані, що опреділяють це їхнє відношення на основі своїх військових паперів (військової книжечки). — Рівнож проситься подати клясу поїзду зглядно корабля, на яку рефлектується.

Крім цього перешлють рефлектанти на вказану адресу як вписове призначене на покриття адміністраційних видатків по **20** золотих від особи.

По 1. грудні 1924 р. дальші зголошення не будуть приніматися.

У Львові, 10. жовтня 1924 р.

Комітет: Зенон Лукавецький, голова, о. Юліян Дзєрович і д-р Іван Бережницький, заступники голови, д-р Олександр Надрага, ген. секретар; члени: Ольга Бачинська, о. д-р Іван Бучко, Анна Верганівська, о. Теофіль Горникевич, о. д-р Теодозій Галушинський, Володимир Децикевич, Микола Заячківський, д-р Роман Ковшевич, о. Леонід Лужницький, Евгенія Макарушкова, о. д-р Йосафат Маркевч, д-р Володимир Охримович, д-р Станислав Старосольський, Михайло Терлецький, д-р Михайло Тершаковець, Софрон Ференцевич, Володимир Яценків.

Від Редакції: Довідуємося, що отся ювил. подорож до Риму буде відложена аж на осінь 1925 р. з того приводу, що на весняний речінець зголосилося з інших країв світа так багато паломників, що для інших уже не буде місця (в готелях і т. д.). Отже є ще час зголошуватися.

Деякі наші круги противні сій наміреній подорожі з тої причини, що в нас тепер грошева нужда, а на просвітні й гуманітарні цілі в краю потреба нам великих сум. Безперечно комітет повинен взяти під увагу також думку сих кругів, і бодай частинно заспокоїти її. А се може статися так що комітет від кожного паломника стягне пр. по 10 зл. (III кл.) — 20 зл. (II кл.) на добродійні цілі в краю, або може й висші датки. Жисмо в часах, коли подібні оплати є модними (паспорт 100 зл.), отже й ся оплата не буде дивна.

Розв'язка Аепархіяльного вдов.-сир. фонду.

(Дискусійна стаття.)

Девальюація гроша знищила всі фінансові інституції. А що наш вдов.-сир. фонд опирався на грошах, тому підляг фінансовій руїні. Заки з'явився вальоризаційний закон, була ще крихітка надії на санацію. Одначе надія завела, бо як девальюація все знищила, так знова вальоризаційний закон потвердив сей стан знищення. Ми були свідками повільного нищення нашої інституції, а нині стоїмо на руїнах довголітної праці. Держави ратують себе, а горожани мусять себе ратувати. І тому то на всіх полях знищення пішла праця з долу, кождий воєнний погорілець був змушений сам себе відбудувати, а кожда інституція мусить відбудуватися своїми власними силами. Всі пішли тою дорогою і ми рівнож мусимо самі відбудувати нашу інституцію, коли хочемо її обнови.

Девальюація переконала нас, що гріш се дуже хитка вартість, а то тому, що він залежить від солідности держави. Завів нас релігійний фонд, а тепер щось подібного сталося із вдов.-сир. фондом. По такім досвіді переконуємося, що ґрунт є певнішою основою, і на нім повинні ми оперти вдов.-сир. інституцію. На щастя ми маємо сю основу, тільки треба доброї волі і жертвенности. Цю жертву мусимо оказати, як оказуємо любов до своїх родин. З любови до своїх родин поасекуровалися всі приватні урядники, так і ми з любови до своїх родин маємо зложити відповідний процент ґрунту на вдов.-сирот. фонд, який якраз є асекураційним товариством для родини кождого священика на случай смерти. Ми здібні до сеї жертви, бо дохід з ґрунту є в наших руках і ми можемо диспонувати ним після своєї волі. Пробний крок вже зроблений, і де його переведено, там доля родин наших померших товаришів стала ліпшою. Поморянський деканат диспонує сего року 55 копами збіжжа для вдів і сиріт. Якщоб усе збіжжа розділено в поморянським деканаті, тоді поміч рівналабся передвоєнній вартости. Незвичайні успіхи потягнули за собою і інші деканати і нині можемо сконстатувати сей факт і надати йому загально-правної сили.

Практика доказує, що фактичне посідання і користування з тих парцель є на разі вистарчаючим для обнови Товариства. Справді до повного вилучення ерекціональних парцель на річ вдов.-сир. фонду потреба спеціальної згоди Церкви і держави, одначе се може діятися і довший час без шкоди фундації. Церков радо приняла дотеперішній обяв жертвенности, і тому маємо надію, що і на досконалу фундацію призволить.

Ставлячи вдов.-сир. фонд на ґрунтовій основі, муситься се узгляднити в статуті, а відтак достосувати його до нових.

обставин. Товариство перебере у свої руки виховання дітей-сиріт, бо воно нині сталося просто недоступним з огляду на дорожнечу. Виховання муситься уможливити через оснування двох станових інституцій виховавчих: а то одну для дівчат, а другу для хлопців із відповідними школами. Щоби знова дати всім безпріютним вдовам і сиротам гідне приміщення, муситься оснувати спеціальний захист. В цілі оснування наведених інституцій заходить потреба скомасовання невігідних парцель в трох комплексах, де найвігідніше моглиб сі інституції просперувати.

Товариство задержує на дальше характер гуманітарний з додатком виховавчим у границях стану священничого. Супроти сего § 1. буде звучати: Духовенство Львівської гр. кат. Митрополичої Архидієцезії основує добродійно-виховавче Товариство в цілі допомоги убогим до зарібковання неспосібним, як також потребуєчим виховання по померших українських священниках в межах теперішньої львівської гр. кат. Митр. Архидієцезії.

Підставою зреорганізованого вдов.-сир. фонду буде ерекціональний ґрунт. Це узглядниться в § 3. точки 5. Фонд буде рости і збільшуватися: ґрунтовими дарами із ерекції після процентової стопи ухваленої загальними зборами Товариства.

Щоби можна було оснувати в більшій посілості потрібні інституції; муситься певну скількість ґрунту скомасувати. В тій цілі додається до давного § 7. б) ...комасацію ґрунтових парцель жертвованих через священників при допомозі купна-продажі.

Дотеперішних комісарів вдов.-сир. фонду будуть заступати деканальні заряди вдов.-сир. фонду, які будуть що року вибрані через соборчики. Сі заряди будуть провадити свої агенди після деканального правильника. Заряд висилає свого відпоручника на загальні збори за покриттям коштів подорожі (§ 8.).

До § 12. в обовязках загальних зборів треба додати точку м). Ухвалити правильник для утворених інституцій. Між обовязками комісії треба додати в г) признавати річні запомоги, оснувати потрібні інституції, надзорувати над її правильним веденням, обсаджати на предложення інтересованих деканальних зарядів полишені для вдів ґрунти.

Комісія подбає о урядження фреблівських курсів; для вдів і сиріт в цілі зужиття їх здібностей для Церкви і народу. Вишколеним будуть признавані призначені парцелі з обовязком ведення місцевої захоронки. Комісія подбає о затвердження змін статута, в якім фінансова часть, як також і технічна часть остаються незмінні. *о. Кучкуда.*

(Сей реферат був передискутований на засіданню заряду вдов.-сир. фонду в поморянськім деканаті, а відтак на

конференції ОО. кондеканальних, де його основно передискутовано, і передано для загальних зборів Товариства, які його передали до санаційної комісії.)

ВІД РЕДАКЦІЇ: Від себе додаємо, що плян о. Кучкуди заширокий і надто радикальний. В нинішніх обставинах ані думати не можна, щоби він міг бути здійснений. На нього мусіла би згодитися державна власть, а вона з цілою певністю не згодиться. Атже держава носить з заміром відобрати всі ерекціональні ґрунти для своєї користи... Зате плян о. Кучкуди може бути здійснений в тій мірі, як він уже є здійснений в поморянськiм деканаті — в характері тимчасовости. Доки оо. парохі посідають ерекціональний ґрунт, до того часу сей плян подає дійсно найпростішу розв'язку болючої для нас квестії. Інші деканати повинні піти за приміром поморянського деканату. Відкладати справу годі, отже треба її поладнати бодай тимчасово.

МІСІЇ.

Бережанський деканат.

Кур'яни. Місія відбулася під проводом о.о. Василян від 14.—19. VI. 1924.

Ценів. Місія силами о.о. Кондеканальних від 8.—11. VI. 1924.

Проповідували: о. Ілія Залуцький, о. Іван Заверуха і о. Ів. Пінковський.

Бобрецький деканат.

Місіонарі. о. Іван Костельний і о. Стеф. Головацький. Місії в 1924 р. до тепер ще не було.

Бібшани.

В днях 21, 22 і 23 вересня 1924 р. відбулася місія в Бібшанах поморянського деканату. Всі сусідні парохії взяли участь, а Поморяни. Коропець і Розгдів прибули з процесією, з прочих громад прибули парохіяне самі. До збільшення числа учасників причинився празник Рожд. Пр. Діви Марії, на який що року прибуває більше число прочан. Учасників було понад 4.000 народу. Провідником місії був Впр. о. Микола Рицар, парох Рикова, а проповідали Впр. о. Онуфрій Гайовський, парох Богутини і о. Роман Берест, парох Бишок. Наук було 10, які представляли заокруглену цілість. Годиться підчеркнути знання села в проповідників і їх особлившу справність в проповіданню до вірних.

Се доказ, що доступ до сільських сердець найлекший для сільських душпастирів, і тому рішучо треба поборювати упередження до „місіонарів зі села“. Настрій вірних підчас

місії був дуже піднесений, а успіх незвичайно добрий, бо всі висповідалися. Сповідий слухали Впр. о. декан Омелян Гавриш, о. Дмитро Склепович, о. Евстахій Данилевич, о. Іван Кондрат, о. Лука Демчук і всі отці місіонарі. Місія бібшанська заспокоїла духовні потреби цілої околиці, а передовсім парохіян. Бібшани взяли ревну участь в Богослуженнях, місійних науках і св. сповіди. Громада Бібшани зладила великий дубовий місійний хрест, на яким видніє напис „Памятка місії в 1924 р.". Закуплено кількадесять медаліків св. Йосафата і прибито їх на хрест в честь Святого. В чаві місії відбувалися торжественні Богослуження при виставленню найсв. Тайн. Місію закінчив похід з хрестом, проповідь і суплікація.

Отсею дорогою оказує парохія свою вдячність за труди Впр. оо. Місіонарам і Сповідникам і просить Всевишнього, щоби благословив їхню працю на дочасне і вічне життя нашого народу.

Грималівський деканат.

Місія відбулася в Краснім від 10. - 13. 1924.

Місіонарі: о.о. Василияни.

В деканаті Глинянськiм.

Місії в дек. Глинянськiм започаткував Впр. о. Декам Николай Садовський, уряджуючи в Глинянах-Замістю в днях 4, 5, 6, 7. цвітня місійні реколекції під проводом Вч. о. Зенона Каленюка, пароха в Яхторові. Успіх був знаменитий, до сповіди приступило кругло 1500 душ.

В днях 15, 16, 17 і 18. мая відбулася ювілейна місія в Перегноєві, яку під продом Впр. о. Николая Садовського перевели Отці: о. Євч. Костишин, парох Балучина, о. Бойко, парох Підгайчик, і о. Ганас Алексей парох Печенії. До св. сповіди приступило около 600 душ.

В днях 5, 6, 7, 8. липня відбулася місія у Скнилові для сіл: Скнилова, Вільшанки, Борткова і Фирлеївки. Місію сю перепровадили Вч. ОО: о. Др. Гавриїл Костельник і Вч. о. Др. Василь Лаба, оба потрудилися зі Львова і з незвичайним успіхом проповідали до непроглядної товпи народу, який горнувся з далеких сіл Золочівщини на сю місію. З великим одушевленням відбув увесь нарід підчас місії хрестну дорогу під проводом невтомимого труженника в місіонарських ділах Впр. о. Декана Николая Садовського.

В днях 11, 12, 13 і 14 вересня відбулася місія в Полюхові великім під проводом Впр. о. декана Николая Садовського. Окрім провідника проповідали на місії: Вч. о. Євгеній Монцібович, парох Куткора, Вч. о. Іван Пінкевич, парох Борткова і Вч. о. Єгеній Костишин, парох Балучина. До сповіди приступило кругло 800 душ.

В днях 11, 12, 13 і 14 жовтня відбулася місія в Глинянах — Заставю; місію перевели Вч. Отці деканата

буського: Впр. о. Іван Жигаль декан і парох Козлова і Вч. о. Матвієйко Василь, парох Гумніськ, при допомозі Впр. о. декана Николая Садовського. Місія вінчалася гарним успіхом.

До місії уряджуваних поза деканатом виделегував глинянський деканат свого кондеканального місіонаря Всч. о. Євгенія Костишина, пароха Балучина, і сей перевів місію сам в Кальній болехівського деканата, а в товаристві і при співучасті Всч. о. Романа Височанського, пароха Красного, перевів чотири місії: в Купчу, Ракоболтах, Верблянах і Топорові буського деканата.

Залозецький деканат.

Місія в Реневі й прил. Залізці старі.

Місія відбулася дуже величаво, при масовім здвизі народа з цілої околиці. Пять процесій. До сповіди около 1000 душ. Було девять священників, всі кондеканальні і о. Івахів з сусідного Озірянського деканату. Кінець місії дня 19-го VIII. 1924.

Зарваницький деканат.

Місії тридневні.

В половині червня в Михайлівці, з доч. Котузів (сповідалось до 300 осіб).

В половині липня в Соснові (сповідалось 997 осіб).

Бурканів з доч. Золотник (сповідалось 478 осіб).

Провідник о. І. Силецький і проповідник. Проповідали о. Кмицікевич Іосиф, о. Василь Яремак, о. Юліян Фідолович, о. Василь Мельник і о. Григорій Кубай.

Зборівський деканат.

В Плаучі великій місія відбулася від дня 5. IV. 1924 через 3 дні.

Місії проводили о. д-р К. Єрми і о. декан Престашевський.

В Зборові 19. VIII. 1924 давали місію о.о. Василяни через три дні.

В Зборові.

Тридневна місія в Зборові відбулася перед Преображ. Г. Н. Іс. Хр. з закінченням на сам празник. Місійні науки давали ОО. Василяни (оо. Нишій, Котович і Бараник). Зачалася місія при невеликім числі парохіян, а скінчилася при кількатисячнім здвизі народа. До св. Причастія приступило більше півтора тисячі в тім 600 парохіян, отже всі уміючі сповідатися. — Того дня посвятив Вспр. о. Декан Присташевський з оо. кондеканальними гарний на полотні намальований образ св. Йосафата. (Копія монахійського маляра Matschke; Святитель на тлі, що представляє вид Зборова. — Малював техн. Вацк в дарі до Церкви). Образ заложений в бічний олтар. — Пополудні відсвяткувала зборівська читальня концерт в честь св. Свящ.-мученика. Співав церковний хор, де-

клямували дівчата нар. школи. Сольо скрипкове п. З ого зробило концерт артистичним при фортепяновім акомпаніаменті п. Мацелюхової. Завдяки праці п. Куликової — голови амат. гуртка — відбулася вистави „Апостол любови“ силами місцевої шкільної дітвори. — Від року 1905. то є короновання Чудотворної Ікони Розп'ятого не було в Зборові такого гарного і урочистого свята.

Калуський деканат.

Хотінь. Від 20. I. до 30. I. 1923. — О.О. Редемптористи. — Відновлення місії від 28. X. до 3. XI. 1923.

Калуш. Від 10. XI. до 21. XI. 1923.

Заві'ї. Від 6. I. до 16. I. 1924.

Кропивник. Від 29. III. до 3. IV. 1924. — О.О. Василіяни.

Красне на Поділля.

Місія в Краснім дек. Грималівського, пов. скалатського, відбулася в днях 11 — 14 липня 1924. Науки давали О.О. Василіяни: Лев Манько і Митрофан Гринькевич; через перші два дні (11 і 12 липня) погода не сприяла, а за те 13. 14. і 15. липня була красна погода, а хоч 14 вже жнива були, то нарід місцевий і сусідний приходив дуже раненько, слухав наук і відходив в поле жати, а вечером вертав знов слухати науки. Місцевий парох о. Йос. Ганкевич запросив був до участі не тільки духовенство деканату Грималівського, але також Скалатського, через що всі прочани висповідалися і запричашалися; духовенство Гулятинського деканату не могло прибути задля урочистого обходу в честь Свм. Йосафата урядженого в Копичинцях 12 і 13 липня. Була то в Краснім перша місія в честь Св. Свм. Йосафата та уряджена в львівській епархії на Поділля близько Зрбуча. О. З.

3 Копичинець — дек. Гусятинський, Епарх. Станиславів.

Дня 24. серпня відправлено ювілейне торжество в честь Сщм. Йосафата в Копичинцях, в котрім взяло участь все духовенство повіту Гусятинського і множество вірних з цілого повіту (а двох деканатів Гусят. і Скалатського). Службу Божу співану відправив о. Сев. Матковський в Боссир з діяконами. Проповідь виголосив о. Кливак з Мшанця. Від досвіта сповідало 25 священників і до св. Причастя приступило більше як 2000 людей. Всі околичні села прийшли з процесіями, помимо того, що деякі людці агітували проти торжества — а й староста обставив всі дороги państwowa поліція. На що, ніхто не знає — тільки люди догадуються, що зробив се длятого. щоби замаркувати — що він „wielki katolik“, як і сам тим хвалиться, а до того „bardzo przychylny, ale tylko porządnym Rusinom“.

По відспіванню суплікації, вийшов з церкви величавий похід через ціле місто під проводом о. декана Саноцького.

з Пробіжної — з образом св. Йосафата. В поході взяло участь 29 священиків і приблизно 25 000 народа. Похід в найбільшій порядку протягнувся до 3 кл., а по близько двогодиннім ході вернув назад до парохіяльної церкви, де розв'язався. — В церкві і по дорозі співав дуже вправно і гарно місцевий міщанський хор під проводом п. Свистуна, за що належиться так диригенту як і співакам велике признання. Не менша подяка належиться і місцевому о. парохови П. Шанковському і о. катехитови Чорнякові за понесений труд в упорядкуванні сего величавого торжества, якого Копичинці ще не бачили. Було також багато української інтелігенції з міста і сіл, котра також громадно приступила до св. Тайн.

Учасник.

Камінка стр.

Заходом ювілейного комітету, зложеного з осіб так духовних, як світських відбувся дня 14. VIII. с. р. у нас духовний концерт у честь св. священомученика Йосафата. Був се перший духовний концерт у наших сторонах, який причинився до скріплення католицьких, релігійних почувань тутешніх вірних. Не диво проте, що на концерт явилася майже вся міська і сільська інтелігенція, велике число селян навіть з далеких сіл і міщане так, що велика саля „Народнього Дому“ була битком набита. Програму виповнили: Вступне слово (виголосив Всеч. о. Зельський, милятинський декан), пісні укладу о. Кишакевича „Владико Отче“, „Пісню слави“, псалми Бортнянського й відповідні до торжества деклямації. Концерт закінчений піснею „Боже великий єдиний“. Міщанський хор у всіх точках вив'язався зі свого завдання надсподівано гарно, не менше гарно віддеклямувала маленька учениця Лисківна вірші в честь св. Йосафата. Численна публіка з правдивим вдовolenням і милим чуттям вертала домів.

Дня 18/9—23/9 с. р. відбулася у нас 5 днівна місія під проводом оо. Василіян. Парохіяни приготувлювані до місії через місцевих священиків очікали нетерпеливо приїзду оо. місіонарів, на привітання яких устроїли перед церквою величаву витальну браму. Дня 18. IX. о год. 4. по пол. місцеві священики разом із дооколичними священиками з процесіями і великим числом парохіян удалися до парохіяльного дому, звідки впроваджено оо. місіонарів через витальну браму до парохіяльної церкви. Тут при вході до церкви повитав оо. місіонарів сердечною промовою місцевий парох Впр. о. М. Цегельський, і по вечірні слідувала вступна наука. Через 5 днів оо. місіонарі голосили з великою ревністю 4 науки денно, а нарід громадно горнувся до наук, покидаючи пильну роботу в полі мимо дуже сприяючої погоди. Почавши від 20. IX. дев'ятьох священиків від рана до пізної ночі сповідали вірних. Сповідниці були наче в облозі. Дня 21. IX. по полудни приступило до св. сповіди понад 300 дітей, для

яких оо. місіонарі урядили слідуючого дня св. Причастя з великим торжеством. Найкрасше чуття опановувало учасників в послідний день місії. Серце раділо, коли бачилося, як тисячі вірних уклануло до св. Причастія, а не могучи поміститися у великій церкві, перстеном окружили велечезне церковне подвір'я, де трьох священиків причащало.

По скінченій Службі Божій численно зібраний нарід з духовенством і процесіями відносив мощі і образ св. Йосафата до дочерної церкви. Тут під церквою відбулося посвячення місійного хреста, який опісля спроваджувано до матірної церкви. Похід з місійним хрестом (9 м. довгий) улицями міста робив велике вражіння не лише на вірних обох обрядів, але навіть на Жидах, які зі всіх сторін тиснулися, щоби поглянути на так величавий вид, якого не бачила ще камінецька околиця. Нарід тисячами товпився коло хреста, опісля залляв усе велечезне церковне подвір'я, де по хкопанню місійного хреста виголосив о місіонар послідну вауку. Нарід із великим жалем, а ще з більшою вдячністю нрашав оо. місіонарів і з кінною бандерією з духовенством п процесією відпровадив їх до залізничої стації. Загалом сповідалося і запричащалося понад 4.000 людей. Бажаним булоби, щоби найменша парохія не відтягалася від урядження св. місії, яка дійсно відроджує парохію.

Г. Д—р.

Ляшки королівські, пов. Перемишляни.

При нагоді храмового свята св. Бсбр. Козми і Дам'яна відбулись ювілейні торжества в честь св. Свящ Йосафата 14, 15, 16 листопада. Через три дні Найсв. Тайни були виставлені тягом, які нарід побожно і примірно посіщав і адо-рував. Духовні науки голошено чотири денно — рано дві, а по полудни дві під незмордованим і ревним проводом о. дек. Ник. Садовського. Ціла парохія пересповідалась, а много причащалося щоденно через три дні. Завершенням був торжественний похід з мощами св. Йосафата і Найсв. Тайнами в неділю вечером. Був се чаруючий і зворушуючий вид. Погода і тишина вимріяна. Наперед ішли дівчатка, хлопчики, дівчата, молодці, невісти не юрбою, але чвірками, по середині процесія, а по боках брацтво зі світлом. Старий-ювілят парох опираючись на палиці ніс мощі свого улюбленого покровителя св. Йосафата, окружений свіщеносцями, а за ним ішов Ісус Евхаристійний, окружений мущинами зі світлом. Народови се дуже подобалось і зробило незатерте вражіння. 40 годинне набоженство спричинило много радости і щастя вірним — і відновило духа любови Божої. З священиків проповідувало, а 6 сповідало через три дні. Настрій і підєм духа був дуже великий! Там, де місія не могла відбутись, а зимовою порою тяжше її уряджувати, добре уряджувати такі сорокгодинні набоженства з науками, а вірним дається змогу поглубитись і відновити в службі Богови.

(Учасник-священик.)

Микулинецький деканат.

В Баворові 5-дневна місія.

Провідник: о. Лев Кочій. — Проповідали: о. Богдан Щурковський і о. Євген Кароль.

В Буцневі коло св. Петра 5-дневна місія.

Мединицький деканат.

Більче. Місія відбулася від 9—14. XI. с. р. під проводом деканатних отців, о. Малецького, провідника місій і оо. Мокривського та Мигаля з прегарним успіхом. До помочі о. парохви, Іл. Паньківському, загально любленому, з'явився весь кондек. клир. Крім шкільних дітей, які мали осібну сповідь в часі місії, висповідалося 1500 душ (а всіх душ з дітьми є 2000). Проповідь під місійним хрестом мав о. прал. Куницький, і був свідком того, як на прощальну проповідь молоденького світського священика, о. Малецького, відповіли вірні бурею релігійного чуття, присягаючи під місійним хрестом вірність катол. Церкві, своєму обрядови і українському народови. Треба признати, що наше світське духовенство таке, яке тепер воно є, але одушевлене для справи, потрафить доконати великих діл.

Новосільський деканат.

Місії відбулися:

Богданівка. Від 19. до 21. IX. 1924.

Гнилиці. Від 17. до 19. X. 1924.

Гнилички. Від 6. до 8. VII. 1924.

Гушанка. Від 26. до 28. IX. 1924.

Кошляки. Від 29. до 31. X. 1924.

Клебанівка. Від 17. до 19. X. 1924.

Нове село. Від 20. до 22. XI. 1924.

Пальчинці. Від 20 до 22. XI. 1924.

Скораки. Від 10. до 12. X. 1924.

Супранівка. Від 19. до 21. IX. 1924.

Терпилівка. Від 24. до 26. V. 1924.

Токи. Від 26. до 29. IX. 1924.

Шельпаки. Від 11. до 13. VII. 1924.

Шили. Від 14. до 16. VI. 1924.

Мединя. Від 12. до 14. XII. 1924.

Проповідники місійні: о. Сильвестер Вояковський, о. Володимир Герасимович, о. Петро Петриця, о. Онуфрій Захарків, о. Максим Хома і о. Нестор Кисілевський.

Підгаєцький деканат.

Місії духовні були:

В Старім місті 3½ дня в маю.

В Сільці 3½ дня в маю.

В Гологорах 3½ дня в маю.

В Шумлянах 3½ дня в червни.

В Новосілка Куті Ленч 3½ дня в червни.

В Підгайцях 5 день в липні від 3. до 7.

В Галичи 2 1/2 дня від 7. до 9. липня.

Провідник: о. крил. Іван Токар. Місіонарі: о. Евстахій Тайдукевич, о. Зиновій Кузьмович, о. Ярослав Літинський, о. Володимир Масяк і о. Антоній Содомора.

Кожний раз: 14 проповідей, 4 реколекцій станових та 3 катехизації дітей.

Поморянський деканат.

Провідниками місії є: о. Микола Рицар і о. Роман Берест.

Місії відбулися;

В Урмани 15. IX. 1924.

В Бішанах 20. IX. 1924,

В Рикові 26. X. 1924. — Дальші місії відбудуться у слідуючій році.

Побук.

В днях від 14—17-го вересня с. р. відбулася в Побуці деканату любінецького перша в скільських горах місія в честь Свящ. Йосафата. Вістка про місію рознеслася скоро по до-околичних гірських селах, а люди почали громадно надходити в Побук, замовляючи тут нічліги на всі три дні. Праці для прикрашення храму Божого та прийняття оо. місіонарів ішли скоро та радо, а в означений день 14-го зібралось велике число народу біля церкви, щоби з процесією привитати о. місіонарів, що мали прибути в Побук з залізничного двірця в Синевідську. — Та тут несподівано надійшла чорна хмара з заходу; ударив грім оден-другий, завив вітер і сильний дощ зі страшним шумом полявся. Малий гірський потік в коротці зібрав до так великих розмірів, що позривав усі кладки та містки — так, що фіра, вислана на двірць вже вернути не могла. Та люди не втратили надії. Усі чекали та молилися за щасливий приїзд о. місіонарів. — І вислухав Всевишній Отець молитви Дощ перестав падати, а висланий хлопець легінь в сторону Синевідська звістив, що о. місіонар їде верхом конем гірськими стежками до Побука. В коротці підїхав конем під церкву провідник місії о. В. Хлипака з Гірного. Задзвонили дзвони, залунала пісня в честь Найсолодш. Серця Ісусового і серед голосних окликів радости впровадив о. місіонар місц. завід. парохії о. Волод. Демчук у церкву, а люди відмовили молитву подяки до Всевишнього Бога за щасливий приїзд о. місіонара. — Коли люди вийшли по відправленню молебня до Найсв. Серця Ісусового та по двох перших місійних проповідях з церкви, усміхнувся до них місяць на чистім синім небозводі та дав запоруку гарної погоди на дальші дні, що й дійсно сталося.

В вечір о год. 9-ій прийшов пішки несподівано з залізничного двірця другий о. місіонар о. Петро Гедз з Лукавиці вижної, переходячи висше колін воду гірських потоків.

День другий і третій минув серед майже безнастанних богослужень, молитов, проповідей, які голосили оба місіонарі на переміні, та наук для молодіжи і старших. Рано і поплудни до пізна в ніч сповідало сімох священників. Нарід святкував всі три дні торжественно, залишивши всяку тяжку працю і горнувся на місійні науки так чисельно, що крім богослужень всякі інші чинности духовні відбувались на цминтари коло церкви. Св. Сповідь відбуло звиш 1.000 людей.

Дня 17 го закінчено св. місію при співучасті 10 священників торжественною Службою Божою, яку в асисті двох дяконів о. Волод. Демчука і о. П. Гедза відправив Вс. о. декан Калинюк. Двома довгими рядами усталились 4 процесії з дооколичних сіл, а посеред них лежав на підвисшенню великий дубовий місійний хрест, украшений зеленю і цвітами. За процесіями усталилась шкільна дітвора всіх трех сіл під проводом свого учительства, а дальше залягла цілий цминтар звиж дво-тисячна товпа вірних. Співав мішаний хор з Труханова під проводом місц. учит. п. Катамана. — По обході з хрестом, який несли з слезами в очах найповажніші господарі парохії, вкопано його на горбочку біля церкви і тут попрашали о. місіонарі нарід благословлячи його хрестиком, що був освячений на гробі Христа Спасителя.

Успіх з місії великий. — Сейчас відновлено брацтво Найсв. Тайн, що кілька літ було нечинне, та рішено одногласно приступити ще сеї осени до будови нової церкви в честь св. Йосафата. *Учасник.*

Радехівський деканат.

I. місія 10-дневна через О.О. Редемпториснів відбулася в Радехові від 28. VI. до 7. VII. 1924.

II. місія 3-дневна в Стоянові відбулася дня 1. VIII. в навечеріє проповідь та від 2. до 4. VIII. 1924.

Проповідники: о. Василь Пришляк, завід. в Кривім, о. Мірон Коритко, парох в Холоєві і о. Юліян Дуткевич, парох в Дмитрові.

Рогатинський деканат.

Місії відбулися:

Чесники в марті. — О.О. Редемптористи.

Жовчів в марті. — О.О. Редемптористи.

Дібрнів в червні. — О.О. Василияни.

Рогатин в серпні. — О.О. Редемптористи.

Проектовані дальші місії в осени с. р.

Стрілиський деканат.

Місія відбувалася під проводом О.О. Редемптористів в Дулібах від 23. VIII. до 2. IX. 1924. Місіонарі дека-

нальні: о. Амброзій Лотоцький, о. Кость Донарович і о. Теофіль Прийма.

Славсько, дек. скільський.

Дня 5. падолиста 1924. під проводом Впр. о. Софрона Дяковича розпочалась в Славську духовна місія в честь св. Йосафата, а скінчилась в неділю дня 9. падолиста. Всі науки рано і вечер кожного дня і катехизацію держав провідник Впр. о. Софроній Дякович. Число вірних з кожною наукою росло. Коли на перших науках церков була набита, то вже в п'ятницю люди не містилися в церкві, а в суботу треба було проповідати на дворі, бо вірних зібралось понад 6000. В неділю не могло бути бесіди, щоби в церкві відправляти богослуження, тому так Сл. Божа, як і проповідь були на дворі, а число слухаючих ще зросло. Всіх сповідаючихся було 1500, котрих в неділю від рана причащали 3 священники, а на Службі Божій співаній 2 священники. Через 2 дні сповідало безустанно 9 кондеканальних священників. Може булоби більше сповідалося, але в деканаті бракує 4 священників, а хто розуміє якою працею є сповідання, признасть, що всі працювали понад сили чоловіка. Найбільше одушевлення викликало посвящення місійного Хреста і обхід з Хрестом. Була се свята хвиля, хвиля опам'ятання і жалю за гріхи.

(Не опустила нас в часі місії і польська поліція państwowa. В церкві і підчас наук пильнували нас два поліцаї перебрані в цивільний одяг, а два поліцаї пильнували на дорозі узброєні.)

о. *Евстахій Качмарський*
парох і декан.

Тернопільський деканат.

Від 13. до 17. VI. 1924 місія була в Драганівці.

Від 29. VI. до 6. VII. 1924 місія в Тернополі (Гай великі передмістя).

Від 14. до 19. реколекції духовні для священників.

Від 26. до 29. VIII. 1924 в Тернополі з нагоди празн. Успенія Пресв. Богородиці мала 3-днєвна місія.

Від 17. до 21. IX. 1924 місія в Ходачкові малім.

Науки реколекційні голосив о. Тома Бородайкевич, професор III. гімн. в Тернополі. Провідником місійним є вибраний о. Тома Бородайкевич.

Проповідали: о. д-р Николай Конрад, проф. рел., о. Теодор Кордуба, парох Кутковець, о. Николай Бріль, парох Івачова, о. Тимотей Сембай, катехит в Тернополі, о. Стефан Ратич, сотрудник в Тернополі і о. Тома Бородайкевич, професор релігії.

Теребовельський деканат.

З нагоди Ювілею св. свщмч. Йосафата відбулися місії в слідуючих парохіях:

В Теребовлі в часі від 3. до 7. VII. 1924. Провідник місії о. П. Карпинський, парох Опришівця, при участі о. Ев-

гена Цегельського, пароха Янова, о. Николая Декана, сотрудника в Струсові, і о. Зиновія Кузьми, катехита в Теребовлі. Дня 6. VII. відбувся торжествений процесіональний похід улицями міста з мощами св. свщмч. Йосафата. В процесії взяло участь около 6000 народа, процесії з доколичних парохій. В дни 7. VII. обхід з хрестом і закопання з відповідним закінченням. До св. Тайн приступило понад 2000 вірних.

В Деренівці в часі від 9. до 12. VII. 1924. Проповідали: о. Пл. Карпинський, о. Евген Цегельський і о. Кливак з Мшанця.

В Залавію в днях від 4. до 7. Проповідав о. Савин Дурбак.

В Налужу в днях від 26. до 29. VIII. 1924. Проповідали: о. Пл. Карпинський, о. Николай Дикайло і о. Евген Кароль, парох Микулинець.

Намічені місії в найблищій часі в Могильниці, Хмелівці і Янові.

Унівський деканат.

Головні місіонарі: о. Ігумен Климентій Шептицький і о. Зенон Каленюк. — Крім того і другі священники з деканату проповідують.

До 1. IX. 1924 відбулась місія в Лоні, на вересень і жовтень зголошені місії в Гологорах, Гологорах-Воли, Новосілках, Лагодові.

Чолгани, дек. Болехівського.

Місія началась 6. XI. с. р. о год. 5. вечером. Провідником був о. Теофіль Костишин, парох з Росточок (Кальне), і о. др Кароль Єрми, парох з Берлог, як II. місіонар. Случайно так сталося, що провідником був ученик давнього свого учителя, який був спіритуальним в семинарі. Місія тревала три дни і скінчилась в неділю вечер. Виголошено 15 проповідій окрім приписаних Богослужень в припадаючі дни святочні і тим самим вичерпано в цілости весь матеріал, означений в програмі. До св. Сповіді приступило велике число вірних. Місійний Хрест закопано коло Церкви в неділю пополудни. При світлі місяця і численних свічок був се величественний вид, як нарід з піднесеним в гору хрестом співав: З нами Бог, розумійте язици. Процесія з хрестом пішла в село, окружила кілька хат і вернулася до церкви.

З удивленням слухали вірні золотословесних проповідників. О. Др. Єрми з питомою собі ерудицією, однак дуже популярно і приступно викладав головні правди віри, провідник же своєю плавною. горячою бесідою поривав народ так, що здавалось, що сей народ готов в кожній хвилі віддати життя за віру, наслідуючи св. Йосафата. Успіх місії був незвичайний, бо люди з захопленням слухали слова Божого і калялися своїх гріхів.

При нагоді сеї місії мимоволі насувалися мені сліду-ючі гадки.

Добре сталося, що церковна власть з находи Ювилею св. Иосафата, в такий час, розбурханий всякого рода ідеями, в час загального зіпсуття зарядила загальні місії.

Тим зарядженням ожив у кругах нашого сільського духовенства місійний дух, яким відзначалися б. п. о. Мон. Залозецкий, а тепер жиючий О. крил. Токар і много, много інших.

Учасник.

Зі світа.

Америка. В Спол. Державах в деяких містах роблено статистику тих людей, що в неділю учащують на Богослуження, як також тих, що відвідують кіна та театр. Концепція чисто американька, але повчача! Супроти інших конфесій найліпше виийшла на тім католическа конфесія, бо на 5 парох. церков у Нью Йорку начислено около 40.000 вірних, що брали участь в Богослуженню одної неділі. А в 4) протестантських церквах у Вашингтоні начислено тільки около 7.000 вірних. Число тих, що були в кінах та в театрах, далеко висше.

Англія. В англ. парламенті, доки премієром був ще Мек Дональд, зголошено два ліберальні внесення: 1) щоби науку релігії викинути зі шкіл; 2) щоби звинувити англ. посольство при Ватикані. Оба внески перенали. (За першим внесенням голосувало 162 послів, проти 223 послів.)

Бельгія. Міністер внутрішніх справ вніс перед сенат проєкт про улекшення розводу подружжя. Проти сього виступив Msgr. Deploige, предсідатель Інститута для томістичної філософії, виказуючи всі небажані наслідки такого проєкту, і сенат відкинув проєкт.

Естонія. Церковний собор православної церкви в Естонії вибрав архієп. Евсевія на голову російської церкви в Естонії, про що повідомлено патріярха Тихона.

Італія. — Рим. Дня 27. X. с. р. зложено тлінні останки папи Льва XIII. в гробницю в San Giovanni in Laterano при супроводі кардиналів, дипломатичних представників і представників папського двору. При сій нагоді папська гвардія зявилася поза Ватиканом перший раз від 1870 р.

— В папськім Орієнтальнім Інституті від кінця листопада с. р. будуть постійні виклади про магометанізм. Їх лектором буде Меге-мет Алібен Мулла, католицький священик з острова Крети, якого родичі є магометанами. По зложенню докторату з філософії на університеті в Аїх (Provence) він перейшов на католицизм, і 1911 р. висвячено його на єрея. Опісля був він професором філософії в дієцезії Аїх. На бажання св. Отця приходить тепер о. Мулла до Риму.

— В Палермо на Сицилії відбувся евхаристичний конгрес; в процесії взяло участь около 400.000 вірних.

— Італійське правительство признало „право прилюдности“ новозаснованому католическому університетови Пресв. Серця Христового в Міляні. — На Капітолій встроєно хрест, який усунено було відти 1872 р. а який на тому місці стояв десь від VI. або VII. ст.

Мадярщина. Мадярський карний закон містить у собі такі постанови: хто хулить Бога, віру, сей має бути покараний тюрмою на три літа. Така сама кара постановлена для тих, котрі виступають проти віри й релігійних обичаїв. Тюрмою на 1 рік карается тих, котрі підмовляють когось до двобою, або гудять того, хто не хоче відклика-

тися візванню на двобій. (Закон про хулу Бога либонь не буде відноситись до звичайних проклинань, бо в тім випадку хіба би всіх Мадярів треба замкнути на ціле життя; як звісно, вони дуже кленуть.)

Німеччина. Статистика католиків. На підставі обчислень з 1922 р. в Німеччині є 20,315.847 католиків супроти 40,622.790 протестантів. Као толицих парохій є 9.501 і 19.320 світських священників. і ереходів бул- в католицьку церкву 7.596, а з катол. церкви 24.500, з котрих 2.500 на- ново повернулись до кат. церкви. Сей дуже некорисний вплив від кат. церкви приписують сильній соціалістичній агітації. (Всеж таки могли би над тим призадуматися ті наші „реформатори“, котрі в офіційальнім целібаті бачать універсальний лік на всі церковні недомагання).

Палестина. Hans Herzl, одинокий син оснудателя сіонізму, перейшов на католицьку віру. Сей його крок зділав поражаче вра- жіння на Жидів. Єрусалимські сіоністичні часописи просто „біснучеся“ з того приводу, й позволяють собі на такі соблазняючі виступи проти християнства й самого Христа, на які позволяє собі російська больше- вицька молодь. Тамошні католики реагують на се словами Христа: „Прости їм, бо не знають, що роблять!“ Але з тих виступів фанатиків сіоністів видно: як би то було, колиб Жиди в Святій Землі мали вер- ховну власть, і колиб могли робити, що хочуть.

Росія. Славну церкву Василя Блаженного в Москві, яка похо- дить з 16. ст., большевики перетворили в музей, і кожний може її від- відати — за оплатою 0 копійок. — В Петрограді повстала нова секта, котра після свого основника „старця“ Анисима, називається „анисимів- ською“. Спершу „анисимівці“ уживали євангелії і навіть святих образів, але се було тільки маскою, щоби стягнути „вірних“. Тепер та секта вже явно виступає як атеїстична, і замість святих образів висять в її церкві портрети Леніна. Анисим уходить за „чудотворця“, який мав уздо- ровити многих калік (!)...

— *Пам'ятник Юді (!).* В Івангороді на Волзі недавно здвигнено ве- личезний пам'ятник, який зображає чоловіка, що стисненим кулаком гро- зить небу. Се Юда Іскаріотський. Мійський совіт довго надумувався, кому би здвигнути пам'ятник: Сатанови, Каїнови, чи Юді... О tem- pora! o mores!...

3 життя російської православної церкви на еміграції. Митрополит російської церкви на еміграції, Євлогій, просить у росій- ських часописах про складки на будову православної духовної семінарії в Парижі. — Іде спір про російські церковні посілости в Палестині, які представляють дуже велику вартість. Є замір удатися до англ. прави- тельства, щоби воно порішило: чи совітська влада має ввійти в посі- дання російських церков за границею.

Франція. Релігійна боротьба. Радикальне правительство Ге- ріота завзялося стосувати до франц. церкви гостру міру франц. „за- кону про відлучення церкви від держави“. Як звісно, в наслідок світо- вої війни ці закони в практиці „змякли“, і так пр. за Поанкаре відновлено франц. посольство при атикані. А тепер Геріот наново воює проти церкви, й виганяє монахині, монахів і т. ин. 27. IX. с. р. шістьох франц. кардиналів післали Геріотови відкрите письмо, яке в той самий час по- явилось в пресі. В тім письмі йшла справа про три питання: 1) про проєкт правительства, щоби церковні відносини в Альзасії й Льотарин- гії (які по війні припали Франції), достосувати до тих, які обовязують у цілій Франції, 2) про відносини до конгрегацій (т. є. монаших і релі- гійних товариств), 3) про ліквідацію посольства при Ватикані. — Тогож самого дня франц. правительство відповіло на всі три питання проти жаданькатоликів. І так у Франції наново запанував „Kulturkampf“. Як звісно, франц. посольство при Ватикані вже зліквідоване.

Чехословакія. В Словакії недавно відбувся плебісцит в справі конфесійних шкіл; 775.000 католицьких голосів віддано за та- кими школами, що виносить майже 70% всіх голосуючих. — Фарські, митрополит „чеської національної церкви“, вже цілком розійшовся з ав-

ліком, моравським єпископом „чеської національної церкви“. Павлік під-
дався під юрисдикцію православного пражського митрополита Савватія.
— З кінцем серпня с. р. Фарські скликав церковний собор до Сміхова,
де було 366 учасників з 5 дієцезій. „Ухвалено“ там лише одну догму:
що Бог є особовий — без згадки про Пресв. Тройцю та про Христа.

Нові книжки.

Співаники о. Віктора Матюка. Загально цінений свя-
щенник композитор бл. п. о. Віктор Матюк уложив два спі-
ваники для шкільної молоді. Співаник церковно-на-
родний для народних шкіл випечатало ц. к. Видав-
ництво шк. книжок 1911 р. в друкарні Тов-а ім. Шевченка
у Львові. Уложений він на два голоси: сопран і альт і подає
67 літургічних і церковно-народних пісень, а саме: 29 зі св.
Літургії і 48 церковно народних пісень на свята Господські,
Богородичні і святих.

Напіви літургічних пісень в переважаючій більшості
загально знані, згармонізовані вельми справно і в догідних
позиціях і тому уживають його залюбки знатоки нашого
співу при науці церковного співу в народних школах, а ще
більше користуються ним міщанські і селянські хори.

Набути можна його в книгарні Т-ва ім. Шевченка;
примірник коштує 2 зл. Сього року видало Т-во імени
Шевченка більший Церковно народний Співаник
о. Віктора Матюка, в яким напечатано 85 пісень, а саме:
Пісні перед наукою і по науці, 24 пісні зі Служби Божої,
воскресні тропарі, кондаки і прокимени, 7 пісень з Вечірні
а 4 з Утрені, 5 пісень з великопостних богослужень і вос-
кресну Утреню. З церковно народних пісень є 14 на свята
Господські, Богородичні і святих і 9 коляд. З меншого
Співаника перебрав автор всіх 67 пісень, додав ще 18 нових
і уложив сей Співаник на три голоси, сопран, альт, бас або
контраальт. Призначений він до науки церковного співу
в учительських семінаріях, а можна хіснуватися ним також
і у вселюдних семиклясових школах. А вжеж для церковних
хорів по місточках і селах є він з кожного огляду взірцевим
підручником. Літургічні пісні відповідно дібрані і уложені
в догідних позиціях, церковно народні пісні вельми мельо-
дійні і легкі до вивчення, навіть менше справний учитель співу
або дірігент потрафить виучити їх, а тим чином стане спів
у наших церквах більше гармонійним.

Технічне виконання дуже старанне, без ошибок, папір
гарний, навіть люксовий, а ціна приступна: 12 золотих за
переплетений примірник. Книжка вповні заслугує на негайне
поширення тим паче, що наклад дало Т-во ім. Шевченка,
яке так багато зробило і робить для двигнення нашого
письменства і науки.

Наші Преосв. Ординаріати завзивають при кожній на-

годі оо. катехитів і оо. душпастирів до плекання церковного співу, занедбаного в час воєнної хуртовини. Треба би в кожній парохії справити хоч по два примірники сего співаника до кожної церкви, виучити своїх парохіян співати з нього, хочби прийшлось й постаратися о учителя-дірігента на якийсь час. Не потребуємо підносити, що гарний спів в церкві підносить красу Богослуження, розбуджує у вірних щирі релігійні почування, приманує і прив'язує їх до церкви та є одинокою, духовою насолодою для наших маломіщан і селян в часах важкого лихоліття. *о. І. Р.*

Устав церковних богослужень на 1925 рік, уложив *о. Микола Галаянт*. Львів 1924. Накладом Товариства св. Апостола Павла.

Наше заслужене Товариство св. Ап. Павла видало сими днями Устав церковних богослужень на 1925 рік. Книжка ся повинна найтись в руках кожного священника, повинна бути закуплена для кожної церкви з двох причин. По перше тому, що чистий дохід з її розпродажі припадає на збільшення видавничої діяльності Товариства св. Ап. Павла, а вдруге по причині її внутрішньої вартости. Устав уложений *о. Миколою Галаянтом*, а переглянений і доповнений обрядовими замітками великим знавцем нашого обряду *о. Вол. Садовським*, професором обрядів при богословським факультеті у Львові, подає крім звичайного уставу церковного премного заміток, які можуть причинитися до уодностійнення наших богослужебних відправ. Замітки ті є численно порозсипувані між текстом устава, а крім того при кінці книжки є ще окремі уступи (числом 18), які повчають загально о деяких літургічних приписах. З усіх сих заміток піднесу прим. уступ XI: „Стояння, сидження, приклонення колін, припадання до землі і тримання рук“ і уступ XIII: „Устав о храмах, крестних ходах і поході з Святими Тайнами“. Вже з самих заголовків сих уступів бачимо, про які важні складові часті символіки нашого обряду тут бесіда, а які, на жаль, у нас дають широке поле до довільности і самоволі в обрядовости, так, що утерлася фраза: „що попик то типик“.

Побажатиб лише, щоб на будуче Товариство св. Павла поспішилось з виданням „Устава“, і випередило в тім згляді приватні, світські підприємства, які вартістю своєю не дорівнюють уставови Товариства св. Павла.

Від Виділу Товариства св. Ап. Павла: просимо всіх П. Т. Отців, котрі вже дістали устав, а ще не прислали належитості (1 80 зл.), сейчас прислати ту належитість. Також просимо о нові замовлення, бо наш устав вже на вичерпанню.

Про чернече життя, написав *Іван Карпович*. Перемишль 1924. 8^о стр. 366, ціна 2 зол.

Дуже часто маємо нагоду зустрінути монаха. Не рідко

буває, що хтось і з нашого близького оточення, почувавши в собі покликання до чернечого життя, вступає у монастир. Притім — мимохіть у нас виринає думка: „Щож то за люди ті монахи? Який спосіб їхнього життя? В чім заключається та їхня самовідречена служба Богові, — те все ціле самопожертвування для Христа? Що приковує їх до монастирських мурів? Як це погодити зі здоровим розумом“?.. Ось такі, — й їм подібні, — питання цікавлять нас, коли зустрінемо монаха, або маємо нагоду побачити монастир. І цими питаннями цікавляться не лишень світські люди, але й також більшість нашого Духовенства.

Основно — вичерпуючу, загально зрозумілу відповідь і пояснення у даній справі дав нам д. Карпович. Він незаметно впроваджує нас поза „клявзуру“ монастиря й пояснює нам усі прояви й подробиці монашого життя. Безперечно — згадана книжка більше вражіння робилаби тоді, якщо її написавби не якийсь невідомий нам д. Карпович, а таки справжній монах, — (хоч, — *si licet verbo*, — „зліязики“ кажуть, що під скромненьким псевдонімом *І. Карпович* криється монах ЧСВВ., Іосиф Гродський).

Помимо недбалої коректи, що в деяких місцях прямо — таки зміняє суть річі, згадана книжка всеж-таки являється дуже цінною, бо заповняє одну з важніших прогалин у нашій духовній літературі. Для того сміло можемо її поручити Всч. Духовенству, а в першу чергу Всч. оо. Катехитам для розповсюдження її поміж нашим народом, — головно поміж молоддю.

Федір Сташинський.

Правда, І. серія. Число 1. Математика і релігія. Львів 1924. Стр. 40. „Правда“ є серією брошур на теми суспільні, філософічні, релігійні і служить поширенню та поглибленню знання в сих областях. Листки виходять 10 разів до року, і обговорюють звичайно одну тему. В передплаті 10 випусків коштує річно 5 зол. Адреса Редакції: Львів, Коперника 36. Видавництво має апольоґетичну ціль.

Robert H. Benson: Paradoxy katolicyzmu. Tłumaczył Dr. L. J. Warszawa 1924. Str. 376 in 12°. — Голосний апольоґет розвиває у тій книжці улюблену свою гадку, що католицька Церква, будучи одночасно інституцією Божою й людською, мусить містити у своїй науці, в своїм устрою й цілїм своїм життєм позірні суперечности, котрі однак, належито освітлені, є новим доказом її Божого початку. Ся інтересна книжка, повна глибоких і субтельних уваг, буде милою, займаючою і поучаючою лектурою для усіх, що цікавляться проблемом релігійним, а проповідникам підсуне не одну глибоку гадку або влучне схоплення правд католицьких.

Ks. Dr. M. Sieniatycki: Problem istnienia Boga. Warszawa 1924. Str. 218 in 8°. — Є се основне студіум над доказами

існування Бога, а разом критика усяких форм атеїзму й пантеїзму. Річ трактована в спосіб поважно науковий, але написана так ясно та популярно, що є приступною і для не заправлених до філософічного думання.

Ks. Jan Urban: Na tematy współczesne. Kraków 1924. Стр. 265 in 8°. — Ся книжка містить збір статей, які в чотирох останніх роках поміщував „Przegląd powszechny”.

(Польських авторів подав *о. Ковалів.*)

Меріям. Вечірні смутки, настрої, Стр. 16.

Степан Семчук: Метеори. Стр. 38. Обидва томики се поезії, а видало їх Видавництво „Логос“, Прага — Львів 1924. Меріям сам себе влучно характеризує „Я — тінь, я тиха сіра тінь...” Нема в нього вогню, яскравости, сили — все сумне, тихе, сіре, хоч не видно причини: чому се так є? Стихи правильні, дикція гладка. — Семчук прискає наче „метеор“, але надто невільничо наслідує Тичину, і надто вузький його горизонт (всі вірші властиво на одну тему). Стих „на ній зеленить мох“ се хіба lapsus linguae (в наслідок „прискання“), бож мох або зеленіє на ній (на дзвіниці), або зеленить її, але не „на ній зеленить“. *К.*

ВСЯЧИНА.

Про торжественне спровадження Мошій св. Йосафата до повіту Турчанського. Хто не знає про залушений турчанський повіт, хто не памятає із скупих дописів про його духовенство і безпросвітний нарід під зглядом релігійним, та культурним? Отже сего року лучилася нагода використати ювілейний рік до розрушення того народу місцями майже в кождім селі, а крім сего завязався ювілейний комітет з трех деканатів для торжественного спровадження св. Мошій, бо, казав, *verba volant*, а факти остануть в памяті народу і піднесуть культ святого, про якого люди дотепер може й не чували. А конечно єсть урядити се свято величаво, бож годі привести реліквіяр в торбі і занести до хати, чи до церкви і доперва там зачинати торжество на дивовижу людям, як і звідки взялася у нас така святість?

Отже згаданий комітет ухвалив — а його ухвали можуть стати директивою, попри віденське свято, як звеличати ім'я св. Йосафата, також другим, ревним священникам.

Програма: В означенім дни виїде кількох делегатів до Перемишля по св. Моші в реліквіях. Всі парохії будуть повідомлені про день і годину, коли мають взяти участь в повитанню і то стаційні громади мають явитися в процесіональнім поході з брацтвами і шкільною молодіжю на двірці і скоро поїзд стане, а в вікні умаєного воза (окре-

мого) *) появиться священник в епітрахилі, показуючи народови св. Мошці, процесії віддадуть поклон, а нарід заспіває оклик Акафісту: „Радуйся свмч. Йосафате“.. Колиж поїзд рушить даліше, процесії попрошають знов поклоном. Так доїдуть св. Мошці аж до Турки, центра торжества. Тут мають наспіти з цілого близького округа процесії з бандеріями і вінцями, а всі подальші священники в ризах і всі запрошені власти, і целебрант поклавши св. Мошці і поблагословивши ними присутних, сідає на умаєний віз, запряжений шестернею прибраних коней, чи волів, похід уставляють вибрані церемонієри і рушають при звуках пісень до церкви. Перед церквою виголошує перший проповідник принагідне слово, почім вступають всі до церкви, де починається Литія і соборна Служба. Підчас неї виголошує другий проповідник слово, а по Службі обходять всі наоколо церкви із св. Мощами і тепер може бути і третє слово. Тому, що вже не буде часу, щоби кожда парохія забирала свій реліквіяр до своєї церкви, проте всі остають на місци. Доперва пізнійше означиться день, котрого дня має найблизша парохія забрати св. Мошці до себе, до неї прийде до них сусідна і понесе даліше (розуміється при відпроваджуванню місцевої до границі села) і т. д. аж всі реліквіярі дістануться до призначених церков.

Тим способом порушиться цілий повіт до маніфестаційної участі у спровадженню св. Мошций, памятка в народі і у тих найменших шкільних дітей полишиться на все, а культ св. Йосафата піднесеться і поширить на славу Божу, славу св. Йосафата (котрого імя радо надають тепер родичі своїм дітям) і славу зєдинення.

о. Григорій Мороз

декан і парох в Борини.

Студії св. Письма. Папа Пій XI. видав „*motu proprio*“, котрим определює студії св. Письма в дух. семінаріях і кат' заведеннях. „*Motu proprio*“ зрівнює академічні ступні (*gradus*), котрі признає комісія або заведення для студій св. Письма, з тими акад. ступнями, котрі признають інші папські або катол. наукові заведення. Заразом порішається, що в дух. семінаріях ніхто не сміє викладати про св. Письмо, якщо не осягнув академічного ступня при комісії для св. письма або в біблійнім заведенню.

Всім монашим чинам поручається присилати своїх питомців на студії св. Письма до Риму, а в епархіях мають основуватися фонди, котрі уможливили би одному або й більше священикам біблійні студії в Римі. Папа дарував на перший раз 200.000 лір для двох місць у бібл. Інституті.

*) Чи се буде можливе до переведення? — Ред.

Ложечка чи пальці? У Львові в дуже поважному крузі духовенства вивязалася диспута про реформу способу подавання св. причастя в нас. Підношено, що дотеперішній наш спосіб подавання св. причастя, відколи люди довідалися про бакцилі, для многих став „відстрашуючий“, а для деяких вдач завсіди був він відражаючий в звичайних обставинах (коли більше людей причащається), хоч — що правда — дотепер не чувано, щоби якісь заразливі недуги поширилися в наслідок причащання одною ложечкою. Виринула отже концепція: чи би нам не закинути ложечки, й подавати причастя пальцями — так, як се є в латинників? Але що в нас причастя подається під двома видами, то просто неможливо конкретно достосувати латинський звичай до вимог нашого обряду. Частиці хліба мають бути вже в ч а ш і вмочені в вині, як отже брати їх у пальці і так подавати їх вірним? А впрочім: чи латинський звичай подавання причастя дійсно такий ідеальний? Можна почути від пань, що се скрайне відражаюче, коли гостію своїми пальцями подає налоговый курець, або „табаконюхатель“, бо вона ціла „zatabaczona“ (натщо змисли нюху й смаку дуже вразливі). А коли мати згляд на бакцилі, то один священник своїми пальцями може заразити всіх, що причащаються.

В згаданім духовнім крузі один з присутніх підніс, що нема потреби відступати від нашого тисячлітнього звичаю, але вистарчить тільки достосувати його до нинішніх наших понять і потреб: треба ложечку за кожним поданням св. причастя обтерти ручничком. Отже тим і можливість зараження зменшиться й усунеться причину „відрази“. Дістав він одначе відповідь: що львівський Собор збороняє обтирати ложечку. — Стало на тім, що „сторонники пальців“ носяться з думкою: як би то латинський спосіб подавання св. причастя достосувати до вимог нашого обряду...

Дивна річ: відклик на постанови львівського Собора вистарчає на те, щоби „наше прадавнє“ ніхто не важився змінити в напрямі його розвою.

Але щоби те „наше прадавнє“ цілком відкинути, й заступити латинським, сьому львівський Собор не стоїть на перешкоді, бо про се він нічого не говорить... Ось і логіка! Авжеж певне, що Отці Львівського Собора були би далеко гострійше зборонили подавання причастя пальцями, якщоб про се були розправляли, як обтирання ложечки. Не про букву розходиться в постановах, але про духа.

На мою думку ся річ так представляється. 1) Відколи люди довідалися про бакцилі, то знають також про се: що сьому абсолютно годі запобігти, щоби при ломанню агця чи гостії, причастю, положанню чаші не розсипувались освячені частиці. Отже ціле старання священика може іти тільки в тім напрямі, щоби заховати *descriptum* супроти евхаристичної субстанції: не сміємо допустити до розпоро-

шування чи розливання сеї субстанції, поскільки ми се бачимо чито поскільки люди можуть своїми змислами спостерегти. Але пр. ручничок на всякий спосіб завсіди буде мати на собі і в собі (в дірочках) безліч мікроскопічних частиць евхаристичного хліба і вина. 2) Ручником обтирає священник чашу, коли сам з неї папричащався і чашу по сполоканню. Отже вже є даний зринцип обтирання ложечки: якщо можна і навіть треба обтерти чашу саме на тому місці, де священник пив з неї, то чому не можна би обтерти ложечки, котрою подано причастя вірним? Чи се не те саме? Може хто скаже: Алеж до ложечки деколи прилипають часточки.. Відповідаю: те саме може приключитися також при чаші. А священник повинен мати „пастирське благорозуміє“, щоби сі видимі часточки благорозумно усунути (якщо за кожним разом обтирається ложечка, то ніхто з причащаючихся не буде в клопоті, коли скажеться йому, щоби „ціле“ своє причастя з ложечки спожив). 3) Ще й до тепер панує у нас прастарий звичай, що причащаючимся обтирається вуста ручничком у тій ціли, „щоби їм на вустах нелишилися часточки евхарист. субстанції“. Отже інтенція є: не на вустах, але на ручничку нехай сі часточки лишаться. А тут в наслідок постанови львівського Собора мало би бути зборонено обтирати ложечку з рації, щоби на ручничку не лишилися св. часточки.. Чи не суперечність? Ясне, що постанова львів. Собора силою своєї інтенції відноситься тільки до не благорозумного обтирання ложечки.

Виходить отже, що обтиранням ложечки не вводиться в нашому обряді нічого нового, тільки відповідно до нинішніх обставин розвивається принцип, який у нашій церкві прастарий; а тим способом осягається все те, що хотіли би осягнути сторонники „пальців“.

о. К.

Наші інформації про Велеградський конгрес, а саме те їх місце, що відноситься до промови Преосв. Коциловського з Перемишля, повторили ми за „Katoličkim List-om“ з 7. і 21—VIII. ц. р. ч. 32. і 34. З достовірного жерела довідуємося, що Преосв. Коциловський не говорив того, будьтоби католицька Польща не пустила на конгрес Високопреосвященного Митрополита і Преосвященного д-ра Боцяна. Від себе додаємо, що Ексцеленція Митрополит з огляду на стан здоровля на конгрес не вибиралися, а Преосв. д-р Боцянови, о. д-р Дорожинському і о. д-р Сліпому, що їхали з обширними і важними рефератами, польської адміністраційні власти вправді згідні були видати паспорти, але лиш за оплатою 500 зол. від одного паспорта. (Розуміється, що з такого паспорта оо. компетуючі не могли скористати).

Негармонійні анальогії. В Югославії католики нарають на Сербів (котрі, як звісно, мають там гегомонію), що вони протегують православіє. А одначе ті „дикі“ Серби котрі до балканської війни збороняли католикам креування парохій (католиків тоді в Сербії було зникаюче число), тепер для несповна 5 мільйонів католиків удержують два богосл. католицькі факультети (в Загребі і в Любляні), щедро вивінувані (так, що курсує жарт: що на тих факультетах більше професорів, як слухачів-теологів...) і в кожній катол. дієцезії дух. семінар; король Александер подарував найкрасшу площу в Білгороді для збудування катол. катедрі; власть грекокатолицького крижевацького єпископа поширено на цілу територію Югославії і т. ин. А в католицькій Польщі, яка поширює „західну культуру на Сході“? Для 3½ мільйонів грекокатоликів нема ані одного богословського факультету; власть православного митрополита поширено на цілу Польщу; але власть грекокатол. єпископів обмежено на давну Галичину, а грекокатоликів, котрих щораз більше в Польщі поза межами давньої Галичини, піддано під власть римокатолицьких (польських) єпископів і т. и. Дивне й незрозуміле, а всеж таки зрозуміле!

О. Смеречинський далше толкує. Прислав він до нашої Редакції довгий лист, як каже „pro domi sua“, де повторяє те, що вже сказав у своїй статті „без заголовку“, яку ми випечатали в попереднім числі нашого часопису. Дещо однак з того нового письма має явний характер, і тому поміщуємо се (без усякої зміни правопису)*):

„В „ss Eucharistia“ промавляв я яко уняцький сьвященник катол. до братів по званию німецьких маючи на увазі тільки собратів своїх з Мало Польщі — сим разом промовляю, яко сьвященник Христа — до всіх сьвященників Христа Народу велико русского, мало руского и біло руського без ріжниць чи они католики уняти, чи православні — бо всі ми правдиві сьвященники Христові“. — Се говорить само за себе.

А ось непобідима гармата проти нашого становища:

„Петро и прочі жонаті Апостоли присутні були при першій св жертві Нов. Завіта еще тогди коли кінчила ся місія синагоги жидівскої Там присутний Христос яко первосьвященик а они яко міряни — ученикі Христові. Коли дух св. на них зійшов — в Зелені сьвята и Петро и прочі Апостоли суть доперва правдивими сьвященниками — В короткім часі розходят ся по цілім сьвіті без жінок яко Жиди — виховані в традиції и звичаях закону Мойсея — дали книгу разпустну своїм женам а самі abstinentes ab uxoribus suis

*) Таким самим правописом була написана також та його стаття, яку ми були випечатали в ч. 9. Ми справили тоді сей правопис і мову, щоби не наразитися на закид: що „Нива“ печатає статті „анальфаетників“. — Ред.

пійшли в світ проповідати Христа. Що так є — прошу перечитати собі Гетінгера том II стор. 406 „Apologie des Christenthums“ achte Auflage ad 4. Тепер місто Христа є прит кожній жертві сьвященник Исуса „aller Christus“, який має бути чистий а місто Апостолів є вірні — котрі женят ся и посягають.

Гетінгера найбільшого Аполега христової віри в 19 столітю, який удостоив ся особним бревем похвали великої и подяки від самого Папи Пія IX лишит в спокою“.

Відповідаємо: *amicus Plato, amicus Hettinger, sed maxima amica veritas.*.. Сеж тільки „концепція“ Геттінгера без усяких доказів. Христос дуже акцентував нерозривність і святість подружжа.

Ось кілька Його таких висказів:

„Для того оставить чоловік батька і матір і злучиться із своєю жінкою, і будуть обоє в одно тіло. Так що вже не двоє, а одно тіло. Що отже Бог злучив, чоловік нехай не розлучає. ..Мойсей ізза твердості вашого серця позволив вам відпускати ваші жінки; а з початку не було так“. Мат. 19, 5—10. „А я вам кажу, що кожний, хто відпустить свою жінку, з виїмком случаю прелюбодійства, приводить її до прелюбодійства“. Мат. 5, 32. „А тим, що в подружжю, приказую не я, а Господь, ..і муж нехай не відпускає жінки“. I. Кор. 7, 10—11. А Христові слова „хто не відречеться своєї жени і т. д.“ під ніяким видом не мають на цілі розводу подружжа, тільки міру: в любови до своєї жени, дітей і т. д. Отже твердження, мовби Апостоли (а ще до того по прийняттю св. Духа!) дали своїм жінкам „розпустну книгу“, є просто нехристиянське, бо супонує, що Апостоли не зрозуміли належно Христової науки. До того стоїть квестія: коли Апостоли перестали бути Жидами не психологічно, але юридично? Христос зніс закон Мойсея про „розпустну книгу“, отже як тільки Апостоли стали християнами (а се безперечно юридично сталося з прийняттям тайни хрещення), то вже стратили право давати розпустну книгу своїм жінкам. А християнами Апостоли стали певно ще перед смертю Спасителя, бож на тайній вечері причащалися, а сю Тайну „не помагається“ подавати нехрещеним. Отже доки Апостоли ще не були християнами, то не могли давати розпустної книги своїм женам у тій цілі, щоби жити „в уединенію“, бо ще підлягали жидівським поняттям про самотнє життя. А коли стали християнами, то вже не мали права давати розпустної книги. Отже... про те а ні мови не може бути, щоби Апостоли своїм жінкам дали розпустну книгу.

Безперечно, могли вони свої жінки покинути, коли пішли в світ проповідати євангеліє, але се вони могли зробити тільки так, як коли батько родини іде на війну: висший обов'язок кличе...

А про якийсь розвід чи хочби сепарацію ані мови не могло бути. Як вдійсности Апостоли поступили: чи полишили свої жінки в хаті, або взяли їх зі собою — про се теологи диспутують, але певного нічого не знаємо. Коли Ап. Павло говорить про жінку єпископа й діякона, то певна річ, що жінка священника в тодішніх часах не була чимсь таким *odiosum*, як се виходить О. Смеречинський, з Ваших „побожних, але немудрих письм“ тай ще з деяких...

От ліпше лишіть Ви ту справу в спокою. А не дописуйте про наше духовенство до заграничних часописів, не блямуйте нас!

о. К.

?! В днях 4-го до 8-го серпня с. р. відбулися в Перемишлі реколекції для священників, котрі уділяв Редemptорист о. Ензенс. Прибули на сі реколекції майже самі старші священники. З увагою прислухувалися ми реколек. наукам о. Ензенса про достоїнство священника, о любови, святости і т. п. Але несподівано другого дня по полудни почули ми від о. місіонаря такі слова, висказані піднесеним голосом: „Ви любите свої жінки більше як Бога“. Коли ми вийшли з каплиці до своїх комнат, не могли вийти з дива, звідки сей чужинець-монах може знати і судити, як ми любимо свої жінки, а як Бога. Хто йому се сказав? І яким правом він нас ображає? Також не мило нам було почути від о. місіонаря, що наша славянська Церква не є живуча, але спляча, бо від св. Йосафата не було в нашій обряді більше ніодного святого! *Учасник.*

Дух української мови каже правильно ставити прикметник перед іменником. Отже треба писати: „ювілейний комітет“, „місійна проповідь“, „шкільна молодь“ і т. д. Звертаємо увагу на се тому, що многі з наших священників, підлягаючи впливови латинської й польської (літературної) мови, правильно пишуть саме протівно: „комітет ювілейний“, „проповідь місійна“ і т. д., і наша Редакція має немало клопоту з переставлювання слів, справляючи прислані їй дописи. (Наш синтеза іменника й прикметника є загально-славянська, а польська літературна мова переняла свою синтезу з латинської мови.).

„Українська Рада“. Під таким заголовком від 1. XI. с. р. став виходити у Львові український часопис, двотижневий. Адреса його Адміністрації: Львів, Ринок ч. 10. II. галерія. Адреса Редакції: Львів, Боніфратрів ч. 14. II. Предплата до кінця року виносить 1 зл. п. Редактором є п. Мих. Струтинський. Часопис видаваний на красшому папері, з різнородним змістом. Маємо інформації, що часопис буде підтримуватися християн становища. А додумуємося, що його зможна би зробити навіть „клирикальним“, якщо священники

становили більшу часть його предплатників. Дотепер були в ньому, крім статей нач. Редактора, статті Д-ра В. Щурата, Д-ра Ал. Марітчака, о. сов. Ал. Стефановича, о. прал. Л. Куницького (патріот. проповідь) і ин.

Curiosum. Громада Двірці. Всечеснійшому Отцю Олексі Тоцькому пар. в Двірцях. Зі сторони Зверхности громади Двірці завіdomляється Всч. Отця, що дня 2. падол. 1924 р. ухвалила Рада громадска для Отця 50 днів шильваркових до відроблення або 75 сот. від одного дня до заплачення за невідроблені дні на підставі письма з Виділу Пов. Ч. 3074 з дня 12. IX. 1924. (печатка) 1. Рудий нач. гром.

До членів „Братського Союзу“. Дня 15. VII. с. р. помер член бл. п. Евген Шухевич. Проситься о відправу Служби Божої за його душу. Від тепер порішено посилати по 1 зл. 10 гр. до рук підписаного. — За Заряд „Братського Союзу“ о. *Теодор Цегельський*, парох в Струсові, почта Струсів.

Всіх Впр. ОО. Настоятелів Церков цілої нашої церк. провінції дуже просимо, щоби негайно нам відповіли :

1) Кілько kg світла (у приближенню) запотрібовує річно Ваша церква?

2) Чи можемо числити на заосмотрення Вашої церкви нашим світлом?

Відповіді на сі питання нам конечні до орієнтації в наших підприємствах — і ще не затягають ніяких зобовязань.

Наші свічки найліпшої якости, а ціни по можности найнижші.

Ласкаві відповіді чим скорше слати на адресу :

Свщ. кооп. „Власна Допомога“,

Львів, вул. Домініканська, ч. 11. II. поверх.

Впр. і Всч. Отці!

Чим оправдається, що Ви ще не вписалися в члени свщ. кооперативи „Власна Допомога“ у Львові?!

Вписове 5 зол., один членський уділ 20 зол. (платних у двох ратах).

Письма і гроші слати на адресу : Свщ. кооп. „Власна Допомога“, Львів, вул. Домініканська, ч. 11., II. поверх.

Поклик!

Головний Виділ Товариства св. ап. Павла відносився вже нераз до Всч. Духовенства з покликом до станової організації. На жаль, як досі, голос Виділу лунав без відгону.

Тепер настають нові часи. Нашій Церкві і нашому духовенству грозить нова небезпека. Найближші місяці можуть поставити нас перед цілковито змінені відносини. Коли наше духовенство не буде сильно зорганізоване, жде його дуже підрядна роля в життю своєї суспільности, не згадуючи вже про його священниче достоїнство й матеріальне забезпечення.

Тому коли, як коли, а в наших часах прийшла крайна, неминуха потреба негайної організації українського духовенства. В почуттю великої відвічальности перед судом історії звертається отсе Виділ з новим покликом до Всч. Духовенства: *Всч. Отці! організуйтеся, і то якнайскорше, в Товаристві св. ап. Павла! Заявляймося діяльними членами того Товариства, присилаймо вкладку (2 зол.), основуймо кружки, передплачуймо наш становий орган „Ниву“.*

Пригадуємо § 27. нашого статуту про *кружки*, котрий каже: „Ціль кружків ширити ідеї Товариства. Кружки уряджують спільні сходи, удержують спільну бібліотеку, часописи, уряджують відчити, відбувають наради над всякими справами, що входять в круг діяльности Товариства і т. д. Кружком управляє голова, заступник голови й секретар, яких вибирають з поміж себе члени кружка на протяг одного року. Кружок має удержувати тісні зносини з центральним зглядно філіяльним віділом Товариства. Він подає йому до відомости вибір своєї управи і два рази до року висилає йому звіт із своєї діяльности. На загальні збори Товариства зглядно філії висилає кружок, що найменше одного члена“.

Адреса Товариства і Редакції „Ниви“ — Львів, вулиця Корняків ч. 1.

Від Виділу Товариства св. ап. Павла.

В. Д. Садовський, голова.

„Біблійні Образки — перші початки науки релігії“ а 1'25 зол.

При гуртовних замовленнях опуст.

Свщ. С. Біленький, Львів, вул. Здоровля, 12.

ГОМІЛЕТИЧНА ЧАСТИНА.

Парохіяльні реколекційні науки (нарис).

(Продовження.)

То, що я тут сказав, не є ніяке страшення, ні слова на вітер, а се є правда, се є дійсність, в нічім не прибільшена. Нераз вже ми дивилися на умираючого чоловіка, і що виділи? Виділи чоловіка терплячого страшні муки, якби гора на нього валилася. І не на дармо то люде кажуть в тревозі: „думав я, що сконаю“. Зрозумієте тепер, чому умираючий так прагне потіхи, чому кличе за молитвою. Бо він, бідний, дуже її потребує в тій тревозі передсмертної боротьби.

А ще розваж, брате, що буде діятися твоїй душі в тій тяжкій останній годині. Як вона буде глядіти довкола себе на всі туземні справи і добра сего світа? Яким тобі буде світ і його примани? Якими будуть тобі видаватися твої гріхи, що ти їх нераз собі легковажив або називав їх лиш малими занедбаннями? Ой, щоби ти знав, мій брате, що далеко тяжша, чим тілесний біль, є внутрішня боротьба і змагання умираючої душі. Закушали того і великі святі, Божі угодники. Коли св. Мартин лежав на смертельній постелі, приступив до нього діявол з покусами так, що він піднісся і кликнув: „Вступися, сатано! Ціле життя я стерігся тебе і тепер не маєш до мене права“.

Скінчилося твоє життя, а тепер піди, подивися на своє мертве тіло. Ледви ти віддав душу Богу, відступають від тебе всі, що оказували тобі найбільшу любов. Твоє тіло вже чути, то будуть спішитися зложити його як найскорше до гробу. Чотири дошки і якась одежина — то буде всьо, що тобі з твого маєтку дадуть; грудка землі на твою домовину, а купа глини на гріб — то буде останнє поздоровлення. Священик запечатає гріб, всі вже відійшли, а ти лишився сам в темнім гробі. Яка лячна та самота! І не багато часу мине, а зголосяться підземні гробарі, черви і гниль і піchnуть свою роботу... Щоби я бажав тобі, чоловіче? Щоби ти міг бачити, що то за кілька тижнів по твоїй смерті буде з твого тіла, якому ти так догоджував і надживав його!

Та то ще не всьо. На гробі ще всьо не скінчилося, бо аж тепер приходить те, що найважніше, що найстрашніше. Смерть твоя не тільки обідре тебе зі всього на світі, а смерть твоя порішить також твою будучність, цілу твою вічність! Стоїть написано: *Аще древо падеть на югъ и аще на сѣверъ, на мѣстѣ идѣже падеть древо, тамо будетъ* (Еккл. 11. 3.). Зрозумій то, мій брате, добре зрозумій, бо яким тебе побачить Г. Бог по смерті, такого і буде судити. Ціла вічність, щаслива або нещаслива, залежить від твоєї останньої хвили.

А ще що сказати собі мусимо, то се, що те рішення має статися лиш раз, а більше ні. Каже св. Павло: *Лежить чоловіку єдино умерти*. Значить: що раз смертю рішилося, раз сталося, більше вже не може відстатися, ні поправитися, ні змінити. Мої дорогі, се є слова, що від них серце дрожить.

А ще одно хотілиби ми знати: коли на нас прийде час смерти? Чи сьогодні, чи завтра, чи в молодім віку, чи в старості? Сего ніхто не знає, лиш оден Бог. А як умremo? Чи наглою смертю, чи поволи? Сего також ніхто не знає, тільки сам Бог. Де умremo? Чи дома, чи на чужині, чи на постели, чи на дорозі? Того також не знаємо, знає лиш оден Бог. Чи приймеш перед смертю св. Тайни? Чи буде священник при твоім конанню? І сего не знаємо, се також в руках Божих.

Смерть не буде зважати на те, чи вмирання буде тобі на руку, чи ні. Смерть не дбає о те, чи твоє сумління в порядку, чи ні. Не питає, чи тебе ще потрібно на світі, чи ні. Смерть є люта і непередбачена, як той орел, що кружляє в піднебесних просторах, щоби як стріла спасти і вхопити свою жертву. Вона забирає матір від дитини, що в колисці плаче, видирає батька і лишає бідні діти сиротами. Нічого певного про смерть не знаємо. То одно знаємо певно, що смерть прийти мусить.

А тепер ще, коли ми вже подивилися на себе, як то ми будемо умирати, ходім до постелі вмираючого грішника. Ось він так само, як і кожний другий підпадає звільна тій страшній жертві. Як той годинник з вагами тикає, тикає, доки ваги не зійдуть зовсім на долину; тоді маятник порушиться ще пару разів і стане, — так і з життям кожного чоловіка, так і з життям того грішного чоловіка. І він в тій тяжкій годині перебуває тривогу передсмертної боротьби, тим страшнішу, тим більше гірку, чим більше грішив і жив безжурно, не памятаючи про своє вічне призначення.

Що йому гірким в тій хвилі? Що всьо кидає і опускає. Що опускає маєток. До маєтку і туземних дібр навіть святі люде привязувалися і з болем розставалися зі своїм статком, своєю хатою. А щож казати о тім грішнику, що цілим серцем приляг до маєтку і до сего світа?! Гадка, що вже всьо відривається, не дає йому спокою і завдає великі муки. Гірким йому се, що його опускають і чимраз рідше заглядають його приятелі, з котрими переживав веселі і буйні хвилі свого життя. Гірким є йому, що опускає своє тіло. Душа дивиться на то тіло, що їй через ціле життя служило, що його грішник надуживав і ображував Бога. Бачить, що з тим всім треба вже розстатися. Він не хоче допустити тої тили і тому на нього паде смертельна тривога. Зближається остання година. Сходиться родина і кличуть священника. А він не хоче сповідатися. Радби видертися до життя і кричить: я не буду вмирати, я хочу жити. Родина просить, плаче. Та то нічого не помагає, бо він і чути не хоче. І знаєте, як то скін-

читься? Так, як недавно в Вероні, в Італії. Такий умираючий грішник в останній хвилі ще піднісся і закричав: Сатано, ти вже є? Тобі віддаю мою душу! — і сконав.

Яке життя, така смерть. Життя без Бога, смерть з діаволом. Для нас ще хвиля смерти не прийшла. Нехайже то розважування про смерть буде для нас наукою. — — —

Памятаймо, що смерть се ворота до вічності, що за її порогом розходяться дві дороги — до неба або до пекла, до місця вічної щасливості або вічних слез і мук.

Памятаймо, що ми тут на землі є лиш подорожні.

Нехай образ смерти стає нам часто в думки, то стрінемо її колись без страху і тривоги. Амінь.

IV. О суді.

Стародавній засів і розгорнулись книги. (Дан. VII. 9. 10.)

Навуходонозор, вавилонський цар, завоював 27 країв і своє царство поширював далі. Прийшов під Єрусалим, обложив місто і добув; жидів підчинив під свою владу, а церковні сосуди забрав з собою до Вавилону.

Його син і наслідник, цар Валтазар справляв раз великий бенкет, спросив вельмож і їх жінки, а як напився вина, велів принести з царської скарбниці церковні сосуди, що їх його батько вивіз з єрусалимської святині, та велів на тих сосудах подавати страви і напитки.

І ось на стіні показалася рука, почала писати і написала слова: *мане, текель, фарес*.

Бенкет замовк, стало тихо; цар зі страху побілів. Кличе філософів і мудрців та питає про значіння слів. Вони не розуміють. Кажуть йому, що в місті є світлий, розумний чоловік, що ще за часів його батька Навуходонозора, сні йому вияснював та пророкував, а називається Даниїл. Цар велить його кликати. Станув Даниїл перед царем, прочитав слова написані на стіні і толкує: *зчислилося, відділилося, зважилося*. Зчислилися, відділилися і зважилися твої вчинки, царю, і стануть перед судом Божим.

І той же таки ночі впали вороги до міста і вбили царя.

Страшно було тому цареві почути грізні слова Даниїла, так само страшно буде грішному чоловікові стати на суд Божий і почути від Судії-Христа слова: *зчислилося, відділилося, зважилося*... Даниїл описує величество царя-судії і каже: *Стародавній засів і книги розгорнулись*. А св. отці толкують се так:

Отворить цар-судія і скаже: *Я єсьм Господь Бог твої, не будеш мати иншого бога крім мене* — а я на твоїм чолі бачу, що ти мене не знав, а шукав иншого бога, що ти не мене почитав і любив, а йшов до

инших богів чи богинь, до ворожбитів і ворожок, шукав зілля та відшептування, воску та відливання, карт та замовлювання; що ти більше вірив у свій розум, чим в об'явлення і мої споконвічні правди; що ти моє добро, ласки неба і добра землі, талани духа і дари тіла на зло вживав і против мене обертав!

І отворить Бог 2 книгу і скаже: *Не взивай імені Господа Бога твого на дармо*, — а я на твоїм чолі виджу, кілька то раз ти моє ім'я споневіряв, кілька раз кликав мене на свідка легкодушно, за марну річ або і неправду!

І отворить Судія 3 книгу і скаже: *Пам'ятай день святій святкувати* — а на твоїм чолі написано, яке то було святкування неділі і свята! Кілько то було опущення Служб Божих і опізень без важної причини?! А замість слави Божої кілька то згіршення в тім дні освяченим і мені призначеним і в хаті і в селі, а і в домі моїм, в домі Божім!

І отворить Цар 4 книгу і скаже: *Шануй вітця і матір твою*, — а я на твоїм чолі бачу, кілька то було непослуху батькови і матери, кілька відворкування і злости, а ще й ненависти і прокльону! А я тебе питаю, як ти ховав свої діти і челядь? Кілько було занедбання, неуваги, злого прикладу і згіршення! А яка то була твоя любов до батьківщини і рідного краю, яке пошановання рідної мови?!

І отворить Бог 5 книгу і прочитає: *Не убий*, — а кілька та було бажання пімсти, сварки, прокльону, гніву, ненависти, бо і бійки? А скільки то міри не було в їді і напитках?

І отворив Судія 6 книгу і скаже: *Не чужолож*. — Вже сама думка є гріхом, а що ж вказати о тих твоїх нескромних поглядах, соромних словах і жартах, нечистих намірах і похотях?!

І отворить Цар 7 книгу і скаже: *Не кради*, — а я на твоїм чолі бачу, кілька там захланности на чуже добро, кілька шкоди, кривди, обдурення, обманення, кілька набутого неправдою добра!

І отворить Бог 8 книгу і прочитає: *Не свідчи ложно против ближнього твого*, — а я тебе питаю, кілька там було підозріння, осуджування, обмови, обсуди і обчернення! Кілько сплетень і піддуджування?

І отворить Судія 9 книгу і скаже: *Не пожадай жени ближнього твого*, — а кілька то у тебе було нескромних думок, соромних помислів, що ти їх від себе не відбирав, а давав на них свою згоду?

І отворить Христос книгу 10 і прочитає: *Не пожадай ніякої річи, що є ближнього твого*, — а я на твоїм чолі бачу, кілька то було пожадань чужого добра, недотримання приречень, намов і підступу, захланности і хапчивости!

І замкне Цар книги і відбуде суд.

Так, як ми сьогодні читаємо в книжці букви, слова і рядки, так само і там прочитаємо всі свої мисли, слова і діла, від уродження до останньої години життя. Ви ба-

чили нераз, як господиня хату позамітала і вимила — та й думали собі, що там вже нема ні одної порошини, — а тут впаде до хати вікном ясне проміння сонця і тоді побачите мільйони порошинок, як вони у світлі глотяться, — то аж тоді узрите, що в хаті не є так чисто, як ви собі думали. Так само там у світлі правди і Божої справедливості ми побачимо, як глотяться наші безчисленні гріхи, про які ми і не думали, а за які Судія буде жадати обрахунку на своїм суді. За всі мисли, слова і вчинки і за кожний з окрема Бог буде вимагати відповіді...

Страшно є явитися перед лицем Бога, а ще страшніше станути на суд, як Христос буде судити...

Коли Йосиф, запроданий братами до Єгипту, там вивисшений і поставлений царським намісником, сказав до братів, як приїхали до нього по збіжа: *я є ваш брат Йосиф*, — то вони впали зі страху на землю. Так скаже і Христос: *я є той Ісус*, котрому ти на хрещенню обіцяв служити і вірувати; *я є той Ісус*, що тебе своєю кров'ю викупив!

Як страшно буде стояти лицем в лице перед Ісусом на Його страшнім суді!..

Стане обвинувачувач *сатана* і скаже на того чоловіка: правда, він обіцяв Тобі, Ісусе, при хрещенні служити вірно, а якаж се була його служба? Кількож то там було споневіряння Твого закону і подоптання Твоїх правд? кілько обид і гріха, кілько згіршення других?

А *ангел* стане боронити і скаже: молився.

А сатана відповість: а як?

Ангел: Ходив на Службу Божу...

Діявол: Про око людське.

А ангел скаже: Він приймав св. Причастя!

А діявол: А що Ти сказав Ісусе... що хто недостойно прийме Твоє Тіло і Кров, той буде на віки відкинений?..

І ангел тоді опустить душу, а Ісус видасть засуд, *декрет*: всьо зчислилося, відділилося, зважалося. Сам бачиш, на що заслуговує.

Грішник просить милосердя. Таж то на віки...

А Христос скаже: Так, на віки. Ти се знав і сам сего хотів. Сам ти собі вибрав. Будьже проклятий на віки!

Страшно є стати перед судом Божим, страшніше ще бути судженим, а вже найстрашніше почути засуд Божий, засуд на вічне відкинення і пекло!...

Мої дорогі! Для нас ця хвиля ще не прийшла, перед нами ще дорога отворена: попрацювати для нашого вічного призначення, для спасення душі.

Нехай сей суд Божий над грішником стоїть вам перед очима, а вертаючи до хати і в часі до слідувочої науки подумайте над тими правдами, що я їх вам в 4 дотеперішних науках до розваження подав: о нашім вічнім призначенню; о тім, що нас від того призначення відводить, а саме

о грісі; о смерті, що нікого з нас не мине, і як то ми самі пробували умирати та дивилися на умирання грішника; — а в кінці о суді Божім над грішником.

Се для пожитку і обнови душі, для каяння і доброї сповіди, для нашого освячення. Амінь.

V. О пеклі.

Идите отъ мене проклятіи во
огнь вѣчный, уготованный діаволу
і ангелом его. (Мат. 25, 41.)

Правд віри довідуємося з передання і зі св. письма. Так і що до тої страшної правди *о пеклі*. Вже з письм поганських народів, які доховалися до наших часів, знаємо, що і вони вірували в пекло. Ясніше про те кажуть нам книги старого завіта, а ще виразнійше сказав Христос. Аж 25 раз, як читаємо в св. евангелію, говорив Ісус Христос про пекло, а найвиразнійше в притчі про богача і Лазаря:

Був оден богач, убирався в дорогу одіж і забавлявся кожного дня весело. Був також оден бідний, Лазар, що весь вкритий струпами лежав перед дверми богача і хотів насититися окрухами, що спадали зі стола богача, та ніхто їх йому не дав. І було так, що убогий умер, а ангели занесли душу його до неба на нідро Авраама. Умер також богач, і був вкинений в пекло. Серед мук возніс він очі і бачить Авраама, а Лазаря на його нідрі. Кличе: Отче Аврааме, змилуйся над мною і пішли Лазаря, щоби умочив кінець свого пальця і остудив мій язик, бо терплю муки в полуміні. А Авраам сказав: Пригадай собі, що ти відібрав всьо своє добро за свого життя, а Лазар всьо зло. Тепер він дізнає радости, а ти мук. А крім того така велика є пропасть між нами і вами, що не можемо дістатися до вас, ні ви до нас.

Так бачите, є пекло, бо так запевнює нас Христос. — Є пекло і завдає і буде завдавати страшні муки.

1) Буде завдавати муки з уваги на *час минулий*.

Надійде колись та хвиля, коли Христос прийде другий раз на землю судити живих і вмерлих, на *останній суд*.

Коли сей суд відбудеться, нам не звісно. Не відомо ні людям, ні ангелам. Відомо лиш одному Богу. Ми лиш се знаємо, що йдемо всі на зустріч тому дневи, що ближше і що раз ближше присуваємося до того загального *обрахунку* і загальної *заплати*. І не на дармо той день називається *великий день Господа*, бо Бог явиться в цілій своїй славі і маєстаті, та буде перед небом і землею просліджувати стежки людського життя І не на дармо називається той день, днем *страшного суду*, бо того дня порішиться призначення і доля кожного на цілу вічність, на віки.

Щож я вам маю сказати о тім дні страшного суду?

Ще перед тим днем придуть такі страшні річі, що люде з самого страху минатися будуть. Так запевнює сам Христос і каже, що сонце затьмиться, місяць не дасть вже світла і звізди з небозводу спадуть, а всі народи землі зі страху стануть ридати...

Та се лиш звістуні сего великого, страшного дня. А якщо вони такі страшні, то якийже страшний сам день суду буде?! Нім він настане, каже св. Петро, то ціла земля згорить, на цілий світ загремить труба архангела, а на її голос збудяться всі мерці, рушаться зі своїх тисячлітніх леговищ — і стане там весь рід людський, непроглядний як те море, зі всіх країв світа, зі всіх народів землі, зі всіх століть і зі всіх тисячліт. Якийже то вид!

Нім настане той великий день, зявиться на небі знак Сина чоловічого, заясніє в невисказанім блеску *святий хрест* на небі, — а на його вид як страшно піchnуть голосити ті всі, що свого Сотворителя, свого Бога на нім розпинали! Як вони будуть кликали до гір і горбів: *Зваліться і закрийте нас!* Навіть самі святі задрожать, як небеса отворяться, а Божі війська, ангели і архангели, небесні сили і власти, начала і престולי, херувими і серафими та тисячі і тисячі блаженних духів мов ті ясні сонця зійдуть на землю, а *Христос* в цілій своїй безконечній славі на небесних хмарах сплине, щоби відбути суд...

Великий і страшний день! Щож ще більше про нього маю сказати? Небеса моляться, пекольні челюсти дрожать, товпи людей голосять ридають, — а найбільші пророки не мають ніяких слів на те, щоби велич і ляк того дня описати. Земний круг розпадається в порох і попіл перед Тим, когрий на суд приходить...

А отсе вже суд і засуд... До одних скаже Судія: — *Прийдіть благословені отця мого і наслідуйте місце, приготоване вам від заложення світа,* — до других скаже: — *Йдіть від мене в огонь вічний, приготований діяволу і його слугам!*

Тоді ті на віки осуджені, як спімнуть собі, що і вони могли дістати не той засуд „проч від мене в огонь вічний“, а засуд „прийдіть до мене благословені“, звернуть свою увагу, що вони так легко могли за свого життя заслужити собі небо, а тепер втратили його на віки...

Що скаже захланний богач? Коби я був уживав богацтва по Божому! Що скаже той, що проклинав, той, що впивався, що скаже нечистий? Скажуть вони: Зазнали ми хвилевої втіхи, а тепер пропали на віки! Що скажуть ті, що сягали по чуже, що загарбали добро не своє, що скажуть ті, що кривдили сироти, що скажуть ті, що фалшиво присягали? Ліпше нам було на сей світ не родитися!

Так карає Бог за надужиття *природних* дібр, — а щож казати про надужиття *надприродних* дарів?! Там стануть грішникам перед очима всі упімнення родичів, побожних

людей, приятелів, ангела хоронителя, що промовляв до сумління і напояв до доброго; там стануть всі Служби Божі, слово Боже, св. сповіді і св. причастя, ті всі ласки неба і дари духа, якими Бог людську душу наділив, а вони того надуживали і зловживали. Який страшний біль стисне їх серця! Скажуть: коби нам хоч одна ласка, лиш ще одна хвилина, ми би вміли її ужити, ми би вратувалися, ми би спаслися! Та вже не вернеться, на віки всьо пропало!..

Такий біль будуть вони чути з уваги на час минулий. Всьо мали. Мали час, мали способи, мали поміч, мали можливість. Не вживали.

2) Не менші терпіння задасть осудженому час *теперішній*. Тут підпаде страшним мукам душа і тіло.

Які страшні муки буде терпіти *душа*, то навіть годі висказати, бо терпіння самої душі є так великі, як великий є сам Бог; а душа від Бога буде віддалена *на віки*! Св. Бернард дає таке порівняння: Якби кому прийшлося покинути хату, рідню раз на все, йти гинути десь на відлюддя... Правда, як гірко і лячно булоби? Так само буде душ без Бога... Як природно є каменеві пущеному з гори летіти, аж спічне, як природно є воді плисти до моря, — так природно і призначено є душі, що вийшла від Бога, назад вернути до Бога.

Як для душі терпіння, так кара для *тіла*, бож воно підпаде страшному огневи, що ніколи не вгасає. Св. Августин каже, що той огонь пекольний обійме ціле тіло, всі змисли і буде грішника палити на віки і відповідно до того, як грішив. Грішив змислом видження, то буде палити ціле тіло, а крім того особливим способом змисл видження. А так буде палити, якби був мудрий. Тим способом, що спалить, зашквірчить, якби вже мав бути тут-тут кінець, а тутже відживить тою самою силою, що спалив і на ново палить. Буде палити, аби віджити, буде відживляти, аби палити. Св. Злотоустий каже, що намальований на образі вогонь — то наш ту на землі вогонь в порівнянні до пекольного вогню.

3) А які страшні муки буде завдавати пекло грішникови з уваги на час *майбутній*, будучий, з уваги на те, що його там чекає!

Як то прикро є підпасти якомусь терпінню, ось прм., як зуби болять в ночі. Як то чоловік вється на постелі, як жде і не годен діждатися ранку, яка довга йому ніч! — А всеж є надія, що то скінчиться. А осуджений знає і є свідомий того, що ніякої надії нема, що вже нічого сподіватися не може, що то раз на все, на віки вічні, на цілу вічність!

(Кінець буде.)

НУВА

місячник присвячений церковним і суспільним справам.

Адреса Редакції і Адміністрації :
Львів, Корняків ч. 1.

З М І С Т :

Час ділати!	389
о. Др. Й. Сліпий: Св. Тома і теологія Сходу	391
о. І. Рудович: Перед двадцятьятьма роками	394
о. др. ФіГоль: Ексорта як середник релі- гійного виховання	402
о. Невідомий: З переказів перемиської Епархії	411
Нові книжки	414
Всячина	416
Зміст XIX річника „Ниви“	419
Гомілетична частина	

ЛЬВІВ, 1924.

З друкарні Видавничої Спілки „ДІЛО“, Ринок 10.

Просимо перечитати!

**Передплата на „Ниву“ на 1925 р.
вносить 10 зл.**

Дуже просимо вирівнати свої залежності за 1924 р. (На 800 розісланих переказів дотепер повернуло до нас з грішми щойно 170!) При таких великих „мінусах“, годі нам правильно видавати наш місячник.

Просимо також, прислати якусь часть передплати на 1925 р. В сім році конче бажаємо не спізнатися з випусками нашого часопису. (Одначе 1. число вийде десь під кінець січня саме тому, що на ньому тяжить „тягар“ з 1924 р.)

На пресовий фонд „Ниви“ зложили: о. Ізидор Глинський 8 зл., як збірку на соборчику микулинського деканату; п. Ів. Германович 2 зл.; о. дек. Еліяшевський Б. 5 зл. о. крил. Лукіян Січинський 5 зл.

Заввага: При обчислюванню грошових залежностей П. Т. Передплатників (на почтових переказах, які ми розіслали з 10—11 числом „Ниви“) могла подекуди закрастися й неточність, бо в протязі року змінили ми адміністратора. Тому просимо повідомити нас, якщо подана сума видається комусь кривдячою. — *Редакція.*

* * *

Вже два місяці минуло, як Тов. св. Ап. Павла вислало усім передплатникам „Ниви“ Устав церк. богослужень на 1925 р. Розіслано було 1085 примірників і долучено було кожному чек, а до сеї пори лиш 440 прислало належитість за нього (на протязі двох місяців!!!). Тому просимо всіх, хто гроший за Устав іще не прислав, щоби се зробив як найскорше, щоби Товариство могло бодай кошти накладу покрити.

Виділ Тов. св. Ап. Павла.

Час ділати!

Літа воєнного й повоєнного руйнування не сміють для нас пропасти безслідно. Ті літа взяли нам дуже, дуже багато життєвих цінностей, алеж вони розбурхали в нас ті сили, які є *жерелом* усіх життєвих цінностей. Вони витворили в нас *нового духа* — духа, який з подвоєнною силою хоче *жити, творити, володіти*, який не одного навчився, бо не одно досвідчив, бачив, передумав.

Так у життю йде, що кругом щасливі обставини лише дуже рідко й дуже коротко тривають. Се лише такі „хвили“, „моменти“ бувають. А загально й повсякчасно завсіди чогось недостає. Якщоб наші предки — маю на думці наших священиків — в 1800—1914 рр. мали того духа (той досвід, те почування, те розуміння...), що ми нині, то булиб чудес доказали: могли були закупити половину Львова, визволити наш бідний нарід і без війни, забезпечити не тільки свої вдови й сироти, але й половину сиріт в цілому краю, могли піднести нашу культуру дуже високо і т. д. і т. д.

Малиж вони догідні матеріяльні й суспільні обставини — але не мали того духа, якого ми нині маємо. І се їх у цілости оправдує, здимає з них вину. Бож у дійсности *дух є властивим творчим чинником у життю*.

Нині в нас жалуються ОО. духовні: Не можна нічого робити! Обставини неприхильні — моральні й матеріяльні. — Се факт: обставини нині для нас непривітні, ні свободи, ні гроша — а ще сього року неврожай! Але чи се дійсно все? — Ні, і ще раз ні і ще раз ні! Дух у нас є! Дух, окуплений міліонами жертв, досвідчений кровю і вогнем, розбуджений до нового життя по стільки потрясачих подіях! А сей дух є *жерелом* усіх життєвих цінностей!

І коли наші предки були безвинні, з нас ніхто не здиме відвічальности. *Сей дух не зродився в нас даром* — він окуплений ціною міліонів моральних і матеріяльних жертв. Енергія не може, не сміє пропасти. що за сього духа заплачено, се він мусить заплатити — такий „чинш“ принести, ще й з процентом!

Ми нині всі се дуже добре розуміємо й відчуваємо й хочемо сього, бажаємо з глибини душі, що треба нам

морально й матеріально сполучитися. Організація моральна й матеріальна. Всі — unus quisque — одно! — Чи треба ще дальше розписуватись про се: як? коли? де? хто? і т. д. Огонь, що бухає, не медитує над тими квестіями, але видає зі себе свою силу. Так і ми нині не маємо диспутувати й диспутувати, але *видавати з себе свою силу*. Час для нас *ділати!* І ще раз кажу — *ділати!* Вже все переговорене, душа досвідчена, просвічена і жадна творчості — хто инакше думає й відчуває, сей проспав „великі часи“.

Хочу бути практичним:

Не сміє бути одного деканату, в *котрому не завязався би кружок Т-ва св. Ап. Павла; не сміє бути одного священика, котрий не записався би до того нашого станового Т-ва. В тім буде наша моральна сила.*

Мусимо забезпечити вдови й сироти по священиках і наші будучі вдови й сироти.

Досить було слухати „прескорбних“ фактів, час *ділати!*

Мусимо розвинути нашу священичу кооперативу — „Власну допомогу“.

Не жартуймо, коли в нас огонь горить. Ідуть непевні часи, мусимо бути приготовані!

Що се значить „тяжко“? В боротьбі противних сил завсіді відносить перемогу той, хто 1 мінуту довше видержить, хто 1 зл. більше дасть, хто о оден ступень більше думає про загальне добро, як про своє особисте.

В тім і є ціла штука, щоби всі були одно: щоби кождий з нас думав і дбав про всіх, а не тільки про себе самого.

Припустім лиш такий факт, що всі з наших священиків одномісячну платню жертвують „для всіх“. *Не є се неможливе.* Атже ми цілі літа жили без пенсії. І жили, а не повмерали. А колиб ми в одному році здобулись на се добровільно раз тільки, на що мусіли годитися з конечности через кілька літ, то вже мали би великий капітал для загального добра. Ось показується, що обставини не є такі „неможливі“, як здавалось би. Якщо є дух, то є все! А сей дух у нас є! І тому ніхто з нас не здійме відвічальности. Дух, окуплений міліонами моральних і матеріальних жертв, каже нам — *ділати — сейчас ділати.*

Знаємо, що і як маємо ділати і хочемо ділати — чогож більше ждемо? Рік 1925 чекає на наші діла. Инакше ми засвідчили би, що ми незрілі до життя.

Ось тим кличем „Нива“ кінчає „старий рік“.

К.

О. д-р ЙОСИФ СЛІПКИЙ.

Св. Тома і теологія Сходу.¹

I.

Се природний обяв, що такий могучий ум, як Аквината, мусів добути вскорі многих прихильників і поклонників також в орієнті. Схід і в часі занепаду своєї богословії не стратив вразливости на творчу думку. Греки булиби стрінулися з Томою на Ліонськiм Соборі, якщо бувби він в дорозі не помер. Зовсім зрозуміле, що противники Унії бачили в нім як найзавзятішого свого ворога. Дуже вчасно, бо вже в XIII ст. виступив проти Аквината Матей Ангел Панаретос, а ще завзятіше Ніль Кавазіляс (XIV ст.).

За се прихильники Унії залюбки вчитувалися в твори корифея схолястики і черпали звідтам в спірних точках свої найсолідніші докази. Для скріплення свого становища переводили вони твори св. Августина, Анзельма, а передусім Томи. І так правдоподібно переводив Сумму теологічну Аквината монах Максим Плянудес († 1310). З великим пієтизмом відносився до ангельського вчителя византійський дипломат і богослов Димитрій Кидоній в XIV ст. Він знав добре латинську мову, перебув довший час в Італії як вистланець Івана VI Кантекузена і перевів на грецьке обі Сумми²) і деякі інші твори Аквината. Під його впливом написав він і самостійні твори про св. Духа і Пр. Діву Марію (Гл. MSG. 154, 864—957).

Проти Ніля Кавазіляса виступив Кидоній з особним оборонним письмом: *Πρὸς τοὺς τοῦ Καβαζιλῆα ἐλέγχους...*, в яким рішучо бере в оборону св. Тому і докоряє Кавазілюви, що посмів трактувати того великого вченого і святого — як якого хлопчика.

В XV ст. полишив витяги з Теологічної Сумми Юрій Схолярій як византійський патріарх Геннадій († около 1468). Він зразу був прихильником унії, але по здобуттю Византії Турками, а ще більше мабуть під впливом Марка з Ефезу, занехав сю думку. Геннадій перевів також дещо з інших творів. Він то мав сказати: „Коби ти, Томо, був не родився на Заході, але на Сході, щоби ти був православним, та щоби ти вчив так про походження Св. Духа, бо про инше ти прегарно говориш“.

Що Емануїл Калєка († 1410) знав і займався То-

¹) Основнійшу студію знайде читач в розвідці „De valore S. Thomae Aquinatis pro Unione eiusque influxu in theologia Orientalem. Богословія (1923), т. 3.

²) Наголовок *Summa theologica* звучить в грец. ватиканськiм кодексі ч. 1924: *Τὸ ἀπὸς Θεοῦ τοῦ Ἀρχιμάτορ, τοῦ ἀγγελικοῦ διδασκάλου, τῆς θεολογικῆς συνθέσεως μέρος (pars)... ἐρώτημα (quaestio)... ἀρθρον (articulus).*

мою — про се свідчить хочби се, що він, як Грек, вступив до Домініканів, де тоді ціле богословське формування опиралося на Аквинаті. Його діла (*Contra errores Graecorum, De fide deque principiis catholicae fidei*) пронизані гадками великого схоляста.

Слів похвали для Аквината не міг знайти кард. Бесаріон — душа флорентійського собору. Він назвав його найсвятішим між вченими і найвченнішими між святими. Свої спекулятивні докази при доказуванні походження Св. Духа від Сина він брав з Теологічної Сумми.

II.

З упадком Царгороду осередок нез'єдненої богословії пересунувся на Київ. В Могилянській Академії вчилися крім української і великоруської молоді — також Греки, Румуни, Болгари і Серби. І як в Греції, так і в нас богословську науку двигнув Тома і на ній спочивала бодай посередно Могилянська Академія.

Що вплив Аквината на з'єдинених богословів мусів бути сильним, се ясно. Митр. Рутський попри Івана Дамаскина поклав Теологічну Сумму як основу богословського формування. З'єдинені теологи вчилися в західних університетах, або дома в єзуїтських колегіях і академіях, та мали нагоду заізнатися зі західною Схоластикою. Не меншу зависимість від Томиної теології слідно і в нез'єдинених. Петро Могила був образований на Заході і туди посилав і своїх кандидатів на професорів Академії. І звідти ціла установа академічна була переведена на окцидентальний лад. І плян студій і латинська мова, все те переведене на схолястичний спосіб, щоби вдержати рівний крок зі західною освітою.

І як про византійську схоластику годі ще дати всесторонній і основний осуд, бо сливе усі твори лежать невидані в рукописах, так і поверховною з того самого згляду є гадка про нашу схоластику. А всеж таки деякі зверхні позначки позволяють прийти до правдивого заключення, що становище Аквината в українській нез'єдиненій теології було домінуюче. Найперше в філософічній курсі, що тривав два роки, викладано аристотелівську філософію — до якої послуговувався поясненнями Томи. Виклади проф. Інок. Поповського носять наголовок: *Universa philosophia commentariis scholasticis illustrata, doctrinam peripateticam complectens...*, Волчанського — *Philosophia universa doctrinam peripateticam ad mentem principis philosophorum Aristotelis Stagiritae complectens commentationibus scholasticis illustrata...*¹⁾. Нераз можна читати в київських авторів: „Ita Thomas, Scotus, Albertus Magnus... cum quibus sit conclusio nostra“. Правда,

¹⁾ Гл. Д. Вишневский — Киевская академия в первой половине XVIII ст., Киев 1903 — 188, 193 і Мак. Булгаковъ — История киевской академіи Санкт-Петербургъ 1843 — 66.

що київські професори послуговувалися третьорядними коментарями, але і в тих глибокі гадки були взяті з Томи і тільки тоді — як хотіли бути „самостійними“, запускалися в банальні квестії і тим осмішували себе і цілу схоластику.

В київській теології (якої студії обнимали 4 роки) в іменем Томи стрічаємося ще частіше. До Сумми виготовляли професори коментарі на зразок західних схолястів. *Tractatus in primam partem Summae theologiae doctoris angelici divi Thomae* (Поповський). *Sequendo Thomam agamus de Deo uno* і т. д.

З тим впливом Аквината на київську незєдинену теологію зв'язаний факт, що її наука стоїть найблище католицької. Крім догми о походженню Св. Духа і первенства Папи Римського, київські професори учать зовсім згідно з католицькою Церквою і то навіть в таких точках як епikleза, чистилище і непорочне зачаття. „*Irrepsit noviter, пише Поповський, erronea quorundam opinio dicentium conversionem eucharisticam fieri non per verba Christi: accipite et manducate, hoc est corpus meum, sed per orationem Sacerdotis consecrantis et per verba S. Basilii: fac Domine, panem hunc honoratum corpus Filii Tui... Deipara Virgo pro nulla unquam instanti contraxit peccatum originale*“¹).

Щойно під впливом Московщини почала „перечисуватися“ київська традиція. Зразу і Москва, доки вчили київські академіки, — держалася тої самої науки. Але небагом по призначенню Греків, братів Іоанікія і Софронія Лехудів, зачалася московська реформа. Вінець віри Полоцького заборонено, бо він був сплетений „зі Скотових, Аквинових, Ансельмових і тим подібних єретичних блудословій“. Сильвестрови Медведєви наложено покуту за латинську прелесть²). Та заперши браму схоластиці — московські теологи отворили їх протестантизмови.

Сей короткий погляд свідчить, який фермент викликав Тома на Сході. Його твори пробудили приспану византійську і київську теологію і промощували тверду дорогу Св. Унії. І видно дальше без труда, що дійсно ті східні богослови, що основніший простудіювали Тому — сильніший держалися Єдності Церкви і не далися від сеї ідеї відвести в ніякий спосіб. І нині не треба боятися, щоби взявши до рук Аквинову Сумму, Схід не затратив в розвою теології своїх питомих ціх. Схолястичний архитвір містить в собі квінтесенцію богословської науки і тому становить безумовну основу дальшої праці. Булоби прямо очайдушним хотіти злегковажити і неузгляднити Сумму в новочасній богословській творчості на Сході.

¹) (Гл. Вишневський н. т. 223, 227).

²) Пор. Василій П'вницький — Рѣчь о судьбахъ богословской науки въ нашемъ отечествѣ. Труды Кіев. Дух. Ак. Кіев. 1869, т. IV.

О. ІВАН РУДОВИЧ.

Перед двадцятьпяти роками.

В серпни 1898. р. вмер кардинал Сембратович, виснажений інтензивною, церковною працею, що вносила „живого духа“ в нашу Церков, зломаний політичними невдачами.

Рішаючі чинники рішили тоді дати почин „новому періодови в історії уніятської церкви в Галичині“, ввести на митрополичій престол владику, що лишивби політику на боці, стояв осторонь від всякої народної праці, виявляв ширυ, непохитну прихильність до братної згоди між обома народами, замешкуючими Східну Галичину, заставив духовенство до праці лише в церкві, або й зовсім „замкнув його в захристії“. Прилюдно піношено: „За багато було політики в св. Юрі; довго була вона ворожа до Поляків, а опісля миролюбна. Національна і партійна ненависть завела Русинів на бездорожжя і до апостазії, а проби політичних компромісів не вдалися і ослабили архипастирську діяльність владик. А унія в Галичині підорвана, її мури обсіла пліснь і гниль, нарід, хоча релігійний але занедбаний, і грозить йому радикалізм та безвір'я“.

Новий митрополит мав направити все; він мав очистити мури уніятської церкви з плісни і гнилі і оживити її скаменілі форми духом католицтва та ввести карність між духовенством.

Українці заявили прилюдно, що найрадше повиталиби на митрополичім престолі перемиського єпископа Константина Чеховича. Але проти їх бажання рішаючі круги видвинули на сей престол старця, єпископа станиславівського Юліяна Куїловського. Сю номінацію мотивовано тим, що новий митрополит ціле своє життя стояв оподалік від всякої політичної і народної роботи, на яку витрачував багато часу його попередник, легко відлучить духовну сферу від політичної, а через те ціла його діяльність буде чисто церковна — аполітична. Сам він є чоловіком непохитного характеру і переконань, а свій патріотизм зачерпав з жерел Христової науки. Хоч серце нового митрополита не було рівним тактом з руським народом, надіялися деякі круги від нього далекосяглих реформ в українській церкві, які мав він перевести спираючися „на здорову часть духовенства, що свідомо небезпеки радикалізму і безвір'я між народом, пригорнеться до нього“. У першу чергу мав митрополит Куїловський підготувити введення целібату в українського клиру, а латинські духовні круги заявили прилюдно: „Русини ані не спостережуться, як уведеться безженність у їх духовенстві“.

Киданням клевет на покійних владик, на духовенство і народ, мальованням розпучливого стану унії, мовби кожної хвили грозив їй упадок, чванькуватим голошенням, що новий митрополит стане бичем на духовенство і народ, ви-

звано негодування вірних та спричинено прилюдну заяву українського народного проводу, „що руський народ бажає найгорячіше, щоби руські владики, його церковні і духовні провідники, не лиш зреклися надії на провід в політичних справах, але й до політики зовсім не мішалися. Митрополит безумовно не може мати проводу в народі, його особа не має для Русинів тої ваги, що давнійше, він сам мусить або йти тим самим шляхом, що й весь народ, або станути осторонь. А духовенство зуміє визволитися з під впливів єрархії, колиби ці впливи не згоджувалися з волею і добром народу“. Заява кінчилася ще й „поученням“, щоби митрополит совісно дбав о права церкви і обряду, о лад в церковних справах своєї єпархії та енергічно і справедливо управляв своєю духовною паствою.

Роздор між архипастирем і вірними був не бажаний для рішаючих кругів, і тому пішли вони на уступки. Обіцяно, що станиславівським владикою стане ігумен львівського св. онуфрійського монастиря о. Д-р. Андрій Шептицький, якого весь наш загаль: духовні і світські, признав найдостойнішим і найвідповіднішим кандидатом на опорожнений владичий престол, а суфраганом митрополита і ректором духовної семінарії о. Плятонід Філяс або крилошанин о. Іван Чапельський. Живла, що бажали за плечима старенького митрополита захопити керму єпархії у свої руки, перепинили іменування суфраганом котрогогонебудь зі згаданих кандидатів, та не вдалося їм повалити кандидата на станиславівського єпископа; дня 2 лютого 1899. р. іменовано о. Д-ра Андрія Шептицького станиславівським єпископом. Його рукоположення відбулося аж 17. вересня в св. Юрській катедрі.

В день рукоположення зібралися численні представники духовенства в пресвітеріяльнім домі, щоби повитати владика. Преосвящений, дуже обережний і здержливий у своїх перших виступах, явився між духовенством, та відповідаючи на привіт заявив, що в справах нашої віри, церкви і народу він є зовсім неприступний на посторонні впливи з якогонебудь боку, все буде зберігати самостійність і йти тим самим шляхом, що весь народ і не відсунеться від народньої роботи. Його серце буде бити гармонійним тактом з його вірними та ще й буде старатися згуртувати коло себе у хосенній церковній і народній праці не лише духовенство, але й селян і світську інтелігенцію. Відмітивши, що він — станиславівський єпископ — є українським єпископом, і лише для свого народу працюватиме, підкреслив, що нарід зовсім справедливо вимагає від єпископа праці не лише церковної, але й на всіх царинах народнього життя і зовсім справедливо осуджує його, як спроневірність величним ідеалам церковним і народним, як не сповнить того, до чого обов'язаний перед Богом, церквою і народом. При народній роботі повинні зійтися всі без виїмку: єпископ, селянин, міщанин, священник і світський інтелігент.

Колиби однак у його виступах були коли які промахи, хоч він все буде бажати лише добра церкви і народу, то надіється, що щирі приятелі, яких має між духовенством всіх трьох єпархій, звернуть йому увагу на це у відповідну пору, порозуміються з ним та все будуть удержувати з ним щирі дружбу і приязні взаємини.

Дня 20 вересня 1899. р. у гарну, теплу, соняшну осінню днину прощав гурток духовних і світських Українців на львівським двірці Преосвященного о. Шептицького, що зі своїм капеляном о. Д-ром Жуком їхав до Станиславова, щоби приготувитися на інтронізацію в неділю 24. вересня. Довше розмовляв зі своїм щирим приятелем покійним Д-ром Євгеном Олесницьким, а коли поїзд вже й виїхав зі стації, стоячи в отвертій вікні, прощався зі своїми прихильниками. Ігумен львівського монастиря о. Філяс замітив тоді: „Жалко йому їхати зпоміж нас. Скінчилися для нього найсупокійніші дні в життю — в монастирській келії. Тепер буде мусів жити й працювати для і за других, налагоджувати те, що поспували менше зручні люди, усувати упередження деяких наших кругів проти його особи, стати у перших рядах і відбивати ворожі наступи на нашу церкву і народ“.

У свою єпархію віздив єпископ як всім очікуваний і всім добре знакомий духовний керманіч. Його два пастирські листи — один до духовенства, а другий до вірних станиславівської єпархії — зробили добре враження і настроїли всіх прихильно до нього. З правдивою щирістю і чернечою покорою змалював в них своє духовне обличчя та в зарисах намітив програму своєї діяльності. При своїй глибокій побожності і дбалості передовсім о спасення душ вмів владика справно піднести в тих листах важні, реальні справи буденного земського життя зі становища правдиво і глибоко релігійного. Навіть письменник Іван Франко, що не дуже одушевлявся єпископами, підніс в своїй рецензії тих листів (в Літературно-науковій Вістнику), що вже зовнішня форма, а саме мова, стиль вказують, що списала їх жива, нова людина — Европеець. На думку Д-ра Франка зміст зовсім відповідає формі; з посланій віє любовію до народу, їх автор зовсім реально глядить на потреби і недостачі народу і тим різняться його листи від давніших посланій, які Франко їдко, без пощади і зовсім несправедливо осуджував, називаючи їх „беззмістовою, плиткою мішаниною консисторсько-паламарського говору, в якій плавали тексти св. Письма мов маленький шматок ала в голім хлопським борщі на переднівку“.

Преосвященний єпископ заявив у своїм посланні до духовенства, що приходить „во своя“, бо й у нього живе кров українських бояр перемиської землі, та у всіх єпархіях галицької України є до сьогодні сліди хосенної діяльності його дідів-владик. На владикий престол у Станиславові вступив, щоби ціле життя працювати для Божої хвали, над

двигненням і розвоєм нашої церкви і обряду, який любить цілим серцем. У всіх своїх починаннях надіється найти ширю поміч у клиру, а він все буде удержувати лучність зі священниками і хоче, щоби вони були його братами і ширими приятелями.

Так само сердечно і людяно промовив він у листі до вірних, та зясував їм вагу і потребу живої віри, моральности і просвіти. Без моральности нема народнього здоров'я і фізичної сили, нема добробуту. Лиш здорові й дужі народи можуть бути щасливими. З натиском підніс владика конечність тверезости, карности, трудящости, ошадности та братньої згоди.

Хліборобів закликав шанувати рідну землю, яку деякі легкодушно збувають у чужі руки, радив закладати кооперативи та християнські крамниці.

Без просвіти також нема гаразду в народі; безпросвітна людина легко тратить й се, що має. Лише просвічений нарід може добути собі загальну пошану, поважання і добробут. Тому радив владика селянам і міщанам закладати читальні, заховоронки для дітей, посилати талановиту молодіж до середніх і високих шкіл, вчити її ремесла, купецтва та виховувати її на свідомих метких громадян, що вмiлиби опісля все і всюди порадити собі.

Окремо звернувся владика до інтелігенції з проханням, щоби давала народови примір християнського життя, держалася своєї віри і церкви, разом з духовенством працювала для народу, та просвічуючи народ, не відчувувала його від віри і церкви. „Релігія була десять віків єдиною просвітою народу, у важких хвилях його одинокою відрадою, а для бідних мира сего найбільшим даром і потіхою. Не відбирайте народови віри і християнської моральности, не підкопуйте Церкви і її слуг, бо тим способом руйнуєте се, що вже є, а нічого нового не поставите. Пізнайте ближе Церков і її науку, а тоді зрозумієте, кільки у ваших поняттях було нерозваги і упередження. Лише непоступові люди держаться невірства. Церков ніколи не заборонювала, а на супроти приказувала любити свій нарід, Христос і св. Апостол Павло вчили розумного патріотизму. Ширення розєднання і ненависти в народі се непатріотична робота.“

День інтронізації нового владика був святом не лише для станиславівської єпархії, але й для цілої галицької провінції. Наше громадянство покладало на нього великої надії, знаючи, що проміняв він келію за владичий престол не для своєї вигоди і слави, а для праці, щоби захистити церков та стати передовим робітником в національній, культурній і економічній роботі. Духовенство надіялося, що владика допоможе йому покласти край пониженню та добути належну пошану, а світські громадяни вижидали, що своєю високою інтелігенцією, розважливістю та наближенням до всіх кругів нашої суспільности потрафить усунути безосновні упере-

дження, вирівняти ріжницю та спинити роздор, що зачав був витворюватися між церквою і світською інтелігенцією. А загальною була тоді думка, що Преосвящений о. Андрій бере архіпастирський жезл не лише, щоби пасти вірних, але передовсім на те, щоби проганяти ним вовків, що з усіх сторін роздирали живий організм церковний і народний і випивали живу кров з нашого народу, та що з успіхом старатисьме добути красшу долю країні, засіяній горем, кровію політій.

Епископ дуже поміркований і скромний у своїх прилюдних заявах і у всіх своїх перших виступах в Станиславові з натиском заявляв, що „руську справу уважає за свою, подбає, щоби між ним а його вірними не було дисгармонії та що старатиметься дати почин ревіндикації тих втрат, які поніс наш народ в наслідок важкого закріпощення та лукавства. Витаючи на галевім обіді представника Коломийщини кн. Пузину, сказав йому: „Тішуся, що явився репрезентант Коломийщини тим більше, що є ним чоловік зі старої руської родини. Твій рід, князю, з поконвіку був наш, і тим мусиш бути з нами“.

Побоювання клиру що до введення цілібату заспокоїв Преосвящений заявою, що не буде робити ріжницю між жонатим і безженим духовенством, буде глядіти лише на моральну вартість і працю священників і після них оцінюватиме кожного, що священічі родини шанує і цінить, бо побожна, умна, ідейна, трудяща дружина душпастиря є незаступним співробітником в парохії.

А зокрема показав він ділом, що селянству і міщанству належить пошана, добута кровавою, загально хосенною працею, і тому запрошував їх представників на всі святочні приєми, все виявляв їм свою прихильність та належну пошану.

Та не обмежився єпископ лиш на святочні заяви; по словах слідували й діла. Рік його архіпастирства в Станиславові лишив трівкий слід його щирої і хосенної церковної праці та живої участі в життю Українців. Се зєднало йому велику симпатію в цілій Станиславівщині, а коли 1901. р. виїздив до Львова, щоби обняти митрополичий престол, зовсім щиро писав у першій пастирській листі до вірних львівської архієпархії; „Було мені прикро прощатися з вірними станиславівської єпархії, бо я з ними зжився і привязався до них цілим серцем“.

Придержуючися своєї програми владика вийшов з катедри; пішов між вірних, навязав взаємини з інтелігенцією, а як чоловік високої культури зробив візиту православному митрополитові в Чернівцях, що був зверхником його братів по крові, з яких дуже многі лиш формально не належали до св. католицької церкви. На канонічних візитаціях пізнав духовенство, народ і обставини, серед яких живуть люди. За рік побуту в Станиславові звізитував більшу часть своєї єпархії, шукаючи своїх овечок не лиш на благословенім Покутті, широкополім Поділля, зеленій Буковині, але й під

недоступною Чорногорою та на відбитих від світа полонинах і царинках. В кожній парохії сам владики відправляв Богослуження, сам проповідав, катехизував і сповідав. Заїздив до священничого дому як знакомий, прихильний, недоступний на посторонні впливи, щирий приятель, що бажав допомогти, порадити своєму підвласному, усунути замічені недостачі і промахи батьківською радою і братним упізнанням, входив у священничу родину мов її близька рідня, мов її старший брат, для якого не рівнодушна доля і недоля попівської сім'ї.

Очевидці з одушевленням і вдякою згадують про його гостину в священничих домах та проте, як він своїм приміром вчив пошани для жіноцтва, а з окрема для священничих подруг. Слухаючи тих слів здається нам, що читаємо теплі згадки про покійні дружини краківських єпископів в краківськiм календарі¹⁾, в яким літописець, крилошанин краківської капітули, підносить чесноти покійниць, їх добродійну діяльність, видайну поміч в душпастирській праці, через котру кріпшала звязь між єпископом і вірними, пригадуються нам жерельні оповідання про уважливість, з якою відносилися католики довгі віки до жінок пресвітерів (*Presbyterae* або *Presbytides*)²⁾ та до подруг єпископів, званих *Episcopae* або *Episcopissae*³⁾, яких вірні дуже шанували не лише з огляду на видне становище їх мужів, але й за добродійний вплив на нарід, їх примірне семейне життя, за жертвенність та неоцінену діяльність в тих кругах, на які ані єпископ, ані священник не міг мати впливу. (Thomassius: *De veteri et nova disciplina ecclesiastica. Liber II. cap. 50 i 51.*)

А вжеж на довгі літа записалася в пам'яті нашого народу його візитація Гуцульщини. Гуцули, відбиті високими горами від культурних осередків і просвіти, жили довгі часи „своїм життям“, зберігали много звичаїв добрих, але й погубних, много питомих прикмет. Колиж відтак поведено через Гуцульщину комунікаційні дороги, а опісля й залізницю, стали літники виїздити в гори на свіжий воздух і лічення, а лісові спекулянти кинулися використувати великі ліси в Карпатах. Жидова обсіла гуцульські села і місточка, а чужинці несли „культуру“ між непросвічених Гуцулів.

Ще при кінці вісьмнадцятого століття з досадою згадує про вартість і якість тої культури безсторонний і розумний Німець, начальник станіславського округу, Краттер, що знав майже цілу українську Галичину та часто бував в Де-

¹⁾ Краківський календар (*Kalendarz krakowski*) се літопись ведена краківською єпископською капітулою в дванадцятім і тринадцятім віці, в якій крилошанин-літописець записував важніші події. (*Balzer. Historia ustroju Polski. Lwów, стр. 80.*) — ²⁾ *Constitutiones Apostolicae. Liber II. cap. 28.* — ³⁾ *Synodus Turonensis II cap. 13.* Місто Tours у Франції. Другий Туронський собор відбувся 461. р. під проводом тамошнього єпископа, що звався Ієрпетуус, негайно по посвяченню величавої базилики, збудованої над гробом св. Мартина, туронського єпископа.

лятині і даліше в горах, доглядаючи довший час будови нового гостинця на Угорщину. І бачив він, як zdeгенеровані чужинці ішли між наших Гуцулів з ріжними цяцьками, мов між дикарів з Мадагаскару, та за тютюи, люльку, шкляні пацьорки, зеркальце добували ласку Гуцулів і Гуцулок¹⁾. А така культурна робота велася весь дев'ятнацятий вік, і вона то зруйнувала Гуцулів фізично і морально.

В багатородних гуцульських селах, розкинутих по недоступних горах церков і школа не могли спаралізувати тих погубних впливів та запобігти їм зарадити лихови.

Владика уважав своїм обов'язком ратувати Гуцулів і вибрався до них на візитацію. Переїхав майже цілу Гуцульщину; нераз пнявся на кони або й пішки по горах з села до села і в найбільше відбитих закутинах голосив „чесом і захриплим голосом“ свої знеслі науки, в яких з батьківською любов'ю представив народови всі його погубні гріхи і недостачі, отворив йому очі на страшні наслідки ледачого життя, упоминав до поправи та „в кождім селі заложив читальню“. Його слова не перегомоніли безслідно, до нині — по довгих літах — лишилися в пам'яті народу його натхнені слова.

Сумні помічення на візитації вихіснував в пастирським листі до вірних Косівського деканата (до Гуцулів), списанім „сльозами і кров'ю на спомин візитації відбутої 1900 р.“ Щоби се письмо радо читали Гуцули „на полонинах, на царинках, в хатах, при роботі і в читальнях“ написав його гуцульським говором. Є се замітний твір в нашій популярній літературі. Перечислюючи головні пороки між Гуцулами зачинає Преосвящений „від найбільшого і найнебезпечнішого гріха на світі, а саме від блудства“, котре нищить морально і фізично цілі родини і стало загально звисне. „Люди про вас — себто про Гуцулів — по світі говорять, ба й по книжках пишуть, що не мине й сотка літ, а ви всі загинете і марно пропадете“. Не пише се, щоби їх лякати та спричинити їм біль, а на те, щоби їх ратувати і тому „ни гнівайте си, що щиро вам це скажу, бо що пишу, то пишу з сльозами, не з гніву, а з любови, для вашого добра. Братя мої сердешні, як ни озмете си всіми силами до вікорення з поміж себе цього гріха, то багато з ваших родин марно згине — а лишить си по них хіба сама ганьба. Пізнав сми багато чесних і побожних хрестен, в котрих хати цей гріх ни загостив, але нема і одного вашого села, деби хоть кілька хат вогнем цього гріха не горіло. А так як пожір з хати до хати переходить, подібно і цей гріх з одної хати переходить до другої і може займати ціле село. Тому і ни дивуйте си, шо, коли сми покмітив в ваших селах щесь пожір гріха нечесного, тим письмом хочю єк в великій дзвін на гвайт ударити, а на всіх хрестен великим голосом

¹⁾ I. Kratter. Briefe über den itzigen Zustand von Galizien. Leipzig 1786.

крикнути: „люди добрі, ратуйте, вогонь в селі“. Ви грішники, що спите, обудіть си з гріха, корізмайте си, ратуйте си, бо хата над вами горить“.

Опісля представив Преосвящений мерзенність блудства і його страшні наслідки та вдарив в найчуткішу струну в серцю нашого селянина: „Ой не довго на світочку Божим заваджети ме нарід Гуцулів найлютіїшим своїм ворогам, ек не поправить цих поганих звичаїв, ек не вікоренить блудства. Згине, пропаде! Полонини, царинки перейдуть в руки погарої віри і там, де хрест святий до недавна сіяв, де Христос царствував, вікинуть его. Тому кличу до всіх громад, вїйтів і старших громадських, всіх старших людей в селі і старшої челіди, до всіх газдів і газдин, всіх легінів і дівчет, шоби самі вікоренили з поміж себе заразу блудства. Ек цего не зробите, марно пропадуть ваші села, а ваша света землице перейде в чужі руки“.

Та дає він раду, „як викоренити цей страшний, мерзенний гріх“, а саме піднесенням і береженням моральности в родинях, стороженням молоді і наглядом над її поведенням, обминанням коршми, бо се „гніздо пянства та всякого беззаконства“. А на Гуцульщині багато коршмів. „Нераз стоять рядом одна коло другої так, що мож би думати, що це село не христєнске; не в однім селі відав більше коршмів як хрестів.“ А коршми розпиячили людей, коршмарі навчили марнувати ґрунти, обманювати, ошукувати других, зраджувати громаду: „прийдуть вібори, ци до ради громадської, ци які там, продасть голос свій за порцію горілки“. Гуцули часто продавали ґрунти і підписували контракти продажі в корчмі, при горівці, і тому владика поучує їх „як при них поступати, бо контракти дуже важна річ“, закликає їх берегтися „лихви і довгів“, бо довг страшно небезпечна і слизка річ, не волочитися по ярмарках, пильнувати свого газдівства і більше працювати, та більше дбати о харність; бо вона потрібна до здоровля і уприємное життя родини..

Довше написав єпископ про „безбожні бубони“, про чари та про ходження по ворожбитах, і кінчить свій лист окликом: світла! світла! Просвіти, много Божого слова, письма дуже треба Гуцулам, бо лиш тоді скріпиться у них віра і двигнуться морально і матеріально.

Щоби сей лист як найбільше поширився і приніс бажаний хосен Гуцулам, велів єпископ зробити з нього відбитку і розіслати по сто примірників до кожної парохії на Гуцульщині.

На заходи єпископа Шептицького згодилося австрійське правительство отворити в Станиславові єпархіяльну духовну семинарію і вибудувало для неї потрібний будинок.

Скупо дотоване станиславівське єпископство не мало відповідної бібліотеки, потрібної для духовенства до дальшого образования і научної праці. І про неї подбав єпископ;

власним коштом оснував бібліотеку в єпископській палаті, придбав для неї багато книжок, та цей по виїзді до Львова закупував для неї цінні книги.

При своїй інтензивній душпастирській, просвітній і культурній праці найшов він ще й вільний час на письменницьку роботу. В Станиславові написав він замітні пастирські листи, а саме: Християнська робота, Християнська родина, О вірі, до Русинів на Буковині стор. 42, Лист пастирський до вірних косівського деканата (до Гуцулів), стор. 44 і О любові, до вірних епархії станиславівської, стор. 49.

О. Д-р ФІГОЛЬ.

Ексорта як середник релігійного виховання.

Реферат на зїзді ОО. Катехитів 9. IX. 1924.

Проповідай слово, настой благовременні і безвременні, обличи, запрети, умоли со всяким долготерпінієм і ученієм. II. Тим. (IV, 2.). Горе же мні, аще не благовістую. I. Кор. (IX. 16.).

В часах, коли старинна Греція хилилася до упадку, в Атенах зібралося на ринку кілька мудрців і стали радити, якби ратувати дорогу всім Батьківщину від цілковитої заглади. Кожний піддавав иншу думку, лише один сивоволосий старець сидів поодалік у глибокій задумі. Принаглюваний, щоб голосно висказав свою думку, старець піднявся і замість відповіді виняв дещо надпсоване яблуко; верг ним об землю. Яблуко розбилося на дрібні кусочки, а з його нутра дозрілі, чорні зернятка розсипались по долівці. Здивовані мудрці питали старця, що се має значити? — „Отсе яблуко — промовив старець — се образ нинішньої нашої Батьківщини, яка нидіє і завмирає на наших очах. А отсі зернятка — се наша молодь. Позбирайте, любі земляки, отсі зернята, посадіть їх у землю, підливайте та плекайте їх, а згодом виростуть з них великі, здорові дерева, повні найкращих овочів. Значить: займіться як слід нашою молодю, а вкоротці оновиться завіраюча наша Батьківщина“. Високо преподобні Отці і Браття! Ніякий народ не поніс тільки болючих страт та жертв в часі недавньої, всесвітної війни, що наш нарід. Прорідились аж занадто ряди нашої інтелігенції, лягли головами найліпші сини України за її красшу долю, а вислід який? Вправді, піднеслось було і то лиш на сім місяців тяжке віко над домовиною України, ожила на короткий часочок наша Ненька, та зачерез всякого рода промахи, гріхи, а то й злобу старших і молодших її синів, запалось знова, і хто зна, на як довго. Ми нині, немов ті атенські мудрці, бідкаємось і заходимо в голову,

що і як діяти, щоби бодай вратувати те, що досі тяжким трудом і борбою придбали. Та є в нас молодь, цвіт і надія народу, немов ті здорові зернятка в руках атенського старця. Виховаймо її як слід на характерних, правдиво релігійно і національно свідомих людий, а дасть Бог, що в коротці оживе знова і всміхнеться заплакана Мати.

А хтож саме має виховати, хто має заціпити найкращі засади правди, добра і краси у нашої молоді? В першій мірі ми — катехити. Сам Господь поручив нам це завдання — сього сподієсь від нас, домагається ціла наша суспільність. Миж є в школі не тільки професорами, але душпастирями — в першій мірі душпастирями. В школі ми виступаємо з рани церкви, якої відпоручники, на підставі канонічної місії, а звідси йде й наша надприродна гідність, авторитет і діяльність. В школі ми для повіреної нам молоді в певній мірі парохами, духовними провідниками. Школа се наша винниця євангельська, наша вівчарня, наша парохія. Вправді, шкільна молодь, біля якої ми працюємо, не є винята з під юрисдикції місцевого пароха, та однак — в буденному життю — вона дуже рідко з ним стикається, так що катехит, якого вона що дня бачить, уходить цілком певно за його заступника. І хоч держава уважає нас за своїх функціонерів і ставить нас на рівні з професорами світських предметів, то катехит, як представник церкви, є в совісти обов'язаний сповняти всі душпастирські функції для повіреної йому молоді. Звідси йде, що катехит має обов'язок познакомити молодь з об'явленими правдами, освячувати її через освящуючу ласку уділюванням св. Тайн і давати їй духовний провід, приучуючи її до ведення християнського життя. Тому катехит в своїй праці повинен класти натиск не так на просвічення ума, а скорше на убагороднення серця, на вироблення волі, та характеру. Значиться, катехит має не тільки вчити, але виховувати. Його стремлінням буде виробити в молоді релігійне, побожне успособлення духа, тривкий, непохитний у пізнійшому життю світогляд, що присвічувавби нашому вихованкові на будучому життєвому шляхові. Катехит повинен довести до того, щоби переконав своїх учнів, що лише католицька наука і філософія дає одинокую повну розв'язку метафізичних і етичних проблемів, над якими ломили собі голову від найдавніших часів всі найкращі уми цілого людства.

Яких же середників ужие катехит, щоби безпечно дійти до бажаної мети? Великі католицькі педагоги начислюють їх кілька, а саме: молитву, Службу Божу, її побожне слухання, св. сповідь і причастіє, реколекції, релігійні брацтва і товариства (Ліга, Марійське Тов-о, релігійні кружки), плекання церковного співу, а особливо ексорту. От якраз — про ексорту, як середник релігійного виховання, приходить мені нині говорити. Признаюся, що се не легка справа — тим паче, що в сьому напрямі я не мав під рукою майже

ніякої літератури. Прошу отже не брати мені за зле, що говоритиму про річі всім знані, старі, а однак нестаріючія.

І. Щож саме таке ексорта? Се слово Боже, се духовна наука для молоді, се духовна пожива, яку молодь має побирати що неділі і свята. Ексорта — се наука нашого Христа, се світло небесне, що просвічує, розпалює, освячує, будить життя ласки, піддержує його, як каже св. Павло: „благовітванієм аз ви родих“. Ексорта є для молоді конечна. Чоловік живе не тільки хлібом, але і словом Божим, каже Божественний Спаситель. Се стверджує щоденний досвід. Гляньмо, як живуть ті, що ніколи, або дуже рідко слухають слово Боже, або ті, що цілими літами не були в церкві і слова Божого не чули. Як то у них звільна затрачується розумінне божих справ, забувається про висшу ціль в людському життю, тратиться всякий змисл і заінтересовання правдами віри, устає молитва, ведеться життя часто змислове, остається християнином тільки по метриці, насякається всякими ворожими вірі і церкві засадами, читається тільки лихі книжки і несвідомо пристається до ворогів Христа і всього того, що тільки натякає на релігію. Словом: ведеться життя — може й укрите перед світом — по найнижшим забаганкам тіла, а душа чорна і брудна аж пищить, щоб їй подати висшу духовну поживу. А молодь, що вже з природи рветься до ідеалів, до правди, добра і краси, чи може оставати без сего духового корму? Катехит, отець духовний, пастир своїх учнів, чи може не подати їм того корму, сеї страви? Як батько має природний обовязок подбати про корм, поживу для своїх дітий, так катехит мусить глядіти, щоб душі йому повірені діставали корм, хліб духовний і то не якийбудь, але смачний, добре випечений, поживний і стравний. І блажен раб, єгоже господин пришед, обращет сице творяща, каже Христос. А яка відвічальність чекає такого катехита, який подає сей хліб може добре недопечений, невикислий, лепкий, гіркий, нестравний? Що чекає такого, якого Господь побачить, що сю науку, яку він з неба приніс, яку як найбільший скарб переходує церков, яка вже не раз відновила лице землі, не подає шкільним дітям так, як треба, що ся молодь виходить з його ексорти ненасичена, голодна, бо в ній все і ніщо, а сам катехит не вмівби ще раз повторити те, про що на ексорті говорив. Не забуду ніколи тих слів, які на зїзді в справі реформи нашого середнього шкільництва в цвітні 1919 року в часі дебати: чи належить в гімназії обовязково всіх учити релігії, — висказав один з дуже поважних наших директорів: Якщо судитиби після того, як у мене в гімназії відбувається ексорта, то належить її цілком зі школи усунути, бо наш катехит прямо не вміє сказати доброї ексорти. Яке то сумне, а zarazом і болюче свідоцтво для того катехита! А Христос виразно каже: Іже научить... сей велій наречиться в царстві небеснім (Мат. V. 16). Тимто не можемо

легковажити собі свої справи, але зділати все те, що тільки є в нашій силі, щоби молодь дійсно діставала здорову і поживну духову страву.

Чогож отже потрібно, щоби ексорта стала справді середником релігійного виховання? По моему на се повинні зложитися отсі три чинники: 1) Особа катехита — або: хто говорить; 2) теми відповідні — або: про що говорить; 3) постійне придержування правил гомілетики — або: як говориться ексорту. Пригляньмося ближше всім тим трьом чинникам:

1. Особа катехита. Катехит повинен бути чоловік характерний, сильна індивідуальність, людина образована, потягаюча до себе молодь, чоловік світлий, розумний, битий не тільки докладно в своєму фаху, але й очитаний у світських предметах, обізнаний бодай з історією філософії — з всесвітньою літературою та з історією і літературою свого народу. Якщо не має отсих даних, краще, щоб не піднимався обовязків катехита. Молодь вічно на нас глядить, вона нас критикує, вона нас дуже влучно оцінює, більше чим ми сподіваємося. Учні нас підглядають — що так скажу — ві всім, до нас звертаються о пораду в різних квестіях, питають о розвязку всяких сумнівів. А як катехит *lux a non lucendo* — не знає що відповісти — і то добре відповісти, то вони звернуться куди инде, але тоді пропав його авторитет, пропав його вплив. Знаю позитивно, що в одній гімназії провідником молоді у всіх справах був професор природи, а не катехит, бо ученики його не любили, не мали довіря, але за те, який світогляд ширився між молодіжю — краще не згадувати. Дійшло до того, що в часі реколекційних наук перед великоднем молодь намагалася випукати з салі священника, що давав реколекції за те, що він трохи острійше п'янував їх поведення та промахи. Тому 2. катехит повинен бути добрим педагогом, обізнаним з найновішими методами навчання. Хай не встидається піти на лекції — особливо історії — своїх товаришів світських предметів, — хай прочитає кілька добрих педагогічних підручників (пр. Dr. Fr. Krus S. J.: *Zasadnicze zagadnienie pedagogiczne*, Warszawa, Księg. Szczepkowskiego 1914, — Ks. Podoleński S. J.: *Podręcznik pedagogiczny*, Kraków 1914, Wydawn. ks. Jezuitów, — Barelle-Huber: *Wskazówki pedagogiczne dla wychowawców w kat. zakładach* — Warszawa 1914. Księg. Szczepkowskiego. — X. Dr. Jan Cierniewski: *O nowożytną metodę nauczania religii* — Poznań — św. Wojciecha. — 1919. — A. Scherer: *Bibliothek für Prediger*, Jungmann: *Theorie für geistl. Beredsamkeit*, Schleiniger: *Die Bildung des jungen Predigers*. Keppler: *Homiletische Gedanken* — всьо у Гердера: Wien, Wolzeile 33), і всі твори педагогічні: Förster-a, щоб пізнав способи ведення молоді, насякненої всякого рода норовами і лихими навичками. 3. Катехит повинен бути чоловік людяний, веселої вдачі, усміхнений, для молоді при-

ступний, терпеливий, для себе суворий, для молоді виrozumий, в чуттєм, щоби зєднав собі довіря і серця молоді, щоби година релігії була для неї дійсно наймилішою, а ескорта горячо очікувана. Знаю факт, що ученики з I кл. гімн. виправили одного зі своїх товаришів до свого катехита з просьбою, щоби приходив до них на релігію, бодай три або чотири рази в тиждні, бо релігії їм найприємнійше вчитися. Значиться, катехит вмів дійсно заінтересувати молодь своїм предметом і зєднати собі молодь. — Зате гіпохондрик, тетрик, відлюдок, нервовий, неприступний, зарозумілий, гордун, підозріваючий молодь о все найгірше, занадто услужний директорови, що тільки прискаржує своїх вихованків, в гімназії нічого не вдіє; він скорше все попусує, а не направить, бо не буде „мамою“ для свого заведення, але всіми нелюбленою мачухою. 4. Катехит повинен бути добрим бесідником, або бодай стреміти до сього. Вправді не кождий має дар до того, та все таки вже старинні казали, що тільки *poëta nascitur, orator fit*. Тимто змаганне добре виголосити ескрту, з теплом і одушевленням і то за кождий раз, все буде мати добрі наслідки, а катехит таки багато набере вправи в реторичнім мистецтві, хочаби з природи не мав великих даних на доброго бесідника. 5. Катехит повинен бути людиною поправді побожною, щоби своїм життєм приватним і публичним стверджував ділами те, що голосив словами; людиною, про яку всі добре і з пошаною висказувалибися, бо хто не горить сам любовю Бога і Його законів, других до сего не загриє, ні не потягне, ні не олушевить. Висказ родичів до дитини: уважай, ти маєш в школі дуже чесного і порядного о. катехита, се справді муж божий, добрий Українець і характерний чоловік — се найкрасше свідоцтво про одного з наших катехитів — яке один з вельми поважаних наших громадян часто повторяв своїм синам-ученикам.

II. Теми до ескрти. Звичайно вже само зачало недільного евангенія, або апостола піддає нам відповідну тему. Не мають вони бути самі моралізуючі, але і догматичні — відповідні для молоді. Пр.: існування Бога з ладу, з окружаючого нас світа, безсмертність людської душі, вартість нашої душі, гріх тяжкий, найбільший ворог людської душі, воскресення мертвих, небо — мета всіх наших змагань, сповідь — духовна купіль, Евхаристія — духовий корм і т. и. Ні одного року не можна поминути двох-трьох ескрт на тему: особа Божественного Спасителя, Господа нашого Ісуса Христа. Його божеський характер, велич, доброта, Його поведення з фарисеями, з ворогами, з грішниками, Його діло відкуплення людства, Його божественна наука, чуда, притчі, нагорна проповідь, — яке те все чудове, й воно мусить потягнути і захопити молодь, яка вже з природи рветься до ідеалів (Пр. в нед. 2. вел. посту — поведення Христа супроти фарисеїв, або в 5. нед. вел. посту — поведення з Апо-

столами, де учить покори і хто великий в Його царстві). Глядім, як нині учать української літератури. Учень при розборі творів Шевченка, чи Франка, чи іншого письменника має не тільки зрозуміти саму думку твору, але пізнати всі найкрасші звороти, генезу твору, що автор мав на думці, в яку се прибрав форму, як в життю се примінити і т. д. А божественна стаття нашого Спасителя, Його по змозі вірно змальований характер — хочби так, як в 4 ому розділі: „Wieczory nad Lemanem”, чи не зелектризує нашу молодь? чи не натхне її найкрасшими постановами наслідувати Його в життю, та за превелику Його любов старатися відплатитися Йому щирою любовю? Христос побідив світ, не мечем — як найславніші полководці, яких руки обагрені кровю соток і тисяч людей, не огнем — як многі стратегіки, що здобуваючи ворожі краї чи міста, не лишили з них навіть каменя на камені, не філософічними творами, як многі старинні і модерні мудрці, яких твори не навернули навіть одної вулиці — але своїм словом, життєм, приміром, а сотки, тисячі і мільйони покинули всьо, пішли навіть на найстрашнішу смерть мучеників за Нього і Його справу. Такий висказ переконає всякого, що Христос є правдивим Богом, а Його церков, що як ніяка держава, чи інституція, чи діяльність — стоїть уже близько 2.000 літ — се дійсно діло Боже. Се факти, а *contra factum valet nullum argumentum*.

Часами скажім гомілію. Така нед. 11 по Сош. про прощення ураз — де євангельський пан дарує своєму довжникови десятки тисяч доларів, а довжник своєму товаришеви не хоче дарувати 100 сотиків, чи аж не проситься до сего? Тільки змалюймо того довжника як ученика, який за обиду може і не з повною свідомістю сказану носити в кишенях каміння — або під блюзою здоровенний патик, щоби піститися на своєму товаришеви, а побачимо, як молодь цікаво, з запертим віддихом буде нас слухати. Або в нед. 21. розбираючи притчу про сівача, поділім молодь на шість категорій: а) тих, що на них паде зерно божої правди чи світської науки — гейби на дорогу, — бо вони в школі вічно розсіяні, не уважають, читають якусь книжку, пишуть в часі викладу якусь задачу, бо до їх серця мають пруступ без розбору всякі впливи і засади (найгірший товариш, найплюгавіша книжка, часопись дуже масна); б) тих, що їх душа, гейби твердий камінь-опока, окрита тільки зверха тоненькою верствою ніби урожайної почви, а в прочім грубе лінивство, страшний егоїзм, лихі податки, — бо він собі з гори сказав, я математики абсолютно навчитися не всилі — історичної дати ніяким робом не з'ясує; в) тих, що на їх душу слово боже паде гейби в тернину, бо футбол, кіно, театр, танці, відчити, квестії соціальні, економічні, філософічні, політичні, немов колючки і галузки терневі не дають йому прийнятися; г) тих — що вчать, але мало талановиті, то лиш в 30; д) тих — що більше працьовиті і спосібні — тоді в 60;

е) таких — що дуже спосібні, а тоді одно зернятко при добрій праці — дає прибуток в сотеро. Коли так сю притчу заплікуємо, то побачимо, як кождий ученик буде уважати і міркувати, до якої категорії він належить. В одній гімназії два опікуни кляс і одна кляса просила навіть катехита, щоби в найблизшу неділю ту саму ексอร์ตу ще раз повторив. — В гомілії на нед. 33. можна дуже гарно виказати, як належить і як не належить молитися.

А саме: Христос підмічує у фарисея три ось такі моменти: а) тиснувся дуже наперед (щоби показатися), б) стояв гордо (крутиться, говорить з другими, як дзвонять, не клякає, а стоїть гордо, водить очима по цілій церкві, заглядає хто є, кланяється тим, на кім йому залежить), г) сама молитва (чиста хвальба, о нич не просить, не дякує, не перепрошує за гріхи). В митаря противно: а) стає коло порога (де є місце, не розглядається — забуває за світ і свої справи), б) осуджує сам себе (думає де він, перед ким стоїть, чого ту прийшов), г) молиться (побожно, з сокрушеним серцем, о річи для божої слави і своє спасенне). Гадаю, що молодь легко се затьмить, і як прийде до церкви, сейчас нагадає собі добру молитву митаря — і грішну фарисея. В неділю „о блуднім сині“ змалюймо перед учениками образ блудного сина, але ученика, а саме підчеркнім, як блудний син ходить до школи, не вчиться, пристає з лихими товаришами, що не ходять до школи, як вони його вчать: говорити неправду, красти, курити, пити алкоголь, співати погані пісні, малювати огидні образки ріжних нечистих гріхів (у клясах найвисших згадати обережно про онанію), як дістає зі всіх предметів третю клясу і як його виганяють зі всіх шкіл; як він шукає собі заняття і як він паде в найгірші пороки, та як з них потім двигается. Така ексорта — виголошена з вервою — мусить порушити учеників і отворити їм очи на не одну небезпеку — а zarazом подасть лік і вказівки, як ратуватися від душевної, а то і від фізичної загибелі.

Иншого року можна обговорити в ексортах пр.: Отче наш, після Штольца, Богородице Діво, 6 правд віри. Перед Різдом говорити на тему: Чого нас учить вифлеємська стайня: а) покори, б) погорди богацтва, г) де Христос — то хочби се була і стайня, там небо — без нього і палата — се стайня), Ісус-дитя: а) терпеливості, б) послуху, г) втікати перед Іродом гріхом), 3 царі, зізвезда, пастирі, Ангели, Марія і Йосиф. Перед великоднем пояснити належить услівя доброї сповіди, або страсти Христові — вибираючи події відповідні для молоді (пр. Юда — тип людини захланної на гроші — всі нинішні дефравданти і самовбийники), св. Петро (добрий, але хиткий характер — при помочі Божій вироблюється), Ірод (тип людини, що лежить в нечистім налозі, Хр. до нього не обіззався ні словом, бо був негідний того), Каяфа (крутій, вирафінований облудник), Пилат (лю-

дина без власного я — без переконань, всього боїться, нерішучий). По великодні надається дуже говорити ексорти про: Серце Христове, про Пр. Евхаристію (пр. розбірати книжочку о. Лежогубського: Христос між нами, або котребудь посланіє наших Пр. Єпископів, а є їх кілька — дуже добрих). — Часами треба сказати ексорту патріотичну: пр. на св. Димитрія — про Димитрієву суботу — (напад Татар на наші землі 1241 року, як то за віру і батьківщину боролись наші предки — і як за упокой їх душ тодішний митрополит wraz з єпископами установили поки світа і сонця поминальну суботу перед св. Димитрієм, бо князь Данило саме на св. Димитрія був тоді в Києві і на тім соборі вибірався до хана з поклоном), або в суботу перед Зеленими Святами — за тих всіх що лягли головами за красшу долю свого народу, (можна говорити на тему: *dulce et decorum pro patria mori*). Можна рівнож в одну з неділь обговорити тему, що таке правдивий патріотизм (сповняти точно і совісно свої обовязки та так поводитися, щоб своїм життям та ділами не принести ніколи ганьби своєму народови) і доказати його на життю Христа Спасителя і Святих (пр. св. Йосафата). — Правда, при оброблюванню отсих — висше наведених тем — треба часами таки добре напрацюватися — подумати і прочитати не одну книжку, але се оплатиться, бо з такої ексорти безпечно буде хосен, молодь чогось навчиться, порушиться її волю до ділання; по друге се наш святий обовязок, яко строїтелів тайн Христових, а св. Павло виразно каже: Горе мні, аще не благовісткую.

III. Як голосити ексорти? Ту, по моїй думці, належить навести бодай важнійші правила гомілетики, а справа буде ясна. 1. Перш усього треба до ексорти добре приготувитися. А як саме? Читати і читати, се річ конечна. А гомілетична література є вже і у нас досить поважна, а проче вичитувати у чужих. Катехит повинен набувати все нові книжки, бодай одну в кварталі. А звідки гроші? треба відложити все якийсь гріш, інтересуватися тим, що появляється доброго, і купувати. Перечитане з книжок треба собі записувати в якімсь зшитку і то в певнім порядку (азбуці), а в потребі будемо мати все під рукою. З початку треба цілу ексорту написати і вивчити добре на память, а згодом вистарчить уложити собі точки. 2. Перед самою ексортою просити Бога в короткій молитві о поміч і благословення, бо як каже св. Павло, ні сей, що сіє, ні той, що підливає, не має значіння, а Бог, що дає ріст. 3. Говорити коротко — від 15 до 20 хвиль. В часах електрики, літаків, телефонів все навикло до того, щоби не довго, тож і ексорта не може бути виймком. 4. Ніколи *ex abrupto* — хіба дійсно нагла потреба нас примушує до того, та і тоді — красше сказати ексорту, котру вже раз говорилося — *mutatis mutandis*, а не пускатися на судьбу щастя і не вміти потім найти в ексорті аминь — бо нагадається ще щось і завертається

знова до вже обговореної теми, а кінця годі найти. 5) Говорити популярно, приступно, короткими реченнями, щоби молодь нас розуміла. 6. Мова доконче мусить бути літературна, поодинокі вискази і наголос такий, який молодь чує на лекції рідної мови, а сего вчимося через читання наших новітніх літературних творів. 7. Виголошувати експорту інтересно, навязувати вічно до студентського життя, щоби учень відчував, що се про нього і до нього говориться, з одушевленням і теплом, щоби загріти і порушити волю. Якщо се можливо, то з катедри — з підвищеного місця — щоби бачити всіх перед собою; не монотонно, не тихо, не з криком, але з відповідною модуляцією голосу. 8. Не страшити вічно молодь пеклом, ні не представляти заєдно Бога, як такого, мо чигає тільки на нас, щоби за найменшу дурницю вкинути нас в пекло. Не порушувати справ личних, ні квестий, які молодь мало обходять, а мати виключно славу Божу і спасінне душі на меті. 9. Нехай в експорті ніколи не бракує доброго приміру з життя, чи історії — найкрасше, якби так з нашої рідної, часами з читанки кляс нормальних, або з якої збірки примірів. (Scherer, Spirago Exempellexikon у Herdera в Відни, або ks. Makłowicz Kołomyja), ut veritas pateat (св. Августин). 10. Добра се річ піти послухати екпорти якогось катехита, або якого доброгоповідника, а що по більших містах не тяжко. 11. В часі говорення не замикає очий, не бавитися якимсь предметом (пр. годинником, олівцем), але глядіти на молодь. Не висказуватися про нікого згїрдно пр.: якийсь там Драгоманів, Дрепер, бо можна мати з сеї причини великі неприємности. Що до поезії, то добре ту і там зачитувати якогось поважного письменника, але не за багато і не за довгі виїмки. Одним словом експорта хай буде вірною відбиткою слів св. Павла: обличи, запрети, умоли со всяким долготерпінем і ученієм. Якщо така буде експорта, певно стане вона неабияким середником релігійного виховання, а користь з неї буде велика.

На прикінці насувається ще питання, що діяти тоді, коли мимо всіх наших заходів, праці і молитви спостерігаємо у молоді все таки промахи і блуди, бачимо, що не всі йдуть за Христом, не всі ступають шляхом Його заповідей, а може, що деякі ставлять прямо опір нашому діланню, що здорове зерно божої правди не приймається в їхніх серцях? Замість простої відповіді прошу ще хвилину послухати отакого приміру: Ковальський майстер працює над виробом залізної штаби. Ось вона майже готова. Та з великим переляком добачує наш майстер, що на штабі показується риса. „Може се спричинити втрату життя людини“ — подумав наш робітник — „штаба не добре викінчена“, і забирається наново до роботи. Кладає штабу ще раз в огонь, а потім так довго її перековує, поки риса не зникла. Сеї роботи коваля ніхто не запримітив, тільки його Ангел сторож, що

вельми тішитися його солідністю. По часі ужито тої штаби до будови мосту. Вона найшлася якраз над найбільшою глибиною ріки. І ось тим мостом переїжджає залізничий поїзд. Цілий міст дрожить під його тягарем. Наша штаба гнеться дещо, та не пукла, бо коваль її міцно перекував. Сим робом уратувалося життя неодної людини, бо поїзд перейшов ціло. Та коваль довідується про це аж в годину смерті і то від свого Ангела сторожа. — Молодь, яку ми виховуємо, се немов та штаба в руках майстра коваля. Помимо нашої зусильної праці вона виказує часами значні риси, а то і проступки в своєму моральному діланню чи поведенню. Та ми перекуймо її при всякій нагоді, неустанно в огні Божої любови, в страсі Його святих законів, а будьмо певні, що імена всіх тих, які на довгому життєвому мості під тягарем ріжних покус, пристрастий і світових принад не зломилися, але ще багато другим, яким доля судила жити разом з ними, вратували духове життя, будуть в годині смерті почислені на наш рахунок — як нагорода за совісне душпастирство в школі.

О. НЕВІДОМИЙ.

3 переказів перемиської Епархії.

„Такі мої всі“.

На львівськiм Синоді найживішу участь брали Отці з перемиської Епархії. Їх займало ділово кожне предложення просинодальної (метрополітальної) комісії: многі з тих предложень підпадали в комісіях строгій критиці головнo з боку Перемишляків, і або упадали зовсім яко для Церкви маловартні, її духови противні, або зістали значно змодифіковані, щоби вийшли на справдішне добро нашої гр. кат. Церкви, при чім не обійшлося без завзятої закулісової борби з Отцями з других епархій, з котрих деякі були лише синодальними статистами, без власної здорової думки і волі. Критичну діяльність Отців Перемишляків завважав і делегат Римського Престола, мс. Чіяска, виражаючися до їх Єпископа, пок. Пелеша: Твої „гірняки (montani) дуже образовані, але і дуже уперті“; — на що Єпископ відповів: „такі мої всі!“

Ті вискази, зроблені за метрополітальним столом, стали Отцям відомі в тім самім дні, і очевидно се піднесло на Синоді прeстiж Перемишляків. Але по стiльки літах можна вже розібрати: чи пок. Еп. Пелеш висказом о священниках своєї епархії лише чванився, чи сказав правду?

На се маємо мотивовані докази в самім складі Отців з перемиської Епархії. З вибору Єпископа ввійшло в Синод число з усіх епархій найменше, але ате личности в клирі найенергічніші, знані з незвичайних в церковнім обсягу діл, маючі повне довіря клиру, нераз опоненти самому Єписко-

пови, де зайшла (рідка впрочім) потреба. Про них він знав, що ними руководить виключно совісна дбалість о добро Церкви і її Єпископа. З вибору капітули ввійшли в синод мужі рішучі, посадаючи повне довіря клиру. З вибору самого клиру (деканатами) вийшли узнані найчільніші личности, зобов'язані надто попередю повзятими директивами синодальної праці і бачности. Доктори Богословія врешті з сеї Епархії, хоч службово відорвані від зв'язи з епархіяльним клиром, не спроневірилися інтересам тогож клиру, а обстоювали горячо законні права гр-кат. Церкви, її клиру і її вірних, навіть всупереч практиці латинян.

Такий склад синодальних Отців могла дати перемиська Епархія тому, що в ній яко на пограничю обох обрядів виробився протягом століть тип своїй східній Церкві до пожертви вірного, до упертости чуйного жовніра, що важиться і далекому від себе командантови давати осторогу: се, що Ти захотів, є виломом в нашої твердині, я на сє не можу мовчати, мої браття зворохобляться проти мене і тебе... І розважний командант цинить таку упертість основану на знанню місцевих обставин і на обопільній вірности одній справі, і радіє, якщо по совісти можна сказати: такі, що обслуговують і сторожать віддану мені область, є мої всі!

Се є переказ недавної ще давнини. Чи і днесь, за прикладом тамтих, ми такі? характерні всі? Бо лише тоді буде обезнека, *ne salus Ecclesiae detrimentum capiat...*

Перекази про Єпископа Рилла.

1. Заборона вступу в катедральну церков.

В кругах давного перемиського міщанства 60. років минулого століття оповідано таке:

За Марії Тереси дано на Єпископа в Перемишли о. Рилла з Холму, вихованка тодішних Василіян, ворожо настроєного до білого клиру. Про нього йшла чутка, що він має златиншити нашу, руську віру. Міщанство вкололо се тяжко; декого з наших священників наші питали, всі стискали раменами. Питали: а постоїте за нашу віру? — Постоїмо всі, відказали наші. — То приходіть перед церков, коли буде визначений день на перший вступ нового Єпископа до церкви.

Той день прийшов. Перед церквою зібралася тьма міщан і хлопів з близьких сіл. І священників зіхалося стільки, як ніколи, а найстарші при самих дверях. Приїхав новий Єпископ. А наїд збитою лавою не розступається, до церкви не пускає, зчиняє галас. На силу гайдуки зробили перехід. Єпископ висів з карити, вбрався в ризи, і з жезлом у руці іде до церкви. Та священники не уступаються, а двері церкви замкнені. Тоді виступає один з найстарших, а в нього

в руці таця, а на ній церковні ключі, і каже: Про Вас, Преосвящений, прийшла до нас чутка, що Ви маєте намір переіначити нашу грецьку віру на латинство. Ось ключі до сеї катебри. Але вона зачинена, і вхід до неї стереже той клир і той нарід. Я не можу віддати Вам сих ключів, поки на Хрест св. не присягнете перед клиром і народом, що нашу грецьку віру все будете у всім заховувати і боронити і не вводити жадних латинських практик, які можуть бути добрі, але не для нас.

Епископ присяг. Тоді той, що говорив, озвався: Ви священики і ти, народе, чули присягу. Чи пустити Епископа до катебри? І всі озвалися: Слава Богу! Пустити, пустити!

Так мав відбутися після оповідання синів, або внуків тодішнього перемиського міщанства з передмістя Вільче, котрого стара дерев'яна церков була тоді катедрою Епископа, — перший вступ Еп. Рилла до сеї катебри.

2. Пригода з оплатком.

Мимо присяги якщо вона була дійсним фактом при інтронізації еп. Рилла, тойже таки не позбувся спокус на ввождення латинства в гр.-кат. обряд. Одною з таких спокус було касовання агнця, а заводження оплатка до Служби Божої.

В катедрі мусіли священики піддатися примусови Епископа, бо він був дуже мстивий. Але сей примус трівав коротко, завдяки одному випадкови. В одно велике свято целебрував в присутности Епископа один з крилошан, очевидно на оплатку. В часі великого входу, коли чаша і дискос з оплатком урочисто переноситься з жертвенника на олтар, напав целебранта кашель; при його подмуху фуркнув оплаток з дискаса і впав на землю. Всі в церкві заворушилися, озвалися кличі: сам Бог противиться оплаткови в нашій Церкві!

Службу Божу перервано; постаранося о просфору, відправлено наново проскомидію з агнцем; повторено великий вхід, і від того часу спокуса до оплатка устала.

3. Був Шумлянський — не шумів...

Особистість Епископа Рилла була визначна ще і тим, що був се чоловік неприступний, безгранично зарозумілий і гордий, несправедливий і мстивий. Таким бодай представляє його традиція. Після шематизму був він перемиським Епископом від 1780 до 1793. р.; аж надто довгий час, щоби записатися в пам'яті клиру.

І в сій пам'яті записала його дійсно ось яка приповідка:

Був Шумлянський — не шумів;

Був Шептицький — не шипів;

І ти, Рилло — не рий!

Якщо про всіх дальших його наслідників на перемиській престолі є в історії Церкви, в клирі, а врешті і в перемиській катедрі якась почесна бодай згадка, про Епископа Рилла історія мовчить. А час його єпископства припадає саме в перші роки австрійського режиму, в час сприятливіших відносин сего режиму до гр.-кат. Церкви, її Епархії і її вірних, в час горячих заходів його попередника Атаназія Шептицького і його наслідника Антонія Ангеловича о зноснійшу долю для сеї Церкви. Чи справді ся доля була для нього так байдужна, так чужа його поглядам, як се переказує традиція?

Його тіло спочиває в криптах теперішньої катедри. І тут десь в 40-45 роках минулого століття не минула його міщанська погорда. Оповідано в тих кругах: що міщанські дівчата, впушені церковною прислугою в підземелля, віднайшли домовину покійника і повторювали в горі наведену приповідку.

Нові книжки.

О. Теодор Савойка: Гомілійні науки на неділі (на зачалах апостолів). Жовква 1924. Стр. 464. Ціна ? Поручаємо П. Т. Отцям душпастирям серію сих нових проповідей звісного й ціненого автора. Рецензію подамо пійнійше.

Календар Місіонара на р. 1925. Річник XXII. Стр. 152. Вінета на окладинці прегарна. Зміст ріжнородний. Закинути би сьому змістови хиба тільки се, що забогато місця в ньому займає „Блудний Син“ (біблійна драма в п'ятих відслонах) — марна собі „драма“. Всеж таки — з огляду на цілий зміст — календар гідний, щоби його поручити.

Гарійл Костельник: Великі люди з біблійного музею, оповідання під теперішню й усяку пору. Львів 1925. Стр. 163. Ціна 3 зл. Видано тільки мале число примірників (500), тому хто бажає мати сю книжечку, повинен поспішитися із замовленням.

Проф. І. Огієнко: Наголос чужих слів в українській літературній мові. Стр. 10.

„*Цікаві оповідання*“ видання Марійського Товариства Молоді. Виходить книжечкамн що місяця. Кожда книжечка обіймає около 150 сторін друку на трівкім, гарнім, передвоєнним папері. Гарна, легка форма цих незвичайно цікавих оповідань, приковує до себе увагу дівтори та щіпліює в їхні серця здорові засади моралі. Своїм змістом ці оповідання не тільки вказують дівторі на високі ідеали виплекані під впливом благодатних лучів християнської віри, але заохочують до їх наслідування в щоденнім життю.

В приступний для діточого ума спосіб, лучать вони „теорію“ з „практикою“, подаючи дівторі на примірах, схо-

плених з їхнього життя вказівки, як належить при всякій нагоді використати та приноровити в практиці ті засади віри та моралі, які їй подається вже то в школі, вже то в церкві.

О. катехити та парохі повинні справді сердечно повитати появу цих „Оповідань“, які в немалій мірі улекшують їхню працю над виплеканням в діточих душах високих чеснот християнського життя. Даючи в руки дітвори ці оповідання, поширюють вони свій вплив поза проповідницю, чи шкільну салю.

о. Н.

Жертва дитини (Ф. Й. Фінн.) з англійського: *Іван Бідний*. Жовква 1924. Як антидот на гіршачу, неморальну, навіть протирелігійну літературу, яка чимраз більше поширюється в кругах середньо-шкільної молоді, видає Марійське Т-во у Львові бібліотеку католицького напрямку п. н. „Цікаві оповідання“.

Що досі вийшло, се — перекладні оповідання з чужих літератур. Кожному поклонникови правди радіти б над сим явищем, бо вже давно відчувано в нас потребу такої літератури для dorостаючої молоді.

Та на жаль декотрі з перших випусків сеї бібліотеки не піднесені до такої рівні, щоби могли виповнити достачі і потреби нашої христ.-кат. літератури.

От, хочби: „Жертва дитини“. (Оповідання основане на американському життю.)

Банкір Мертон, атеїст, вириває і з душі своєї дружини віру в Бога, однак донечку посилає в монастирську школу. Незвичайно розумна, а як ангел чиста, дитинка своїм життям і смертю ввєднює в Бога ласку навернення для родичів.

Фабула гарна, але її переведення — пожалься Боже!

Якийсь Іван Бідний (знать псевдонім) є або Англієм, який шойно вчиться вкраїнської граматики, або є Українцем, який трохи десь привчився кухонної англійщини і мав відвагу взятися до перекладу сего оповідання.

Бєсїда книжечки се мішанина літературної мови з борщівським діалектом. Перекладчик зовсім не знає духа нашої милозвучної мови, а від граматичних і стилістичних похибок в книжечці аж кишить. В слід за сим вийшов переклад невироблений, невдатний, а місцями незрозумілий.

Для ілюстрації один — другий примір.

На ст. 11. читаємо:

„Як лише увійшла донечка до кімнати, привиталася сердечно з батьком, опісля кинулася в обійми пані Мертон, а ця знов пригорнула її до серця на взір усіх любячих материй, що як думаю походить ще з часів матери Еви.“

Що се має означати сей останний член періоду?

Або на 10. ст.:

— „Таке то подібне до моєї малої дівчинки“ — говорила мати і все пестила Аду і боролася з тим немилим почуттям, якого дізнавала завсіди підчас такої розмови з донькою, тимбільше прикрійше, що не вміла здати собі з нього справи“.

Або на 51. ст.:

„по словам кардинала Менінга простенький ум дитини податливіший для зрозуміння об'явленої Правди, як уми філософів та сумнівників, засліплений і звужений безглуздом і упертим сумнівом.“

Чий ум засліплений і „звужений“?

Така то плутанина часто переплутується в бігу оподання.

Хибна складня речень, архаїзми, провінціалізми, тожоння, відсутність розділових знаків, або невміле їх кладення (пр. в повних реченнях) і другі правописні хиби являються майже на кожній сторінці.

Автор невміло достроюючись до надніпрянщини зовсім виєлімінував „в“, а заступив його через „у“.

Отже; „любили **у** цім“, „мамця **у**шила“, „пізнаєте **у**же“ і т. д.

Одним словом — з мови переводу вийшла така тарабанщина, якої не дарується і учневи І. кл. гімн.

Звертаємо увагу шановних видавців, яких добрі наміри і труди вповні узнаємо, що так невмілим обробленням книжочок шкодиться ідеї „Цікавих оповідань“ тай обнижується престиж самого видавництва.

Великий Інформаційний Календар „Друкар“ на 1925 рік. Видання Кооперативи „Друкар“ у Львові. Ціна 3 зол. Календар чисто **інформаційний** і тому можемо поручити його нашим Читачам, тим більше, що знаходиться в ньому інформації, потрібні кожному в щоденному життю.

ВСЯЧИНА.

Теперішні конгрегації, трибунали і канцелярії Апостольського Престола. Крім колегії кардиналів є І. конгрегації. 1) Congregatio S. Officii, давніша звана Congreg. Romanae et Universalis Inquisitionis, заведена 1542 р. через П. Петра III., найважніша з конгрегацій, бо до неї належить нпр. охорона науки кат. о вірі і обичаях, рішення в справах віри, — для того префектом її є Св Отець. 2) Congregatio consistorialis, заведена 1587 через П. Сикста V., до котрої належать нпр. приготування справ на „консисторію“ основання і обсадження єпископств. Префектом її є рівнож Св. Отець. 3) Congregatio de disciplina Sacramentorum (в скороченню Congr. de Sacram.) наново через П. Пія X. 1908 р. заведена. 4) Congr. Concilii Tridentini, зав. 1564 через П. Пія.

5) Congr. de Religiosis vel negotiis religiosorum sodalium prae-posita. 6) Congr. de propaganda fide — засн. 1622 р. через П. Григорія XV. — є ще й тепер найвищою властю для місійних країв. 7) Congr. sacrorum rituum. 8) Congr. caeremonialis. 9) Congr. pro negotiis eccles. extraordinariis — заснована 1793, зреорганізована 1814 р. 10) Congr. de Seminariis et Studiorum Universitatibus, основ. 1587, зреорганізована 1824 і остаточно 1915 через П. Венедикта XV. 11) Congr. pro ecclesia orientali, засн. 1917 через П. Венедикта XV. 12) Congr. rev. fabricae St. Petri. II. Суди (трибунали) 1) Sacra Poenitentiaria. 2) Sacra Rota Romana. 3) Signatura Apostolica. Пенітенціярія має справи pro foro interno, Rota pro foro externo. III. Уряди або канцелярії (officia): 1) Cancellaria Apostolica — видає нпр. папські буллі при важних справах. 2) Dataria Apost. — менші справи має. 3) Camera Apost. — заряд маєтків. 4) Secretaria status — префект кардинал є в одній особі і міністром державним (Staatssekretär) і міністром закордонних справ. IV. Комісії. 1) Комісія для біблійних студій засн. П. Львом XIII. 1902 р. 2) Комісії для інтерпретації нового церковного кодексу засн. 1917 П. Венедиктом XV. 3) Комісія в справі ревізії і поправки Вульгати.

(Подано після Taschenkalendär und Kirchl. statist. Jahrbuch für den kathol. Klerus 1925 Regensburg—Verlagsanstalt vorm. Manz — зложив о. юс. Ганкевич.)

Занепад царгородського патріярхату. Часописи принесли вістку, що головою православної церкви має стати югославянський король Олександр на місце російського царя. Ніхто на світі не маниться надією, що сей факт буде мати якийсь вплив на дальшу судьбу сеї церкви та спинить її розвал, який найяркіше виступив в „центрі і огнищі православія“ — в царгородським патріярхаті.

Ще в Льозані домагалася турецька делегація перенесення патріярха з Царгороду. З огляду на Греків воліли побідні держави не торкати патріярха, але полишено йому лиш управу церкви і виключно релігійні діла, а віднято йому політичні, громадянські і адміністраційні функції.

Фанар морально розкладається, тратить свій престиж. Від початку сего року ведеться соблазняюча боротьба між трома патріярхами. Патріярхом був мелетій, що з огляду на своє становище удержував взаємини з ангорським правительством і через те визвав негодованне Греків. Галатські Греки вдерлися в Фанар, усунули і вигнали патріярха. набили всіх єпископів і вибрали нового патріярха Григорія VII., який саме щойно вмер,

Єпископ Евтимій, виклятий Мелетієм, а піддержуваний турецькими властями, виступив тоді проти Григорія, оголосив себе царгородським патріярхом і головою церкви, та обіцяв правительству замирити Греків і вести угодову політику.

Григорій підняв борбу проти свого суперника, прилюдно в часописах закинув йому многи злочини, змалював його зрадником свого народу і турецьким підлизнем. Опісля віддано сей спір до порішення світському суду, і усунений патріярх Мелетій старається при помочи турецьких властей відзискати престиж, відобраний йому силою. Борба трох претендентів до патріяршого престолу та тяганина по судах не скінчилася аж до смерті Григорія. Се визвало загальне негодовання та соблазнъ вірних і так підорвало повагу і значіння патріярха, що його перенесення з Царгороду не стрінулоби великого опору Греків і їх покровителів-французів.

Підносимо сей сумний факт тому, бо правлячі круги бажають зробити саме царгородського патріярха головою православної української церкви в Польщі.

Конкордат. Як довідуємося з достовірного жерела, справа конкордату в Польщі не є ще така близька поладженню, як про се доносили польські часописи. Певна річ, що Рим боронить католицьку церкву й духовенство в Польщі, й енергічно противиться забаганкам польського правительства, якого ціли були виложені в часописах.

Повідомлення. Виділ Т-ва св. Ап. Павла у Львові повідомляє, що Ініціативний Виділ Кружка ім. св. Йосафата в поморянськім деканаті перестав існувати як кружкова централія, а відтепер функціонуватиме як Кружок Т-ва св. Ап. Павла в поморян. деканаті. Весь організаційний доробок переходить на власність Т-ва св. Ап. Павла у Львові. Отся зміна є вислідом розуміння, що наше духовенство не повинно розбивати себе на різні організаційні Т-ва, але згуртуватися в Краєвому Т-ві св. Ап. Павла.

В справі ювілейної подорожі до Риму. Наша інформація (подана в попередньому числі „Ниви“) про відложення сеї подорожі наосінь 1925 р. показалася **неправдивою**. Ювілейна подорож відбудеться **весною 1925**.

Загальні Збори церковної кооперативи „Достава“ відбулися у Львові дня 17. грудня с. р. Хоч нинішній час є для торговельного світа дуже тяжкий, однак вислід діяльності „Достави“ показався вдоволяючий. Наслідком того призначено з чистого зиску, крім звичайних датків на різні культурні і гуманітарні цілі, ще поважну квоту на фонд священних вдовиць і сиріт у всіх трох епархіях. Найважнішою справою, яку на зборах піднесено була потреба більшого оборотового капіталу. Товар, особливо заграничний, сильно подорожив, а в додатку мусить бути з гори оплачений. Щоби удержати його в відповідній кількості і дати сторонам більший вибір, треба отже мати дуже великого гроша. Тому ухвалено відкликатись до всех Духовенства, щоби задля церковної справи само вступало в члени і вписувало в „Доставу“ також всі церкви, і тим способом збільшило оборотовий капітал. Як членський уділ назначені 10 зол., а для нових членів ще 1 зол. вписового. — В дирекцію входять: о. Василь Лициняк, інж Савойка і о. Николай Галаянт.

Зміст XIX. річника „Ниви“ (1924 р.).

Редакційні статті: З новим роком, стр. 1—2 (ч. I.); До відома, стр. 41—42 (ч. II.—III.); Новий єпископ для американських Українців, 145—146 (V.—VI.); Нова ера в життю мукачівської єпархії, 209—211 (VII.—VIII.); Нерозважні здогади, 293—294 (IX.); Преосвящ. Йосиф, Луцький єпископ, львівським суфраганом, 325—326 (X.—XI.); Час ділати, 389—390 (XII.).

Статті авторів:

О. М. А.: Під розвагу духовенству Ліського деканату і всьому духовенству, 310—320 (IX.).

о. Роман Берест: Як уладити місію, 78—83 (II.—III.).

о. С. Біленький: Пляни науки релігії в народних школах, 18—21 (I.), 70—75 (II.—III.), 182—187 (V.—VI.), 334—338 (X.—XI.).

Еп. Й. Боцян: Великий Ювілей, 1—13 (I.).

о. Др. Галущинський ЧСВВ.: Послання св. Ап. Павла, 26—29 (I.), 65—69 (II.—III.).

Домет: Причина браку однообразности в наших богослуженнях, 21—26 (I.), 51—53 (II.—III.); Дещо із богослужебних обрядів, 92—94 (II.—III.), 128—133 (IV.).

Свящ. З.: Кілька уваг у справі уряджування місій, 321—322 (IX.).

Др. У. Карпюк: Іреністи, 250—253 (VII.—VIII.).

о. Ст. Ковалів: Наука св. Томи з Аквіну, 245—250 (VII.—VIII.).

о. Ол. Коренець: На поміч браттям у Боснії, 277—278 (VII.—VIII.).

о. Др. Гавр. Костельник: Доля Уннії, 13—15 (I.), 42—51 (II.—III.), 300—308 (IX.); Сотворення, 68—76 (II.—III.), 175—182 (V.—VI.), 221—232 (VI.—VII.); „Віз і перевіз“, 257—268 (VII.—VIII.); Лист до о. крил. В., 189—193 (V.—VI.).

о. Др. Г. Костельник і о. Др. В. Лаба: *Respice finem*, 110—128 (IV.).

О. Кучкуда: Проект розвязки проблеми АЕпарх. вдов. сиріт. фонду, 362—364 (X.—XI.).

о. Др. Я. Левицький: З приводу Загальн. Зборів „Проміти“, 90—91 (II.—III.); Церква й державний устрій, 169—172 (V.—VI.).

о. В. Лицняк: Доля вдів і сиріт по священниках, 330—334 (X.—XI.).

М. С.: Жонатий священник у відповідь нежонатому на його письмо п. з. „Жонатий клир а безженство клиру“, 338—359 (X.—XI.).

о. *Др. Масцях*: Дещо про автокефальні церкви, 172—175 (V.—VI.).

П. Павлюк і К. Лаврінович: Почаївський монастир, 232—245 (VII.—VIII.).

о. *І. Рудович*: Мученича смерть св. Йосафата..., 54—65 (II.—III.), 136—138 (IV.), 146—153 (V.—VI.), 211—216 (VII.—VIII.); Памяти Праведного (спомини по бл. п. о. пралаті Ізид. Дольницькім), 106—108 (IV.); Проект плану до науки релігії в учитель. семінаріях, 274—277 (VII.—VIII.); Перед 25-ти роками 394—402 (XII.); Перше й зразкове св. Йосафатівське свято, 82—84 (II.—III.).

о. *Др. Сліпий*: Св. Тома і теологія Сходу, 391—393 (XII.).

о. *Й. Смеречинський*: * * *, 312—319 (IX.).

о. *А. Солодуч*: Католицизм і протестантизм, 15—18 (I.).

о. *Др. Тарнавський*: Наша оборона, 153—169 (V.—VI.), 216—227 (VII.—VIII.).

о. *Др. Фіголь*: Експорта як середник виховання 402—411 (XII.).

о. *П. Хомин*: Уніоністичний конгрес на Велеграді, 312—316. (IX.).

о. *Клим Шептицький*: Про значіння св. Йосафата..., 294—300 (IX.), 327—330 (X.—XI.).

о. *Ігн. Юхнович*: Доля організації гр.-кат. духовенства скільського повіту, 298—274 (VII.—VIII.).

Місії, 278—281 (VII.—VIII.), 364—375 (X.—XI.) **Дописи з деканатів**, 133—135 (IV.), 194—196 (V.—VI.), 281—285 (VII.—VIII.). **Звіти зі Загальних Зборів Т-ва Ап. Павла**, 253—256 (VII.—VIII.), вдовичо-сирітського фонду львівської АЕпархії, 359—360 (X.—XI.). **Некрольоги**, 29—32 (I.), 193—194 (V.—VI.). **Ювілейна подорож до Риму** (поклик), 360—361 (X.—XI.). **Зі світа. Нові книжки. Всячина.**

*

Гомілетична частина.

о. *Др. Рудольф Горски* (в перекладі о. Плятона Картинського): Богач і Лазар (шість проповідей на великий піст), стр. 10—24 (II.—III.), 28—32 (IV.), 33—43 (V.—VI.).

о. *А. Галандюк*: Дві науки на май, 25—28 (IV.).

о. *Ст. Ковалів*: Привітання парохіян 7—8 (I.), 9—10 (II.—III.).

Тома Ксенікепульос (переклав еп. О. Б.): Похвальна промова про св. свящм. Йосафата, 1—6 (I.).

о. *Др. Г. Костельник*: Начерк проповіді на XI. неділю по Сош. св. Духа, 47—48 (V.—VI.).

о. *Василь Навроцький*: Парохіяльні реколекції (шість проповідей), 49—56 (IX.), 57—64 (X.—XI.), 65—72 (XII.).

ГОМІЛЕТИЧНА ЧАСТИНА.

о. Василь Навроцький.

V. Наука: О пеклі.

(Докінчення).

Щож то є *вічність*? Каїн вбив брата Авля тому 6.000 літ, Юда продав Христа і повісився тому 1900 років — і від того часу мучаться в пеклі — а тих 6.000 чи 1900 літ, то лиш початок вічності Бо вічність є без кінця... Як сонце заходить у вечір і настане ніч, то ми знаємо і сподіваємося, що воно на другий день зійде і буде день. А там зайшло сонце — надія раз на завсіди... Якби наша земля ціла перемінилася в пісок і що мільон років прилітавби птах і брав в дзюб одно зеренце піску і так носив та носив, то правда, довго, довго носивби, заки би цілу землю переніс на друге місце, а прецінь колись бувби і тому кінець. А вічності не буде ніколи кінця... То задасть осудженому найбільше терпіння, бо не має сподівання, щоби то колись скінчилося, щоби звідтам видобувся.

І то буде його найбільша мука. Буде проклинати ту годину, в якій народився, ту землю, що по ній ходив, ті сотворіння, що їх уживав; буде проклинати святих, ангелів, навіть самого Бога!

Не зазнасть одначе потіх... іно біль, що так легко міг уживати щастя в Бозі, а тепер на віки відкинений!

Мої дорогі! Пекло — то ще одна вічна правда, що її нам розважувати треба. Треба пам'ятати на неї все, а особливо пригадати собі тоді, як діявол кусить, коли находити покуса або грішне пожадання загорить в серцю.

Св. пустельник Мартиніян вів довгі вже літа святе життя. Раз наслав на нього сатана безсоромну невісту, щоби його звела. Святий лишив її в печері, а сам мовчки вийшов надвір, наносив сухого дерева, розпалив вогонь і всадив обі ноги в огонь. З великого болю почав голосно кричати. Вибігла з печери невіста і що узріла? Отсе пустельник лежав на землі з попеченими ногами і жалісно стогнав. А до невісти сказав: Я хотів спробувати, заки зійду з тобою на дорогу до пекла, чи буду міг знести пекольні муки. — Ся подія так зворушила невісту, що навернулася і вмерла як свята.

М. Д. Роздумайте собі добре ту правду про Божу справедливість і її вічну кару, та за свої возьміть собі ті важні і гарні слова, які висказав св. Бернард: Сходи часто за життя до пекла, аби ти не мусів зійти там по смерті.

Сі наші духовні вправи, сі реколекційні науки добігають до кінця. Вже лиш 1 наука ще буде. Тих 5 правд Божих,

що ми їх розважували: о наших вічних призначенню, о грісі, о смерті, о суді Божім і о пеклі — се 5 голосів милосердя Божого. Ними кличе до нас Бог і каже: отворіть мені серця!

Шеста і остання наука буде о добрій сповіди. Пополудни будуть слухати св. сповіди запрошені сусідські священики.

Щобиж ті наші духовні вправи дали Боже жниво, щоби приєднали для Христа як найбільше душ, щоби як найбільше вас добре висповідалося і освятилося, прошу вас о молитву на то намірення в дома, а і тут вже змовимо собі побожно Отче наш... Богородице Діво... Амінь.

VI. Наука. О покаянню.

Покайте ся, приближи бо ся царство небесное. (Мат. 4. 17.).

Для чоловіка, що хочби лиш раз тяжко згрішив, нема иншого способу позбутися гріха, лише через покаяння. І тому *о покаянню* буде нинішня наука.

Коли св. Йоан Хреститель зачав проповідувати над Йорданом, щоби приготувати дорогу для воплощеного Бога, всі були цікаві, від чого зачне науку. Се-ж останній пророк Божий на землі. По ньому має прийти і учити вже сам Бог. Всі ждали, яке то буде останнє пророче слово, що має приготувати путь Господеви. А він станув над Йорданом, немов на межі обох завітів і промовив до народу: „*Покайтеся, бо приблизилося царство небесне!*“ (Мат. 3. 2).

По Йоані виступив з наукою Божий Син Христос. Немов з запертим від очікування віддыхом чекав світ на Його слово. Се вже не пророк і не чоловік! То сам Бог, вічна Правда, промовить до людей. Якеж буде його перше слово? Від чого зачне? „*Покайтеся, бо наблизилося царство небесне!*“ (Мат. 4. 17.). Отсе були перші слова Ісуса.

По вознесенню Іс. Христа на небо учили дальше Апостоли. Перший раз виступили з наукою в день Зелених Свят, коли св. Дух зійшов на них, просвітив їх і научив всеї правди. Перший виступив св. Ап. Петро і промовив: „*Покайтеся і кійждо Вас да креститься во имя Ісуса Христа*“ (Діянія II, 38).

Таких висказів повно в св. Письмі, а я навів лиш найважніші, щоби переконати Вас о потребі покаяння. — І ті всі реколекційні науки — се лиш приготування до покаяння, а само покаяння се найважніша часть реколекцій. Хто з Вас вислухав всі науки, а не покався, той гріха не знищив і душі не вратує.

Щож се таке покаяння? Се ніщо инше, лише добра сповідь. Як її добре відбути, ви се знаєте, бо про ніщо

инше так часто не проповідується, як про св. сповідь. Ви-ж знаєте, що насамперед треба обрахувати свої гріхи і про кожний сказати, кілька разів, або як часто ви його допустилися, — треба каятися, то зн. за гріхи жалувати з надприродних причин, — опісля постановити поправу, то зн. мати рішучу волю радше вмерти, як допуститися гріха, — а вкінці сповнити покуту, наложену священником. А як хто має на совісті кривду, мусить її направити, а хто гнівається, мусить перепроситися.

Чого найбільше бракує в наших сповідях, то якраз того *жалю* сердечного. Коби ми могли мати такі очі, щоби вмili вглянути в душу тих, що відходять від сповідальниці, то ми побачили би, що найбільше відходить так само або ще гірше обтяжених гріхами, як перед сповідю, — через брак жалю.

Тому о потребі жалю розважмо собі дещо, о тім: *який має бути жаль і що жаль є конечно потрібний.*

Який жеж має бути жаль? Дехто може подумає собі, що треба рясних сліз, плачу, або що треба рвати на собі волосся, попадати в розпуку? Ні, треба жалю в душі, жалю *внутрішнього*, такого жалю, що є болем душі і серця та обридженням гріха. Треба жалю *за всі гріхи* і жалю *надприродного*.

Що се таке жаль внутрішній, то я вже сказав; що таке жаль за всі гріхи, то се кожний розуміє; а що жаль надприродний, ізза надприродних причин, се я вам виясню ось на яким прикладі:

Отець мав 3 синів і в неділю післав їх до церкви на Службу Божу. Хлопці вийшли з хати, прийшли під церкву, а там стоять їх товариші, другі хлопці та змовляються піти до ліса на ягоди. А вони також далися намовити тай пішли в ліс. Вертають, а тут вже по Службі Б. та ще й довідуються, що тато був в церкві і допитувався за ними. Тепер всі три жалують свого поступку. Наймолодший каже: „Що я зробив! Буду-ж я мати від тата, бити будуть“ — і вже починає тепер плакати. Другий син каже: „Що я доброго зробив! Таж то тяжкий гріх Службу Б. опустити. Найби вже тато і били, бо я на то заслужив, алеж я допустився тяжкого гріху, а за то Бог тяжко карає, карає пеклом. Не дай Боже тепер вмерти з сим гріхом“. А найстарший каже: „Правда, ми заслужили собі на пекло та подумаймо собі, як то ми образили Бога найсвятішого і Отця нашого найліпшого. Які то ми негідні і невдячні за Його ласки, за Його любов. Ізза любови Бога каюся і жалую та вже ніколи в життю того не зроблю. Нехай вму, а гріха не хочу“.

Ось видите, М. Д., се три різні жалі. Перший, у того наймолодшого, то жаль природний, ізза причин земних, світових, природних. Такий жаль до покаяння не вистарчає. Другий жаль, у того середущого, то жаль вже надпри-

родний, хоч недосконалий. Надприродний тому, що повстав не із земних і світових причин, а з причин надприродних, ізза кари в пеклі. Сей жаль також називається жаль боязни або жаль страху. Такий жаль до сповіди вистарчає. Третій жаль, у того найстаршого, є жаль надприродний — досконалий, бо повстав з причин надприродних: жаль задля образу Бога, найліпшого нашого Отця і задля любови Бога. Такий жаль є ще ліпший. Він не тільки вистарчає до сповіди, а навіть заступає св. сповідь в небезпеці життя, як не можна вже сповідатися. Треба тільки такий жаль в собі збудити і постановити собі висповідатися, як лиш буде можна.

Чим більший жаль, тим ліпша сповідь. Такий жаль за гріхи вміли збудити в собі святі угодники. Св. Іван Стопник, Марія єгипетська, Таїда („Ти, що мене сотворив єси, помилуй мене“), Давид (за 2 гріхи їв хліб з попелом і змивав слезами свою постіль), св. Петро (за 1 гріх, що вирікся був Ісуса, плакав цілий свій вік, що аж сльози поробили на його лиці борозди).

Ще вам скажу, яка має бути сама *сповідь*. Має бути докладна, ясна і щира. Нехай вже ніхто не каже: „може не послухав старшого, може кому дігнав, може що де взяв“ — а кажіть: зробив се і то, стілько і стілько разів, хто притім був, чи не було в тім згіршення і т. д.

Сама собою зрозуміла річ, що не треба нічого зменшувати, ні прикрашувати, ні оправдувати себе, а сказати всьо, всі гріхи. Якби кому що з давних сповідий давило серце, треба тепер направити.*)

Неодин чи неодна може подумає собі: якжеж я такий гріх скажу, що собі священник подумає? Знаєш, що подумає? Подумає собі, що вмієш добре боротися з діаволом — і дізнає найбільшої потіхи. Подумає собі: яка щира душа і розумна, бо розуміє добре найважнішу справу свого життя.

— :: —

А тепер на закінчення тих наших духовних вправ ходім ще раз до одної смертельної постелі. Ми вже були в часі сих реколекційних наук при 2 смертельних постелях. Наперед були при своїй смертельній постелі. Ходили дивитися, як то ми будемо вмирати. Ходили також до смертельної постелі грішника і дивилися, як такий умирає. Тепер підемо ще до одної смертельної постелі. До смертельної постелі Бога-чоловіка, Ісуса Христа. Та постіль се хрест. Хрест, на яким Він прибитий і висить між землею і небом, розпростер руки і промовляє:

Дивися світе, отсе твій гріх мене тут прибав. Споглянь сину, споглянь доню, на болісний вінець терневий на моїй голові. Несу його охотно, з любови до тебе, за твої гріхи. Споглянь на мої руки і ноги, прибиті гвоздями до хреста.

*) Поучити о святотатській і генеральній сповіди. — Пр. ав.

Терплю страшні муки радо, з любови до тебе — за твої гріхи. Споглянь на моє тіло, скатоване і вкрите ранами; не нарікаю, з любови до тебе — за твої гріхи. І вмираю і хочу вмерти тут на хресті, з любови до тебе — за твої гріхи...

Та й се ще не всьо. Як я жертвуюся тепер на хресті, так день в день буду жертвуватися на престолах церков, поки сего світа стане, з любови до вас — за ваші гріхи.

І даю вам свою любов... Лишаю своє Серце... Любовю наповнене, терням увінчане, хрестом завершене. „*Прійдьте ко мнѣ вси труждающіися и обременены и азъ упокою вы*“. Прийдіть до мене всі струджені і обтяжені, я дам спокій вашим душам.

Се було моє завдання і мета сих реколекційних наук. Я вас М. Д. хотів і цілою душею хочу привести до Христа, привести до Того, що сказав о собі: „*Азъ ссмь путь и истина*“, я є дорога і правда. Амінь.

о. Василь Навроцький.

Різдво Христове і різдвяні желання.

И Слово плоть бысть и вседи ся въ ны, исполнь благодати и истины (Йоан 1—14).

Як то часи змінилися! Одна однісінька ніч і яка переміна! Онтам ще Мойсей вступає на святу гору; він хотів би ближше подивитися на горючий корч — та йому на зустріч роздається голос: Стій і роззуйся, бо земля, на якій ти стоїш, се свята земля! В єрусалимській святині захований жезл Арона, манна і таблиці з заповідями Божими; під карою смерти ніхто не сміє туди зблизитися. Лиш один раз у році і то аж по великім очищенню дозволено найвисшому священикови вступити в Святая святих.

Сьогодні бачимо того самого Бога, що колись був такий грізний і неприступний, як його маєстат лежить в яслах сповитий поміж бидлятами, а ті бидлята трупом не падуть! Пастирі, непосвячені священики, звичайні собі прості люди зближаються до Нього з довірям і сміливістю і цілують без боязни Того, перед котрого тінню колись царі і високі священники дрожали. Той самий Бог, котрий колись чоловіка від себе відіпхнув і з раю вигнав, просить людей о нічний захист і шукає, де би міг голову склонити. Бідні ясла є досить великі і зовсім добрі Тому, кому колись чудова святиня єрусалимська була затісна і не досить величала! Тисячі жертв передтим не були всилі Його і Його гніву переблагати, нині Він сам себе дає нам і приносить примирення. Яка переміна, яка зміна часів! Та що я кажу? Яка переміна саме Того, що є вічний і незмінний! Там у небі царює Він у своїй славі і величестві, тисячі ангелів служать Йому, сво-

Йому сотворителеви і цареві над царями — а тут лежить Він в убогій вертепі, в яслах повитий пеленами; маленьке, слабосиле дитя!...

Звідки, мої дорогі, така переміна, щож її спричинило? Щож инше, як не любов, котра ніколи не гнівається, котра себе не шукає, котра тоді, як все минає і надія заведе, одна остає, вірна і вічна, котра є сильна як смерть, котра навіть над серцем нашого Господа обняла владу?!

Так, мої дорогі, се любов: *Тако бо возлюби Богъ міръ, яко и сына своего едиnorodнаго далъ естъ.* Се любов, що ціле се таїнство, яке ми сьогодні святкуємо, обдумала, повела і завершила. Вона є причиною нашого нинішнього свята і радости.

Вона єдинородного Сина до нас прислала для нашого спасення. Вона Його вбрала в нашу плоть, одягла в нашу нужду. Любов Його прислала і любов приніс Він. Він своє божественне Серце нам отворив, то Серце, що такою пламенною любовю до нас людей горить — і ту любов світови оповістив. Він любови шукає і до любови запрошує. Любовю, нічим иншим як любовю, є Він сам і любовю горить Його божественне Серце.

То, що Слово сталося тілом і замешкало посеред нас, ціле воплощення Христа, є найбільшою тайною любови Бога до нас. Бо Божа любов зіслала Сина Божого на землю і любов Він сам приніс, а з любовю мир на землю.

Слава во вышнихъ Богу и на земли миръ во челоуѣцѣхъ благоволѣніе — співають ангели возносячися над вертепом, де лежить Боже дитя Ісус, і тим возвіщають світови перелом віків і нове царство на землі, царство любови і мира.

Замість боязни і страху перед грізним і караючим Богом має водворитися любов. Замість вражди, ненависти, пімсти має прийти і замешкати між нами любов і мир. Сего хоче народжений Христос, Він жеж тому прийшов на сей світ — а нинішнє свято се свято мира і любови.

Таким святом, любови і мира з окрема є Різдво Христове для Рідного краю, для наших міст, сіл і хат. Як велика наша вітчизна, на цілій великій і широкій Україні, перед нічю засідають наші браття по крові і мові на Святий Вечір до спільної вечери. І ви з вечера вже почали святкувати се свято в своїх хатах, кождий в своїй родині, один другому і всім посполу бажав серцем всего добра. Тут ви зібралися, діти одної спільної духовної родини, а мешканці сеї оселі. Мені, вашому духовному отцеві, приходитьсь з Рождеством Христовим скласти вам желання. Чогож я вам, мої дорогі, маю пожелати?

Передовсім тої любови і мира, що їх народжене Дитя Боже на землю принесло. Любови і мира в ваших селах, і в ваших хатах, любови і мира в ваших душах і серцях. Нехай народжений Ісус сповнить усі ваші добрі наміри

і бажання, хай благословить Вас і подасть не лиш здоровля і щастя в туземному життю, а обдарує також ваші душі ласками. Дай Боже, щоби ми всі від нині за рік стрічали Різдво Христове в здоровлю, в мирі і любови, а передовсім багаті в ласку Божу. Того вам зі серця бажаю. Христос раждається! Амінь.

о. Василь Навроцький.

Наука до 1. св. Причастя дітей

Нарешті прийшов для вас, мої діти, сей день, що ви на нього місяцями зі святою нетерпеливістю ждали: день повний ласк, день вашої злуки з Ісусом Христом в найсв. Тайні Евхаристії. Се ваш день, ваше свято, мої дітоньки, найбільше свято для ваших душ, бож се день Першого св. Причастя. За кілька хвиль станете носителями Ісуса Христа, бо приймете Його Тіло і Кров.

Приймітьже від мене найсердечніші бажання до тої великої почеси, достоїнства та й прийміть також упізнання. Бажання, що Ви тепер станете щасливі, а упізнання, щоби ви Ісусови остали вірні.

*

Св. Валтазарови, як він раз клячав в церкві перед престолом, показався в Найсв. Евхаристії Ісус Христос як мала прегарна дитина. В руках мав повно дорогих шляхотних камінів і так промовив: О колиб я міг ті шляхотні каміні роздарувати!

З такою самою тугою бажає Ісус Христос Ваших сердець, мої дорогі діти, щоби їх тими шляхотними каміннями — а саме цінними, багатими ласками обдарувати і украсити.

Ваші серця мають стати кивотами (як на тім престолі, де мешкає Христос), кивотами, в яких добрий Спаситель з повнотою своїх ласк царювати буде. Ісус Христос сам хоче злучитися з вашою душею на вічну звязь і злуку. Сам Христос, котрого тронем небо та земля, Той, до котрого ангели моляться зі святою боязню, Він хоче у ваших серцях замешкати. А ви сполучитеся з Найсв. Серцем, зі серцем Ісуса, що Вас, діти, так по батьківськи любить, з тим багатим Серцем, котре на Вас ласки зливає, з тим сильним Серцем, що вас від усіх ворогів душі захоронює — з тим вірним Серцем котре вас ніколи не опустить, як Ви його не опустите, — з тим горячим серцем, котре Вас так дуже любить, — з тим одним єдиним Серцем, що вас цілковито пригорнути хоче.

Тому не дивно, якщо ваші серця, серця дітий Евхаристійних, радістю переповнені. Бож хіба нема більшого щастя, чистійшої і красшої радості, як Ісуса, саму святість

і красу, приймати і посідати і могли до Нього сказати: О Ісусе, Ти мій і моє всьо!

Так дійсно, дорогі діти, по прийняттю св. Причастя ви будете мати в собі Ісуса, а з ним небесний рай. Та чи на довго? Як сьогодні Ваші серця в побожності і любови до Ісуса Христа? горять, так не одна дитина дізнала небесної насолоди першого св. Причастя і сказала собі: О мій Ісусе і моє всьо, на віки буду твоя! — А прецінь її любов остигла, а її привязання зникло. З часом в її серці зробилася пустиня, а нині може перебуває ся дитина далеко від свого Спасителя, на широкій дорозі зіпсуття, гріху...

Мої діти! Ісус сего не хоче! Ісус хоче, щоби ви Йому були вірними, щоби тої вірности доховали аж до смерти. І я вам хочу в тім допомогти. Хочу допомогти, щоби ви в тих добрих постановах, які повзяли вчора в св. сповіди, витревали як найдовше, витревали аж до смерти. Щобиж ті ваші добрі постановлення остали п а м'я т н і на ціле життя, щоби ви ніколи не забули на ту велику, святу хвилю спокуси з Ісусом Христом, на то нинішнє перше ваше св. Причастє, тому хочу, щоби Ви вірно і сумлінно дотримали слюбовання, яке урочисто тут зараз зложите.

Якеж се слюбовання? Се слюбовання — приречення, яке при св. Хрещенню за вас ваші хрестні родичі зложили. Ви його тепер, в сім другім, великім і святім дни життя, урочисто відновите. Ви маєте обіцяти, що будете жити християнським життям, позістанете вірні Ісусови Христови і Його св. Церкві.

Тож дайте мені відповідь в присутности ваших родичів, учителів і перед цілою тут зібраною парохіяльною громадою, перед лицем Всевідучого Бога, котрий мій голос чує і перед котрим ваша відповідь буде присягою:

Чи відрікаєтеся сатани і всіх діл його і всеї служби його?

Чи відрікаєтеся гріха?

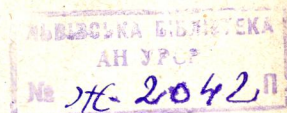
Чи обіцяєте служити Богу і вірувати в нього?

Чи віруєте, що Ісус Христос в Найсв. Тайні Евхаристії є присутній?

Чи хочете в вірі ваших батьків, в вірі святої католицької Церкви і в св. обряді грецькім жити і умирати?

Нехайже Господь благословить вас, любі діти, щоби ви ту приязнь вірности, яку тепер зі своїм добрим Спасителем заключили, аж до останнього віддиху життя доховали.

Як ви, мої діти, сю постанову вірно дотримаєте, то жде вас за те найкрасша і найсолодша нагорода, вічне сполучення з Ісусом в небі. АМІНЬ.

Літературно-видавничий Інститут

„ДОБРА КНИЖКА“

Львів, вул. Содова ч. 4.

поручає такі новості:

- о. Віктор Матюк: Церковний співаник з нотами, II ге видання, оправлене 12— зол.
- о. Д-р Г. Костельник: Великі люди, оповідання під теперішню й усяку пору 3— зол.
- о. А. Гуондер: Свята Криниця ілюстр. опов. 1'20 зол.
- о. Й. Шпільман: У султана в неволі, іл. опов. 1'20 зол.
- о. Й. Сванзон: На філях моря, ілюстр. опов. 1'20 зол.
- Д-р Х. Бавбергер: В печері пустинника, повість 2 томи з ілюстраціями 2'40 зол.
- о. проф. Л. Лужницький: Догматика 6'40 зол.
- Досконалий жаль, попул. аскет. розв. з молитвами 1— зол.
та багато інших. — Списи книжок даром!

На місії даємо П. Т. Отцям у комісову продажу з 10%
опусту такі книжечки:

- Життя святого Йосафата по 30 сот.
- Памятка з ювілейної місії по 15 сот.
- Молебен до св. Йосафата по 15 сот.
- Образки (св. Йосафат і молитва) сотка 50 сот.
- Образки (св. Йосафат і пісня) сотка 3 зол.

П. Т. Отців, які ще досі (є їх іще 700!) не заплатили за „Календар-шематизм“ (з 1924 року) та „Стежечку в рай“ просимо негайно вирівнати залежність (по 3'10 зол. за шематизм і по 2 зол. за „Стежечку“) і не наражувати нас на великі страти та неможність продовжати нашу роботу!

Замовлення і гроші просимо слати по адресі:

„Добра Книжка“
(М. Мох)

Львів, вул. Содова ч. 4.

Стор. 41.

ФІРМА

ФРІДРИХ ШУБУТ і С-ка Львів, Ринок 45.

Чай поручає : **Каву**
китайський і англійський. сиру і палену.
Какао голяндське.

НА СВЯТА :

мігдали, оріхи цілі і товчені, марони, яблука
тирольські, сушені сливки, берескви, мармо-
ляди овочеві, родзинки, цикати, ванілію, чо-
коляду кухонну і т. п.

Головний склад церковних свічок краєвих
і віденських „Аполльо“. — Свічі церковні
штучні у великому виборі.

Цінники висилаємо на бажання.

Висилка на провінцію за посліплатою.

КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ МИХАЙЛА СТЕЦЯ

Абсольвента академії крою в Штугарді і Липську

виконує для Всч. Духовенства реверенди,
папістики, пальта і колпаки,

для Вп. Панів виготовляє всякі кравецькі роботи скоро
й елегантно після найновіших взорів і по можливо
— — — — — низьких цінах — — — — —

ЛЬВІВ, ВУЛИЦЯ ЗЕЛЕНА ЧИСЛО 31.

ПРОВЕРЕНО
С/Ф. 1987

1p201c

ИП 22 658
1924

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА.

III 8767/1924.

8767
1924